

obsah ročníku 2005 str. 11-14
milada černá: o bosně tentokrát jinak str. 6
miroslav balaščík: typologie
mladé básnické generace 90. let str. 8
litevská povídka str. 16
továrna na absolutno str. 18

26/01/2006, 25 Kč

raději hledám naději

ROZHOVOR S JIŘÍM ŽÁČKEM

foto archiv J. Ž.

Jiří Žáček

Nevermore

Že bys chtěl všechno prožít znova?
Nic nejde vrátit, v tom je celý fór.
Život se vejde do jednoho slova:
Nevermore.

Přístav

Pocestný z Čech má život těžký,
zvláště když je neplavec. Jen žádnou
paniku.

Na Havaj radši půjdu pěšky,
než bych se plavil na Titaniku.

Úplněk

Luna je lampion hozený do studně.
Kdo zjara hýřil, na podzim se postí.
A lásky končí, jak začaly. Ostudně.
Zdvořilou lhostejností.

Příští program

Učím se hořknout, a jsem čím dál sladší.
Učím se stárnout, a jsem čím dál mladší.
Abych byl zdravý, začnu marodit.
Proč bych měl umřít? Chci se narodit!

Jiří Žáček (nar. 6. 11. 1945 v Chomutově), básník, překladatel, napsal mj. sbírky *Ráno modřejší večera* (1970), *Napjatá struna* (1973), *Anonymní múza* (1976), *Mezi řečí* (1978), *Tři roky prázdnin* (1982), *Papírové růže* (1987), *Maličkosti* (1988), *České moře* (1999), básnické knihy pro děti *Aprílová škola* (1978), *Pro slepičí kvoč* (1986), *Vrabčí hnízdo* (1999), *Kočkování* (2005) a d., knihy humoristických epigramů a parodií *Okurková sezóna* (1982), *Rýmy pro kočku* (1984), *Hurá zpátky do Evropy* (1994) aj. Jeho *Slabikář* (1992) je na základních školách jedním z nejpoužívanějších slabikářů.

Začal jste publikovat v polovině 60. let v *Divokém víně*. Jak se na tento časopis díváte z odstupu a jak hodnotíte jeho současné pokračování, které je na internetu? Jaký vztah máte k šéfredaktorovi dnes a jaký jste měl k němu v 60. letech?

S prvními publikovanými básníckými je to jako s první láskou. Proto nemohu *Divoké víno* posuzovat objektivně. Tehdy to byl unikátní amatérský časopis, kam se mohli uchýlit literární greenhorni, pro něž nebylo v oficiálních literárních časopisech místo. Publikáčních možností nebylo ani tenkrát nijak moc – *Plamen*, *Host do domu*, *Tvář*, *Sešity*, a každá redakce měla okruh spřátelených autorů a preferovala své pojetí literatury. Publikoval jsem ve *Studentu*, v *Univerzitě Karlově*, v *Hostu do domu*, v *Plameni*, ale *Divoké víno* bylo k začátečníkům nejvstřícnější. Samozřejmě se v něm objevily i četné grafo-manské pokusy, byl to prostě časopis autorů, kteří se teprve hledají. Někteří se v něm i našli, třeba Hrabě, Cincibuch, Sýs, Holoubek. *Divoké víno* ovšem objevovalo i výtvarníky, fotografy, karikaturisty, a také kurio-

zity, jako byl třeba T. R. Field. A tahle parta vydávala také literárně-výtvarné kalendáře a občas i knížky. Pro mne to byla oáza svobodného ducha – nejspíš právě proto byla v roce 1970 redakce zlikvidována a vydavatelé skončili ve vazbě. Dnešní *Divoké víno*, myslím, nemá ambice být klasickým literárním časopisem, „samozvaný šéfredaktor“ Luděk Hess ho koncipuje jako komentovaný časopis pro pamětníky. Protože mám k Ludkovi sentimentální vztah, občas mu posílám básničku do nového čísla. K jeho chvále buďž řečeno, že často a rád poskytuje prostor i dnešním mladým autorům.

Vaše první sbírka *Ráno modřejší večera* vyšla v roce 1970, patřil jste mezi nejmladší autory, kteří ještě stihli vydat knížku v dozvuku těch „zlatých šedesátých“. Jak na vás 60. léta působí z dnešního pohledu?

Moje prvotina nevyšla v žádném kameném nakladatelství, nýbrž v klubové edici *Divokého vína*, což byl vlastně napůl samizdat. Asi 14 dní poté, co jsem si stačil z redakce od-

nést 30 nebo 40 autorských výtisků, byl redakční kamrlík v ulici V Jirchářích policejně zapečetěn. Kde skončil zbytek vydání, jestli ve sběru nebo v antikvariátě, ví bůh. Takže se dá říct, že knížka vyšla-nevyšla. Tím pro mě skončila šedesátá léta.

„Zlatá šedesátá“ jsou samozřejmě mýtus, a přece to byly roky duchovního vzruchu. Atmosféra politického uvolnění se všemi nadějami byla možná trochu naivní, ale zázračná. Ona by ta vzedmutá vlna nadšení nejspíš postupně vyšuměla ve skupinových šarvátkách a v pragmatismu všedního dne, ale pod pásy tanků rozhodně skončit neměla.

Jak jste se vyrovnával se skutečností, že mnoho výrazných básníků 60. let posléze nesmělo publikovat?

Dá se s takovou situací vůbec vyrovnat? Mně trvalo dost dlouho, než jsem si ujasnil, co se děje. V letech 1970 až 71 jsem byl na vojně a pak do roku 1974 v Benešově coby inženýr, mimo literární party a spolky. Z novin

KONĚ PANA KOLOMANA

1 Sborník *Poviedka 2005* obsahuje výběr nejlepších prací loňského ročníku literární soutěže, kterou na Slovensku každoročně pořádá nakladatel Koloman Kertész Bagala a Literárna a kultúrna agentúra L. C. A. Účast na tomto literárním klání je krom jiného motivována finanční prémie pro nejlepší povídku a též následnou možností své texty publikovat. Jelikož se jedná o sebrání autorsky (formálně, tematicky i kvalitativně) odlišných prací, není možné sborník hodnotit jako souvislý celek, přesto lze v součtu próz vystopovat několik obecných tendencí.

Společným rysem většiny povídek je důraz na příběh a výraznou pointu. Maximálního efektu dosahují autoři tam, kde zkrátí svoji touhu po mudrování nad banalitami (žel některé z nich se mu nevyhnu, viz níže) a postaví svůj příběh na jednoduché realistické kresbě, ať už se jedná o události tak říkajíc ze života, utopickou vizi či akční krvák.

Na slovenskou podobu anglické drsné školy navazují ve svém vizionářském textu autoři A. Adamov a P. Novák. Jejich povídka *Mráz* je apokalyptickou věstbou blízké budoucnosti plné mrazu, vražd, kanibalismu a sodomie. Ke stejnému „pišťankovskému“, gangsterskému odkazu se hlásí několikanásobný účastník soutěže Agda Bavi Pain s povídkou *Čistý koniec*. Žánrově okrajová forma obou zmíněných povídek se do

určité míry vymyká charakteru ostatních prací, které se snaží „seriózně“ zachytit aktuální společenskou i partnerskou problematiku.

Formálně zajímavě (podobně jako Martin Amis v románu *Šíp času*) popisuje jeden den v komunitě dnešní technomládeže autorka nejvýše oceněné povídky *Baladička o víkendě* Zuska Kepplová. Pro vylíčení události víkendové noci, které vedou k tragickému konci (smrti jedné z postav), používá retrospektivního postupu. Téma smrti je podstatné také v povídce Jána Mičucha *4 očné obdobia* (třetí cena). Dva paralelní příběhy – trojice nekonformních filmařů a mladého sebevraha, jenž se umělcům nabídnou jako reálná náhrada figuríny, která má ve studentském filmu simulovat aktera skoku pod jedoucí vlak, ústí v tragikomickou pointu: konkrétní lidský život ztratil svoji hodnotu, stejně jako mysterium smrti, které je degradováno na atraktivní podívanou. Lyričtější pojetý motiv smrti (personifikovaný do postavy „hrobka“) najdeme v povídce Michaely Rosové *Ž*.

Výraznou pointou se vyznačuje próza Vandy Rozenbergové *Kohútova robota*, v níž je traktován věčný problém vztahu muže a ženy (manžela a manželky). Stejně téma variuje ve své povídce *Náhodný telefonát o druhej po polnoci vo vzťahu Karola a Zuzy* (druhá cena) autorka Zuza Ferenczová. Noční partnerský dialog je založen na hře s detaily, které roztáčejí kolotoč absurdních obvinění.

Velkým kladem dvou výše zmíněných povídek je práce s důležitým prvkem, a to iro-

nií. Jakékoli ironické pousmání však postrádá sebezpytná próza Jany Krajčovičové nazvaná *Vypraté, vyžehlené*. Autorčina výpověď o tom, jak sedí v hospodě a trpí (obtěžována sexuchtivými opilci, znechucována nápisy na WC...), přičemž její jedinou obranou je tužka a papír, je pravděpodobně inspirována krizí středního věku, přesto velmi připomíná tklivé postpubertální výlevy uhrovitých výrostků. Že by v určitém věku docházelo k intelektuální a emocionální regresi? Nutno ale uznat, že dějově je Krajčovičová próza jakžtakž plynulá, narozdíl od tvarově velmi disproporčního milostného příběhu z pera Borise Lilova. Na jedné straně se autor sympaticky snaží o navození atmosféry nostalgie odpovídající tématu, na druhé straně je jeho snaha přechmárána exhibicionistickými prezentacemi „své chytré hlavy“ a převyprávěním paralelních literárních nápadů. Povedený jazykový vtip v názvu – *Nápadník* = nositel nápadů, na němž je postavena pointa, už celkový dojem nezachrání.

K variacím na téma lásky patří text *Jej zelená kanvica* Jána Urbana. (Bohužel se neumístil na některém z prvních tří míst.) Pomocí klubka motivů, které rozmotá osudová náhoda, vytvořil laskavě humorný obraz pocitů a trablů dospívajícího chlapce: milostné vzplanutí k vdané ženě, vnitřní, neuskutečněná revolta vůči despotickému zaměstnavateli a brutálnímu partnerovi jeho vysněné atd.

Některé ze zařazených povídek svou kvalitou dokazují, že ani devátý ročník soutěže nevyčer-

pal zásobu mladých talentovaných spisovatelů. Mecenáš slovenské literatury Koloman Kertész Bagala mezi účastníky *Poviedky 2005* určitě objeví autory, kteří by se mohli zařadit ke svým předchůdcům z minulých let, dnes pravidelně publikujícím literátům – za všechny lze zmínit Vladimíra Ballu, Tomáše Horvátha, Michala Hvoreckého, Danielu Kapitánovú, Moniku Kompanikovou, Silvestra Lavrika, Rado Olose nebo Pavla Rankova – a rozšířit tak jeho vydavatelskou stáj.

Helena Vyplelová

NAD TATROU SE BLÝSKLO

2 Zatímco v Čechách poslední dobou vydavatelé orientovaní na nezavedenou prózu odpadají, na Slovensku se jim daří, alespoň pokud lze poukázat na úspěchy vydavatele Kolomana Kertésze Bagaly. Jím vyhlašovaná soutěž *Poviedka*, po níž každoročně následuje vydání sborníku nejlepších prací, pomohla slovenské scéně k objevu několika talentů. Například deset ze čtrnácti ukázek mladé současné slovenské literatury v reprezentativním souboru *Slovenská čítanka. 14 ostrých*, jež před nedávnem v Čechách vydala nakladatelství *Labyrinth* a *Gutenberg*, pocházelo od finalistů různých ročníků této soutěže. V letošním devátém ročníku *Poviedky* vybrala porota tři vítěze z více než pěti set zaslanych prací, jedenáct se dočkalo otištění v předkládaném souboru. Jestli tyto povídky mají něco společného, tak je to především nastavení určité kvalitativní laťky, která nedovolila projít nenápaditým vývartům ze starší tvorby, jaké lze leckdy vidět ve sbornících českých (příkladem mohou být některé z textů vydávaných v edici *Česká povídka* nakladatelství *Listen*).

Zvolené autorské přístupy jsou rozmanité, vytipovat lze jen několik málo rysů spojujících převážně debutující generaci slovenských prozaiků. Zásadně se neliší zvolený prostor i čas – naprostá většina povídek se odehrává v současnosti, v kulisách moderního velkoměsta, v jeho barech, hospodách, klubech. Dalším z mála společných rysů je zobrazení sexu ve dvou převažujících formách: buď v rovině neuskutečněného přání, anebo ve spojení s násilím či smrtí (bohatší rejstřík však mohou zájemci nalézt v dalším slovenském souboru textů převážně mladých autorů *Sex po slovensky 1, 2. Ikar*, Bratislava 2004, 2005). Motivy násilí, smrti a vraždy, vyprávějí o zoufalé, a často neúspěšné potřebě definitivního řešení, se tak objevují ve více než polovině povídek. Nepřekvapí, že se jedná spíše o povídky psané muži a že v nich nechybí akce, násilí a zkratové jednání. Stejně tak lze očekávat od povídek psaných ženami zaměření na mezilidské, zvláště milenecké vztahy, v nichž konfrontují odlišná mužská a ženská očekávání. Povídka Zuzy Ferenczové *Náhodný telefonát o druhej po polnoci vo vzťahu Karola a Zuzy*, oceněná druhým místem, popisuje absurdní žárlivou scénu spuštěnou náhodným vyzváněním telefonu, *Kohútova robota* Vandy Rozenbergové vypráví o naivní ženě, jejíž láska k manž-

lovi vzplane pod dojmem nálezu drahého dárku, aniž se dozví, že byl zřejmě určen jeho milence.

Úvodní povídka *Mráz* (A. Adamov a P. Novák) se od ostatních liší zejména žánrem, je sci-fi variací na katastrofu, po níž je Evropa pokryta ledem, jedinou potravu tvoří lidské maso a lidstvo je rozděleno na ty, již pojídají, a ostatní, již jsou pojídáni. Filmový střih a nápad charakterizuje text *4 očné obdobia* (její autor Ján Mičuch za ni získal třetí místo), který sleduje paralelní příběh party amatérských filmařů, natáčejících symbolickou sebevraždu, průvodčího rychlíku a skutečného sebevraha, jenž bezděčně poskytl filmařům „opravdový“ materiál.

Drsný akční příběh z romského podsvětí vypráví Agda Bavi Pain (*Čistý koniec*), nešetří se v něm vraždami a znásilněními. Originální slovenština v kombinaci se slangem ovšem může leckterému zpohodlnělému Čechovi způsobit problémy: „*Keď si zapálí a vydýchne mrak hustého dymu, obráti sa na Renky: – Šišma, čaja ma nechala das pred – Vseci pri stole zmlknu, položia poháre. – Predčverom? Ale das po čtyri rokokoch! Alah se ešte viac nahrbí. Pokrčí smutné čelo a privrie oči, niekoľkokrát zľahka prikývne. – Čistý koniec.*“ Porozumění na „jeden záťah“ je náročné i u lyrické povídky *Ž* Michaely Rosové, oproštěné nejen od jakéhokoli náznaku děje, ale i veškeré

interpunkce: „... *chutná francúzka v autobuse tú už nestretnem nemala by sa voziť autobusom minulý týždeň kdesi zišiel autobus z vozovky piati ľudia mrtvi to nebolo minulý týždeň to bolo vtedy keď som ešte bola u mamičky v brušku...*“

Povídka vítězná, *Baladička o víkendě* Zuska Kepplové, se odehrává v klubovém prostředí tanečních party. Mladý homosexuál, jehož život naplňují víkendové „akčošky“ („*Vlním sa, vrčím si... milujem takýto melodický hausík*“), popisuje v rytmu hausu retrospektivně party, jež vyústí v tragickou smrt kamarádky.

Oceněné povídky jsou nepodbízivé a originální (a zvláště to platí o prvních třech oceněných textech); na druhou stranu lze těžko říct, zda se zrodil nový génius. Snad ale některým z nich k další slávě a úspěchům *Poviedka* otevře cestu.

Podle slov Silvestra Lavrika, předsedy poroty, je sborník zajímavý „*svojím příklonem k příběhu. Rôznostou autorského prístupu k němu. Pestrosťou literárneho jazyka.*“ Vše vypadá takřka idyllicky: sborník je opravdu zajímavý, recenze jsou pochvalné, úsilí K. K. Bagaly všichni oceňují, autoři pilně píšou, talenty se rodí. Na literárním poli nad Tatrou se zablesklo. Kdy tento blesk osvíti i některého z českých nakladatelů?

Alena Šporková

ZASLÁNO

KOMU TO PROSPÍVÁ?

Patnáct let obdivují nezměrnou šíři aktivit profesora Aleše Hamana, který přednáší na univerzitě (resp. na univerzitách), vede nepochybně diplomové bakalářské a magisterské práce, zcela jistě je také školitelem doktorandů a vznikají tedy pod jeho vedením i doktorské dizertace, zasedá v nejrůznějších grémiích, jako oponent se účastní habilitačních řízení nejen na mateřské univerzitě. Kromě toho píše a vydává vědecké monografie i literárněvědné příručky, soustavně sleduje knižní trh a píše recenze do odborného i denního tisku.

V *Tvaru* z 15. prosince 2005 (č. 21, s. 20) vyšla Hamanova recenze knížky Erika Gilka *Poetiky a kontexty prózy Karla Poláčka* pod názvem *Studie o Poláčkovi – cui bono?* Recenzent autorovi vytýká metodologickou nejasnost, vyslovuje podezření, že se Gilk „*vrátil k tradičnímu hledisku nazírajícímu literaturu jako »odraz« skutečnosti*“, zdá se mu, „*jako by se Gilka (...) nedotkly metody a přístupy strukturalismu či sémiotiky, nemluvě o hermeneutice či poststrukturalismu.*“ Závěrečné souvětí

recenze pak rozděluje čtenáře do dvou kategorií: publikace může uspokojit studenta připravujícího se k maturitě nebo ke zkoušce, ale v odborníkově konfrontaci s dnešními nároky neobstojí.

Kdyby takto ostrou kritiku publikace napsal Gilkův vrstevník a kariéerní konkurent, podezírala bych ho, že se inspiroval radou Karla Čapka, jak se stát kritikem snadno a rychle: „*Chceš-li někomu ublížit, zvol si na to pravdu; je to jistější a sám sobě neškodíš. Jsi-li, dejme tomu, lačen krve Otokara Březiny, nenapiš, že je Otokar Březina chatrným básníkem. Čtenář by lehko věřil úmysl a odvrátil by se od tebe. Napiš pravdu; napiš, dejme tomu, že Otokaru Březinovi se nedostává jiskřivého, přirozeného humoru.*“

Poláckovské studie (nejde o disertaci, jak autor knížky výslovně uvádí) nevydal Torst ani Host, ale malé regionální nakladatelství *Albert* v Boskovicích za finančního přispění města Rychnov nad Kněžnou. V Boskovicích se Erik Gilk narodil a v Rychnově je spoluorganizátorem pravidelných konferencí o životě a díle Karla Poláčka (mj. edičně připravil sborník příspěvků

z této konference; prvním editorem obdobného sborníku byl ještě Jan Lopatka). V Rychnově nad Kněžnou se často referuje o vztahu realit a díla, aniž by pamětníci a jejich potomci (nejednou cizinci nebo emigranti) tušili, že jsou stále ve vleku (leninské) teorie odrazu. Předpokládejme rovněž, že by si recenzent netroufl povědět, že se výše zmiňované metody a postupy nedotkly autora následující citace: „*Teze o znakovosti, mnohoznačnosti a fiktivnosti textu uměleckého díla tedy nikterak nepopírá eventuelní intenzivní vztah díla k životní zkušenosti autora a jeho schopnost reprezentovat v díle určitý výsek skutečnosti, určitý postoj ke světu.*“ (Květoslav Chvatík: *Člověk a struktury*. Praha 1996, s. 46.)

Pro odborného čtenáře (zvláště olomouckého) však vzniká velký interpretační problém nad odstavečkem, který jsem zatím citovala s vynecháním důležité věty. Aleš Haman totiž napsal: „*Zdá se, jako by se Gilka – u něhož lze sledovat stopy jistého směru literárněvědného uvažování, jehož představitel dlouhodobě působil na univerzitě v Olomouci – nedotkly metody a přístupy strukturalismu či sémiotiky, nemluvě o herme-*

neutice či poststrukturalismu.“ Koho měl recenzent na mysli? Oldřicha Králíka a jeho literární stratigrafii asi ne, zcela jistě to nebude medievalista Eduard Petrů, s nímž recenzent zasedal v mnoha habilitačních komisích v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. Mohl mít na mysli studenty oblíbené vysokoškolské pedagogy Jiřího Skaličku a Josefa Galíka, ale oba zemřeli v druhé polovině devadesátých let, zatímco Gilk získal Ph.D. až v roce 2003. Nejpravděpodobněji by se výše citovaná poznámka mohla vztahovat na Jaromíra Dvořáka, ten však odešel z bohemistického pracoviště FF UP v roce 1986 (to měl Gilk 13 let).

Pointa je jinde. Erik Gilk, což si lze přečíst na záložce recenzované knížky, studoval na FF Masarykovy univerzity v Brně, tamtéž absolvoval i doktorandské zkoušky a obhájil dizertaci *Próza Karla Poláčka a fenomén maloměsta v novočeské literatuře*. Netušila jsem, že i nad textem recenze musím uvažovat o tom, co je svět fikční, co je svět možný a co je svět aktuální.

Alena Štěrbová

Tož to vám chcu napsat, že su za toho Šmausa moc rád, že to o těch Cigánoch tak pěkně sepsal. Růžena, jako ta moja, sice nadává, poněvadž jej minulú nedělu v Brně ně-

jací parchanti čorli tisícovku, aj všecky doklady, když jela šalinú, ale co ta ví! U nás v Rybárnách žádný Cigoši nejsou a v televizi vidí jenom Romy. Zato já – já je znám! – Já jsem s nima byl dva roky na vojně. Oj, to byly časy, tenkrát na Šumavě, jak oni hutortili, na tej zkrvenej Hačavě! V Kašperských Horách, v čarokrásnej přírodě, kde kanci dávali dobrou noc, tam spolu v súdružském kolektivu obránců našej divukrásnej socialistickéj vlasti! Však aj náš velitel byl tehdy Cigán a zo Šariša. Už ani nevím, proč jsme mu říkali Bleký, ale byl to moc fajnový a férový chlap! Jako svobodný bratia ve zbrani, bok po boku, jsme tam tenkrát pod jeho velením dospívali v muže a pod modrým zimním nebom plným hvězd, na kterém zářil Orion jak pozdrav svobody, jsme se na lidem Československa svěřených bojových transportérech, na těch našich bujných otěčkách, krajinu volně a svobodně prohánali a ostřívání do imperialistú střílali a při zakopávání s rodnú zemú naplno splyvali, ba aj po hospodách bohatýrsky se společně do němoty spijali! Já, já možu o bratroch Cigánoch vykládat! Já, který s nima z jednoho hrnca jednú lžícú jědl, na stejných kavalcoch spával, stejně vypadal, stejně voněl, jedním jazykom rozprává! Do piči, to bola krásna!

Abyste tomu pochopili: ona ta Šmausova knížka je taková legenda o túze po cigánskej svobodě, taková smutná balada, která pěkně, citlivě a čtivě ukazuje, ne jaký ti Cigáni sú doopravdy, ale to, jaký ty Cigáni sú doopravdy. Poněvadž v tom je mocné tajemství literatury, že nám odkrývá věci takové, jaké doopravdy sú, když je takové chceme. Ten Šmaus je Cigánama úplně zfacinýrovaný, ale estli si myslíte, že je lakuje na růžovo, tož to teda ne. Kdybychom na ně vzali rybárenská kritéria, tož ty jeho Cigáni sú – zvlášť v prvej půlce knihy – pěkní pazgřivci: nerobijú, jen z podpory žijú, kradú a podvádžajú, bijú roby a bijú se mezi sebou, lúpajú, přepadajú, chlaščú, zabijajú, každý byt a každý barák do mrtě vybydlujú, v žádnej robotě nevydržijú, malá děcka žebrať a čorovat učijú, a vůbec, kde možú, tam nás bílé přechčijú.

Jenže, ať to sú svině, jaké chcú, súčasně je z tej Šmausovej knížky jasné, že za to nemožú, protože za to nemožú, protože už sú takoví

a nic jiného od nich nemožeme chcet. A také to, že takto žít se pro pútavú lyrickú literaturu hodí daleko víc než to, jak žijeme my, nudní Gadžové, poněvadž cigánský život, to je něco moc fajnově jiného a dobrodružného. Zatímco my po úradech, v továrnách a po polích zařazáváme jak hlúpi, Cigáni žijú naplno a stále zažívajú cosi zaujímavého, co by nám nešlo na rozum, kdybysme to měli mět v baráku, co se ale moc dobře hodí do knížky. Oni totiž nejsou taková ta paka vyjebaná, jako jsme my, co furt cosi robíme, za čimsi se pachtíme, na čemsi pracujeme. Oni si umějú uživat a sú v báječném súladu s přírodú a též sami se sebou. Je totiž jen naša chyba, že se necháváme tak spútati majetkom, že si ani neumíme sebrat všecko, co potřebujeme, ať už to patří komukoli. Jsme samá čistota a samá dezinfekcija, a když krademe, tak v tom není ta prostá přirozená spontanejita. Protože chytro krást, to je kus ľudského umu! A už ani robu neumíme pořádně ztrískat, nabúchat jej tak, že aby byla celá ráda a byla na to pyšná, že má modřiny a jakého má statného muža. Však kdo z nás by ešče dokázal tak pěkně vyrubat všecko dřevo v baráku a v obyváku si rozdělat ohýnek, co tak pěkně hřeje? A kdo z nás umí zpívat tak tklivě a teskně písničky o šťastí a peňazoch, které Cigáni nikdy nepotřebovali, a když je potřebovali, tož už si je vždycky někde sehnali.

Abyste tomu pochopili: ona ta knížka je poučení o všech Cigánoch, že a jací sú, ale též je to balada o trudném životě jednoho opravdového Dunky, co chtěl být moc svobodný, jenže mu vždycky skláplo. A to kvůlivá tomu, že mosel žít mezi Cigány. A co bylo ešče horší, mosel nažívat aj s námi, protože s námi to Cigáni majú vždycky piču ke zdi, aj když bez nás byt nedokážú – ešče že vědíjü, jak na nás. On ten Dunka byl moc šikovný Cigán, až ze Slovenska kdesi od ruských hranic. Tak šikovný byl, že už ve čtyřech letech sám od seba okradl svojeho strýca o všecko zlato, za což ho ten strýc pochválil a vzal do Prahy, že jako na vyučení. A tak se v tej Praze vyučil na kompletního Cigána a prošel všim, co takový malý Cigán mosí: ze začátka žebrať a kradl, ale pak se to nějak zvertlo, takže aj do školy chvílu chodil. A též ho šúpli do děcáka pod záminkú, že on i jeho příbuzní kradú a že tedy nemá tu správnú výchovu. V tom děcáku ju ale neměl též, jen mu tam ubližovali, a tož z něho utěkl. A když ho chytili, tož utěkl ešče jednú, tentokrát na čas až na to východní Slovensko, kde se coby malé děcko narodil, ale kam ho to po celú knihu hnalo.

Ten Šmaus to má v tom příběhu navyšlané tak, že vždycky nejdřív popisuje, v čem sú ty Cigáni jiní a zvláštní. Pak toho svého Dunku nechá, že aby se chvílu snažil být jako bílí, v čemž mu někteří Gadžové překážajú a jiní pomáhajú a jiní zase překážajú. A málem se mu to podaří, že se zařadí, a je téměř šťastný, jenže pak se

v něm ozve ta cigánská krev, co nutí ho roboty nechat, a navíc se objevijú nějací bílí násilníci, co mu ubližijú. Tak tomu například bylo, když začal robít v plzeňském pivováře a zalúbil se do bilej robky a ona do něho, za což ho nějací skýni přepadli, takže on jednoho z nich mosel nožem zahlušit. Za což by ho málem zavřeli do kriminála, kdyby se ale nejdřív nezjistilo, že je z tej bitky úplný magor, co ho mosijú zavřít na psychiatriju. A když pak v listopadu 89 přišel Havel a ty nové poměry, tož z tej jeho vraždy byla naráz jen sebeobrana, a tak ho pustili a on mohl zase na to svoje milované východní Slovensko.

A to proto, poněvadž na tom je celá ta knížka vystavěná, že kdysi kdesi jako panovala ta východní venkovská harmonija, kde ľudé a Cigáni žili spolu v míru, poněvadž Cigáni kradli jen koně a to, co vyrostlo na polách a běhalo v lese a kolem kurníka. A ti půvabní rázovití Východňári, co se nám degenom ze západa též vejijú jako divní Cigáni, nebyli žádní takoví rasiisti jako my, oni jen sem tam za ty ukradené koně cigánské vesnice vybili a nějaký pogrom udělali. Ale to všecko bylo v tom báječném řádu věcí, tak se to patřilo, kvůlivá tomu, že každý ví, že v minulosti byl svět lepší pro každého, aj pro Cigána.

Jenže pak si ti bílí vymysleli pokrok a čas a prácu a železnicu a města a domy a mateřské přídávky a donutili chudáky Cigány, že aby šli za lepším. A ti šli a tak se tam v těch městech zkazili, že místo koní začali krást auta, poněvadž krást se mosí, aj když pro to bílí nemajú to správné pochopení, jen sem tam někdo. Takže se s tím dneska vlastně už nedá nic dělat, protože Cigán umí žít všude a všude se přizpůsobí, aniž by se přizpůbil, protože on už je takový a zpátky na východ do původního rája se též vrátet nechce.

V tom je ale ten Šmausův Dunka divná výjimka. Ten se na východ stále vrací, aj když už tam vlastně žádní Cigáni nejsou, protože ty už po staletí putujú jen na západ a domov mají tam, kde právě sú, a místo, kde se narodili, mají v piču, zatímco ten Šmausův Cigán Dunka je těžce šibnutý po rodném a co nejvýchodnějším Slovensku, protože nic mu není dost na východ.

Já si myslím, že toto jeho postižení existenciální nostalgijú po východě je dáno tím, že to tak Šmausovi lepší pasuje do knížky, co je psaná pro obyvatele měst, protože těm se líbí, když má literární hrđina nějaký ten gadžovský ideál, takový ten vysněný a ztracený domov kdesi uprostřed čarokrásnej krajiny, kde je zelená tráva a vysoké nebo. Jura Juráňü, to je

náš rodinný přítel, dokonce říká, že celá ta knížka je sepsaná tak, jak by to Cigáni nikdy nese-psali, poněvadž ti většinu nechtú Olbrachta, Čapka a ani jakéhosi Tomečka, kterého já neznám. „Však kdo to kdy slyšel,“ říká Jura, „že aby se Cigán dojímal nad starými kočkami, které mhouří oči a diví se prvním petrklíčüm? A kterého Cigána dojmú záplavy rudých vřetének šípkových keřú nebo bukové, javorové a modřínové stráně, které se nejprve oblečú do šatú zlatých, cihlových červených a rudých a pak měděných, rezavých a hnědých a na kterých světlúje mech a tančí víly v šatech utkaných z měsíčních nitek?“ Tož to já nevím, ale myslím, že je jedno, že skutečný Cigán má takové metafory v... nemá, poněvadž literatura je literatura a ten, co si vymyslel Vinetou, též udělal pro indiány víc než ti, co neměli na věc ten správný pohled.

A proto su rád, že když ten Šmausův hrđina trošku zestárne, tož si na ten mýtický východ přivede aj svoju robku, co jej říká sestra, protože to asi opravdu je jeho sestra. Společně si tam za vesnicú bílých postavijú chatřču, šťastně tam spolu nažívajú a aj děcko na svět přivedú – pak ale zase zasáhne ten Šmausův osud a nastane děsná tragédija, co dá tej knížce správný baladický šmrnc. Ty zemité Východňári, Slováci a Rusiny, tých pravých ľudú, přímočarých rovných praludú, co si s nima ti dva zalúbení tak báječně rozumijú, totiž ti Cigoši moc serú, a nejvíc, že to tej robce moc sluší a že se ta Cigaňa moc strojü, aj když má holú řít, a tož ju jeden z nich znásilní. Za což ho ten Dunka ubije sekýrú, za což ho zase ti Východňári zmasakrujú a tu robkú pobijú tak, že umře. A on zase mosí pryč z toho rája, z toho přirozeného a spravedlivého ráda, kde se takové drobnosti jako vražda ani nehlásü policii, na ten hnusný západ. Tož vezme to svoje milované malé děcko, co ho tak líbí, jede na západ do Čech a v Plzni ho šúpne do nějakého děcáka či kojeňátka či kam. Poněvadž copak se može Cigán jinak postarat o milované malé děcko, co ho tak líbí? Zvlášť když ho to tak táhne zase dom na ten báječný a bájný východ, kde sú ty ranní mlhy a ľudé tak rovní. Protože doma je doma a on by bez tej čarovnej krajiny, kde žijú kanci, vlci a medvědi a též ti rovní ľudé, co si nezamykajú studně, nemohl byt.

Myslím, že aj vám se bude ta knížka moc líbit, a ne jen proto, že ten konec je tak dobře vymyšlený, že by sem málem aj já hned utěkl na ten úžasný východ. Jen to mňa na tom Šmausovi mrzí, že napsal o Cigánoch skoro všecko, jen na to, jací to bývali dobří vojáci, tož na to pozapomněl.

S ÚCTOU

JEDNA OTÁZKA PRO

EVU SLÁMOVOU

Jste šéfredaktorkou Arga, jež patří k jedněm z nejvýznamnějších nakladatelství zahraniční literatury u nás. Nedávno vydány třetí a čtvrtý díl románu Třetí přání od Roberta Fulghuma, stejně jako první dva díly, byl celosvětovou ediční premiérou tohoto díla. Jde spíše o výjimku, nebo má podle vašeho názoru české literární prostředí ve světě skutečně takové renomé, že se můžeme dočkat dalších podobných prvenství?

Prvním počinem tohoto druhu v Argu bylo v roce 1995 bilingvní vydání velkého amerického románu Dobrodružství Jacka Marlboro v Praze od Johna Allisona, jenž zde tehdy žil a byl jedním z oněch mnoha nadšenců, které do Prahy po sametové revoluci přitáhla jakási magická atmosféra našeho hlavního města. Od té doby se už párkrát přihodilo, že nám nějaký zde žijící Američan či Brit nabídl k překladu knihu, kterou zde napsal a chtěl ji zde i ve světové premiéře vydat.

Románový projekt Roberta Fulghuma Třetí přání je výjimečný. Jedná se o zavedeného a světově proslulého autora, o spisovatele, jehož značkou je už jen samotné jeho jméno, takže jde skoro o důvod, aby nám Spojené státy vyhlásily válku. Avšak bez legrace. Roli tu hraje fakt, že Robert Fulghum skutečně nepotřebuje „začít vydávat v jakési malé evropské zemi, aby mu ten román vůbec někdy a někde vyšel“. Je to výjimka potvrzující pravidlo, založená na osobních vztazích.

Obecně se dá říci, že lze vypočítat určitou mírnou tendenci k tomu, že cizinci mohou vydávat knihy nejdříve v překladu v jiné zemi, a může se stát, že tento trend bude do budoucna silnit. Souvisí to s celkovým vývojem světa, který se díky Evropské unii, internetu a globální informovanosti a snadné dostupnosti stává na jisté úrovni jednou jedinou zemi, zvanou planeta.

LUST(IG)HAUS. Bývalý spisovatel A. L. podle MF Dnes „refletoval na nabídku „jednoho člověka“, který je »zrovna při penězích«, aby o něm napsal knihu“. Oním „jedním člověkem“, dodejme, je populární malíř, zlatý hlas z Prahy – a co je v té souvislosti zvlášť zajímavé – muž dobře informovaný o světovém židozdnářském spiknutí, jistý K. G. „A dostal od něj zálohu,“ pokračuje MFD. „Když se setkáme – z vnitřního přetlaku by jistě nepsal.“

PŘÍŽIVA NA LEGENDĚ. V časopise Týden ze dne 9. 1. 2006 je věnován nebývale velký prostor Jaroslavu Seifertovi. Například celá dvoustrana je jen o kontaktech básníka s jistým Karlem Křížem, který v dobách nedostatku sháněl Seifertově rodině potraviny. Uznalá zmínka o takovém člověku by byla určitě namístě, ovšem dvě stránky na toto téma vyznívají jako nechtěný žert – žert o to trapnější, že z celkových osmi (!) stran o Seifertovi není jeho poezii věnována ani

jediná. Jako bych slyšel pány redaktory: Prosím vás, kdo z „normálních“ lidí dnes čte poezii? A jak by také mohl, když nemá šanci na ni narazit? Ale to, kde laureát Nobelovy ceny nakupoval brambory, zajímá zřejmě úplně každého.

KOLUMBÁRIUM

O MRTVÝCH JEN V DOBRÉM. „Sugar byla zároveň čestnou dobrovolnou pracovníci v Nadaci Dagmar a Václava Havlových VIZI 97,“ praví se kromě jiného v nekrologu psa manželů Havlových, který VIZE 97 uveřejnila. V době profesionálních bezpečnostních služeb se psí aristokratka jistě nezabývala planým poštěkáváním za kdekým pobudou, navíc mezi přáteli prezí/diší/denta-intelektuála jistě nebyl např. špatně oblečený básník v uváleném zimníku ničím výjimečným. Očekávali bychom tedy, že fena vyrazela z Hradu pro noviny a časopisy. Pověst zesnulé by možná mohlo poškodit, že ve čtvrtek, kdy vychází Tvar, psí dobrovolnice na dveře redakce prokazatelně neškrabávala. Proto se o tom nebudeme šířit.

hk, g, miš, uoaa

1...

raději hledám naději

ROZHOVOR S JIŘÍM ŽÁČKEM

se člověk nedozvěděl nic, anebo tendenční fráze, kterým stejně nikdo nevěřil. Hodnověrné informace se šířily tichou poštou, a kdo byl mimo, měl smůlu. *To se ti to píše, když tamti nemůžou!* předhazovali mi občas hospodští bivojové, kteří bojovali proti bolševismu vyprávěním anekdot o Husákově a Štrougalovi. Jenomže s vědomím, že jiní nesmějí, se píše blbě. Léta jsem se hanbil za to, co jsem nezpůsobil, a hlavně za bezmoc to změnit. Ale dnes už tuhle hru nehraju, to mi tedy promiňte. Na rozdíl od zmíněných bivojů jsem si právě publikováním komplikoval život. Nikoli na ně, nýbrž na mě chodily stížnosti na ÚV KSČ. Člověk ani nemusel psát nic protistátního, partajním revizorům vadil i pouhý humor, neboť (jak jsem kdesi četl) „*poťouchlé legrácky znevažují budovatel-ské úsilí pracujících lidí*“. Jako nakladatelský redaktor jsem se snažil každý dobrý rukopis, který se mi dostal do ruky, dotlačit k vydání, ale vždycky se to nepovedlo. Byla to léta mizerná, a kdo chtěl přežít, musel manévrovat a přistupovat na jisté kompromisy. Žádnou smlouvu s ďáblem jsem ale neuzavíral a nic konjunkturálního, co bych dnes musel odvolávat, v mých knížkách nenajdete. A jestli jsem někomu dlužen omluvu za všechny kompromisy, pak jedině sobě. Zkrátka ať se za abnormálnosti normalizace hanbí ti, kdo je v 70. letech vymýšleli a realizovali. Včetně těch pověstných seznamů zakázaných autorů. Mimochodem, zdá se, že kádrovácké typy sepisovaly nové seznamy i po listopadu 89, tentokrát samozřejmě s jinými jmény. Aspoň mně v té době jeden z rozhlasových redaktorů odpřisáhl existenci seznamu nežádoucích autorů v Českém rozhlase, ovšem s dovětkem, že kdyby na to přišla řeč, všecko popře. Že by si ze mě dělal legraci? Ale proč? Dál jsem se tím nezabýval, považoval jsem existenci takového seznamu za úlet nějakého ubožáka. Oficiálně (předpokládám) nic takového existovat nemohlo. Ale lidé s kádrovacími puďy si nejspíš neumějí představit svět bez seznamů nepřátel. Dnes to mají těžší než v době, kdy stačilo udat sou-seda pro kritiku „bratrské pomoci“ v srpnu 68, ale i tak si dokážou najít způsob, jak bliž-ním škodit. Rozhodně ale nemá cenu příklá-dat jim větší význam, než mají.

Když jste se jako redaktor Československého spisovatele snažil prosazovat dobré rukopisy, o čem jste musel své šéfy přesvědčit, abyste byl úspěšný? Ptáme se také proto, že dnes bývá redaktor v této situaci zpravidla neúspěšnější tehdy, když majitele nakladatelství přesvědčí, že kniha se bude výborně prodávat. A jací byli vaši šéfové, kdo z nich byl nejprístupnější argumentům, řekněme, literárním?

Československý spisovatel byl nakladatelstvím bohatého Českého literárního fondu, takže si teoreticky mohl dovolit být ztrátový, Litfond by ztrátu hravě zapravil. Ale ředitelé nakladatelství si hlídali, aby ztrátoví nebyli, nejspíš se báli, že by mohli být nařčení z neschopnosti. Aktivní bilance však nebyl žádný problém, stačilo vydat *Švejka* nebo *Babičku* ve stotisícovém nebo ještě vyšším nákladu a miliony se hrnuly, protože lidé četli jako diví a neváhali stát každý čtvrtěk fronty na nové knížky. Zažil jsem ve *Spisovateli* dva ředitele, Skálu a Pilaře. Ivan Skála byl komunista z přesvědčení a svou funkci bral jako službu straně. Jan Pilař, který řediteloval ve volnějších 80. letech, byl pragmatik, knížky měl rád a troufl si risknout i nějaký ten průšvih. Za něho se v Klubu přátel poezie podařilo vydat Ferlinghettiho, Pasternaka, V + W, Hraběte, rockové písničkáře a leccos dalšího,

začali znovu vycházet Seifert, Mikulášek, Holub, Suchý, Skácel a knížky dalších čekaly na vydání. O edičních plánech se ovšem jednalo na poradách, kde pětičlennou redakci poezie reprezentoval její vedoucí neboli tzv. malý šéf. Nejosvícenější z nich byli Milan Pávek a po něm nastoupivší Petr Bílek, které nebylo třeba přesvědčovat žádnými literárními argumenty, byli dostatečně vzdělaní a svobodomyšlní. Jejich úkolem bylo takové to pootevírání dveří, které z dnešního pohledu může vypadat titěrně, ale tehdy jsme každou dobrou knihu, kterou se podařilo vydat, brali jako malé vítězství nad blbostí doby. Po Bílkově odchodu, tuším v roce 1987, jsem jeho funkci převzal já; bylo to za „perestrojky“, ale ledovce tály pomalu a řada zakázaných autorů zůstala na indexu až do listopadu 89.

Kterého básníka z generace 60. let si nejvíce vážíte?

Tenkrát pro mne byly velkým zjevením dvě sbírky, vydané v 60. letech – Brouskova *Netrpělivost a Sýsův Newton za neúrody jablek*. Anebo Sýs nepatří do generace 60. let? Do třetice bych jmenoval Václava Hraběte, který mi byl svým živelným beatnictvím bližší než Holanovi epigoni nebo salonní existencialisté.

Milan Blahynka přišel (jak se píše ve Slovníku českých spisovatelů po r. 1945) s „konceptí pozemšťanství“. Jak jste vnímal Blahynkovo hodnocení své tvorby? Pokládali jste se za „pozemšťana“?

Milan Blahynka byl jediný kritik, který mi zvyšoval sebevědomí, možná i nekriticky, což mu ovšem nedokážu zazlívat. Ono mi to také občas přišlo vhod, pochvalná kritika mě mohla krýt před zbytečnou buzerací. Koncepte pozemšťanství asi nebyla nešťastnější, ale zkuste být objektivní: Blahynka byl náruživým propagátorem V + W a Suchého a jako recenzent rozhodně fandil spíš novým jménům než koryfejům sorealismu.

Říkáte, že přežít v tehdejších literárním provozu nebylo snadné. Chodily na vás stížnosti na ÚV KSČ, což určité bylo velenepříjemné, neboť tím bylo ohrožováno nejen vaše další publikování, ale v krajním případě jste mohl přijít třeba i o zaměstnání. Antonín Brousek v rozhovoru pro *Tvar* č. 1/2006 řekl: „Byli taková léta protežování, a přitom nikdo z nich nenašel v sobě odvahu to výjimečné publikační postavení využít ve prospěch poezie, své tvorby, svého vidění světa. (...) Tvorba básníků generace 70. let byla dílem kompromis, dílem mlčení...“ Nepostihl zde Brousek ten smutný fakt, že už jen možnost být potrestán za uveřejněný text byla pro psaní vlastně velmi limitující?

Neberte Brouskova slova jako evangelium. On prostě vychází z bludu – v 70. letech to nebyl nikdo protežován, nanejvýš připuštěn. To, že člověk nebyl na seznamu zakázaných autorů, přece není žádné protežování. Výjimečné publikační postavení měli spisovatelé, i ti mladí, v 60. letech, a zaplaťpámbu za to, ale rozhodně ne my v desetiletí následujícím. Ponuré poměry jsou pro psaní vždycky nějak limitující, takže na tom kompromisu a mlžení může něco být. Přesnější by ale bylo nazvat to únikem do soukromí. Myslím však, že pro 80. léta už Brouskovo hodnocení neplatí. Jeho vášnivé zaujetí pro svůj způsob, které dodává šťávu jeho poezii, při teoretizování vede k velice neobjektivním soudům, čtenářsky možná atraktivním, ale plným dobových předpojatostí. Žaludeční vředy si kvůli tomu ale pěstovat nebudu.

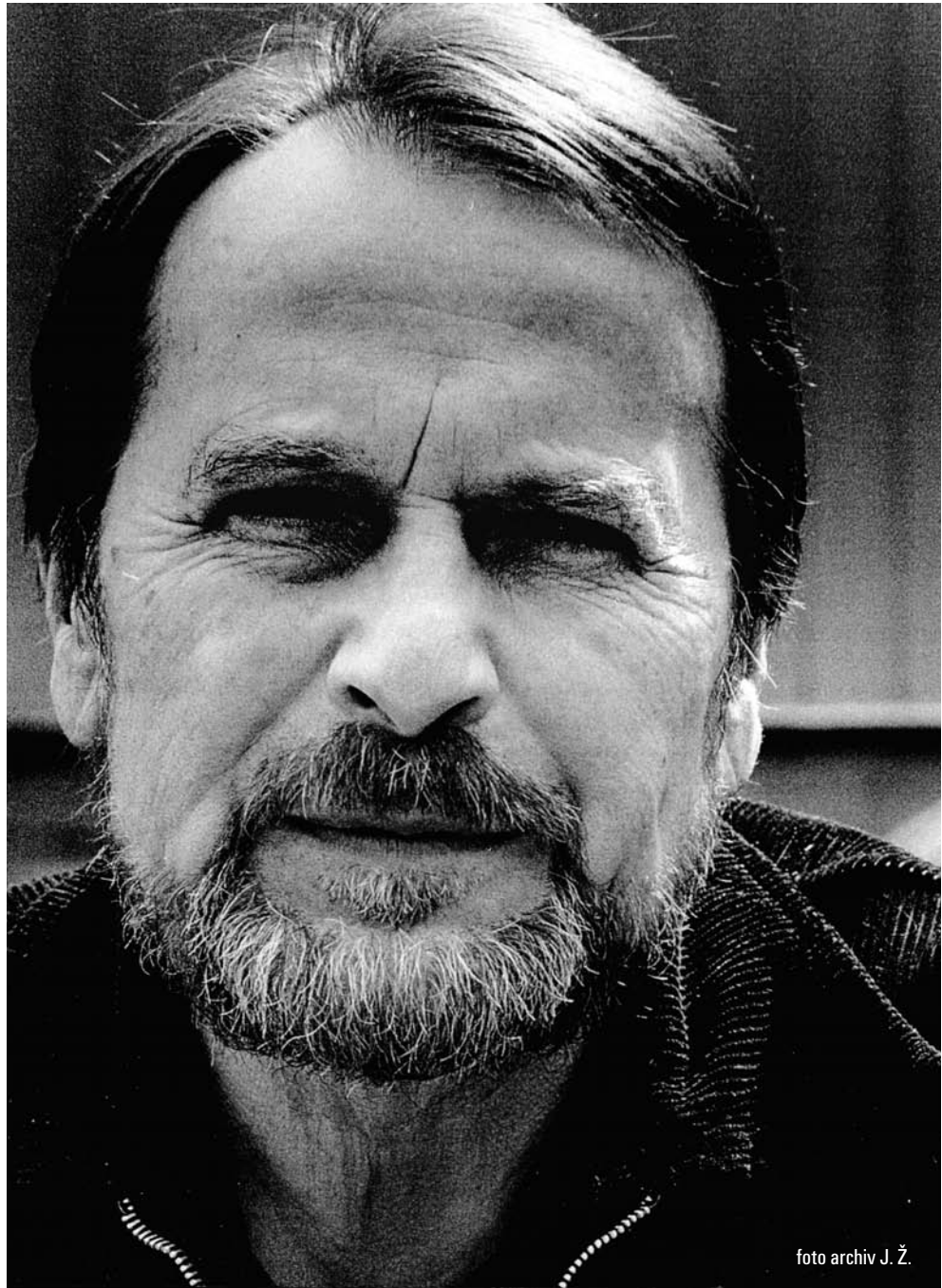

foto archiv J. Ž.

Jak hodnotíte po letech svoje básnické kolegy ze 70. a 80. let? Chápeme-li vás jako generaci, co z ní vlastně zbylo?

Když už mám tu skupinku lidí, která přežila vylučování spisovatelů z literatury, a přežila jen díky tomu, že to byli začátečníci bez vazeb na literární spolky, skupiny a party, když tedy mám tuto skupinu považovat za generaci, pak věřím, že po ní zbude docela slušná hromádka dobré poezie. Stačí si přečíst například Sýsova *Newtona* nebo *Stroj času*, Peterkovu *Autobiografii vlka*, Skarlantovy *Mimórovňové křížovatky*, Cincibuchovu *Dlážďenou zahrada*, Šimonova *Pouštního ptáka* a *Vyvolávače*, to je podle mě kvalitní alternativa k poezii generací starších. Nedávno si můj syn, který je rozhodně spíš fanoušek poezie dnešní než té minulé, přehrával téměř 20 let staré LP *Pouštní pták na útesech rocků*, na které Josef Šimon nazpíval své zhudebněné básně, a tak jsem se zaposlouchal a byl to pro mě po dlouhém čase úchvatný zážitek z poezie. Škoda, že právě Šimon tolik let nevydal nic nového... Ale možná jsou vaše otázky a moje odpovědi málo aktuální v době, kdy existuje víc básníků než čtenářů poezie. Rád bych věděl, kam se podělo 50 tisíc členů Klubu přátel poezie z 80. let? Zirájí na hloupé reality show? Pouštějí si pornokazety? Přestoupili do Klubu nepřátel poezie? Odletěli na Mars? Doufám, že ten odliv zájmu je jen dočasný, ale kdoví. Neměli bychom raději přemýšlet o tom, jak čelit moderním technologiím zneužívaným k masovému miškování mozků? Boom Velkých Bratrů a spol. likviduje nejen kritické myšlení, ale i poezii.

Zdá se, že poezie není pro každého, koneckonců ani reality show není pro každého. Z vašeho postesknutí usuzujeme, že hodnotíte jednoznačně kladně, když se v desetimilionovém národě čtenáři poezie počítají na desítky tisíc. Ale protože na tomto světě nic není zadarmo: Čím se za tak vysoký podíl čtenářů poezie v národě platí? A přijmeme-li na oka-

mžik toto účetní přirovnání, lze se ptát, co je na straně má dáti a co na straně dal a zda jsou obě strany alespoň v relativní rovnováze.

Možná jsem trochu staromódní, ale tvrdohlavě věřím tomu, že čtenáři poezie jsou přemýšlivější a vnímavější než diváci holdující reality show. A také že je lepší, když je čtenářů poezie 50 tisíc, než když je jich 500. Chápu, že poezie může za ponurých časů suplovat řadu jiných aktivit, ale dovedu si také představit, že počet čtenářů poezie nemusí růst jen následkem politické nebo existenční mizerie, ale i vlivem kultivace malých čtenářů ve školách i v rodinách. Jak jinak si vysvětlit překvapivou renesancí čtenářství v Británii a Francii 80. a 90. let minulého století? Nepovažuji čtenáře poezie za dětinské hlupáčky, proto neuznávám teorii *čím méně čtenářů, tím lepší básník*, i když ve výjimečném případě to může být pravda. Ale možná že čtenářů poezie neubývá, že to je jen optický klam, třeba jenom nechtějí být sdružení v jednom šiku. Někdo přece ty stovky básnických sbírek musí číst, nebo snad ne?

S Karlem Sýsem jste napsali knihu 1+1 aneb Nesoustavný rozhovor o poezii (1986). Korigovali byste dnes některé ze svých formulací a názorů, které jste v této knize publikovali?

Přece nechcete, abych tu knížku právě teď a tady četl a zaškrtával si, na čem trvám a co byl omyl. Jen hlupák, který neprochází žádným vývojem, může trvat na všem, co řekl před 20 lety. Anebo génius, ale géniové se už dávno nevěnují literatuře, nýbrž matematice nebo jaderné fyzice. Normální člověk se mýlí stokrát denně. Myslím, že základní omyl zmíněného rozhovoru byl v tom, že ho vedli autoři, kteří se snažili své názory sjednotit a zharmonizovat. Zajímavý by byl teprve střet protikladných názorů. Z té brožurky možná také číší přehnané sebevědomí, ale nejsou snad dnešní mladí básníci sto-percentně přesvědčeni, že teprve s nimi při-

cházi ta opravdová Poezie s velkým P? To je legitimní postoj každé nastupující generace, ale v zemi, kde nedávno žili a tvořili takoví velmistři jako Seifert, Holan, Hrubín, Kainar, Skácel, Mikulášek, Šiktanc, Holub, přehnané sebevědomí vždycky vypadá maličko legračně, před 20 lety i dnes...

Když už mluvíte o současné mladé generaci básníků, jaká je podle vás? Ke komu mluví dnes? Kdo jsou podle vašeho názoru její hlavní představitelé a čím jsou pro vás zajímaví?

Mladá básnická generace je pro mě především nepřehlédlná, kdybych chtěl být v obraze, nemohl bych číst nic jiného než ty stovky nových knížek poezie. Z toho, co stačím přečíst, těžko dělat objektivní závěry. Jsou sebevědomí a sebestřední jako všichni mladí básníci všech dob, a pro mě jsou zajímaví hlavně tím, že existují, že jich je tolik a že stojí za to hledat si mezi nimi ty „své“, neboť kdekerý samozvaný prognostik před léty předpovídal, že poezie nepřežije rok 2000. Z těch starších mladých je pro mě zajímavý Krchovský nebo Vít Slíva; sbírkou básní v próze *Kokosová opice* mi zpestřil letošní Vánoce Tomáš Přidal; z těch nejmladších bych jmenoval třeba Radka Malého, ve kterém se potýká patos s ironií a řád s živelností. Aby to nevypadalo, že mám něco proti ženám, přidil bych k jmenovaným mužům i písničkářku Radůzu.

Od konce 80. let uveřejňujete převážně aforismy, epigramy a verše pro děti. Proč jste se přesunul právě do této polohy?

Už moje dětská *Aprílová škola* z roku 1978 vychází z humoru. *Okurkovou sezónou* z roku 1982 a následujícími *Rýmy pro kočku* jsem se s lehkými múzami spustil definitivně. U čtenářů měly tyhle knížky úspěch a kdo by nechtěl být „čten a pochválen“? Navíc mi čím dál víc vadila smrtelná vážnost tehdejší oficiální poezie stejně jako obrozený předpoklad, že humor do poezie nepatří. Nešlo o žádnou autorskou strategii – byl jsem odmala vychováván v duchu Čapkovy výroky, že humor je nejdemokratičtější z lidských zvyků. Moje bába, která se ráda smála, mi přezpívala kdejakou rozpustilou lidovou písničku a otec nám dětem už v útlém věku souběžně s pohádkami předčítal Havlíčka Borovského a Haškova Švejka a nahustil do nás písničky V + W. Ale vážnou poezii jsem psát ani publikovat nepřestal, to jenom kritikové si mě zařadili do chlívku humoristů, aby to měli jednodušší. Spíš než za humoristu se považuji za člověka, který má, jak doufám, smysl pro humor a nechce ho nechat zakrhnout, ale většinu času se chová a přemýšlí vážně.

Jste jeden z mála básníků, kteří i v současné době nepišou volným veršem. Je psaní v rýmech pro vás omezující nutnost, která se musí zvládnout? Nesměřuje to potom spíše k aforismům?

Držel jsem se vázaného verše už v začátcích z jisté paličatosti, neboť už v 60. letech se bohorovně tvrdilo, že rýmovaná poezie je staromódní. To je hodně fousatá pověra. Nezval, Halas, Seifert, Holan, Skácel, Zábřana, ti všichni psali jak vázaným, tak volným veršem, a sotva kdo může tvrdit, že jejich básně psané volným veršem byly lepší, hlubší, modernější než ty rýmované. Strofická poezie svádí k vyprázdněné virtuozitě, volný verš zase k ledabylosti, neurčitosti, předstírané hlubokomyšlnosti. Jsou to dva způsoby básnického přemýšlení, jednomu vyhovuje ten, druhému onen. U některých autorů mi patos nevadí, ale sám se mu raději vyhýbám, proto mi víc vyhovuje jádro výpovědi ukrýt mezi řádky zdánlivě nezávazného popěvku. Fakt je, že rýmy a rytmus autora trochu tlačí k parodii, k ironii, ke grotesce, ale to mi většinou není proti mysli. A jestli se místo lyriky urodí epigram nebo aforismus, zaplatpámbu za něj.

Nejsou aforismy až příliš časové? Není to škoda talentu?

Aforismy a epigramy bývají často těsně svázané s dobou vzniku, ale když jsme s Mirkem Huptychem připravovali antologii českého aforismu, ukazovalo se, že časovost a nadčasovost se nemusejí vylučovat. Ta časovost ovšem nesmí být laciná, jako bývala u tzv. komunální satiry v Dikobraze 50. let. A proč by měla být škoda talentu na aforismy? Když připustíme, že veselost není o nic pokleslejší emoce než smutek, neměl by být humor vnímán jako handicap. Hemingway dokonce tvrdí, že veselost je druh odvahy. Čtenářům většinou bývá fuk, který žánr je vysoký a který nízký, zajímá je text, který je vzruší, strhne, vyprovokuje k přemýšlení, ale třeba i rozesměje.

Ovšem patří vůbec humor do poezie? Asi se shodneme, že samozřejmě ano, ale přece jen člověk nepříliš zběhlý v poezii může namítnout, že poezie je spíš sloup, takové to trochu zaumné nebo patetické anebo bolestné „Něco“... To pak směřuje k otázce, zda je (podle čapkovského vzorce) poezie demokratická.

Po létech křížení humoru s lyrikou jsem nepřestal věřit, že humor do poezie patří, ale sám mám raději své vážné básně. Patos, bolest, snění dávají zřejmě básni větší napětí, intenzivnější pocit prožitku, i když jsou třeba maskovány ironií. Ale občas mívám ze svých vážných básní chandru. Mám se umořit vlastní skepsí? Raději hledám naději, a když se mi to nedaří s lyrikou, zkouším to s humorem. A jestli je poezie demokratická? Asi ne, tak jako nemůže být demokratická láska. Však ani talent není matkou přírodou přidělován spravedlivě a demokraticky.

Proč jste v roce 1998 vydal pod pseudonymem Tomáš Fuk v nakladatelství Petrov sbírku Kamera obskura? Chtěl jste si vyzkoušet, jestli sbírka s jiným jménem zabere?

V šuplíku se mi během 80. let hromadily poněkud obskurní básně, které byly tehdy nepublikovatelné. Navíc mi připadlo, že je píše někdo jiný, mladší, s jiným životopisem. A psal je i po Listopadu, a mně bylo líto nechat ty básničky práchnivět v šuplíku. A proč zrovna pseudonym? Vladimír Macura, s kterým jsem svého času překládal estonské básníky, byl milovník mystifikací, a tak jsem mu chtěl jednu naservírovat. Kromě toho jsem si chtěl vyzkoušet, jestli je důležitější text knížky, anebo jméno autora. Kdo to napsal? To máš fuk! Ale nejspíš to není fuk, neboť jistý, mně málo nakloněný recenzent mě namísto recenze pořádně zpérovat, že já vůbec nemám co psát takové knížky. Možná nemám, možná mám, ale raději patřím k těm, kteří se stokrát denně mýlí, než k těm, kteří ustavičně dumají, co mají a co nemají, co se sluší a co nesluší, čím se zavděčí a čím si uškodí, protože ti nakonec neudělají v životě vůbec nic.

Zmínil jste roli recenzenta. Potřebuje někoho takového literatura (potažmo poezie)? Nebo spíš je pro ni důležitější kritik, který není publicista či snad dokonce novinář?

Dobry recenzent mě může upozornit na knížky, které bych jinak minul; neměl by ovšem být, jak tomu zhusta bývá, reklamním agentem svých literárních přátel. Měl by aspoň usilovat o objektivitu, i když víme, že absolutní objektivita je nedosažitelná. Ale za kritiku hodného toho jména, který miluje literaturu stejně náruživě jako piják alkohol a kuřák tabák a který je přitom schopen vidět ji v historickém i dobovém kontextu, za takového kritika děkujeme nebesům. Nemusí to být zrovna druhý Šalda, ale jeho úvahy nesmějí být pouhým referováním o knížkách, nýbrž literární tvorbou vysoké úrovně. Sám bych rád věděl, a to říkám bez jakékoli ironie, kolik takových duchů česká literatura dnes má.

Připravili Michal Jareš a Lubor Kasal

EJHLE SLOVO

STRÍKÁRO – MASTURBÁRO

Samozvaný hit skupiny Chinaski *Tabáček* vzal ztečí snad všechna rádia v naší republice a není před ním úniku – uslyšíte ho všude, a to několikrát za den. Neznámý vtípalék, přispěchav se svou vlastní verzí tohoto omlétoho songu, opět potvrdil, že Čechů plémě je schopno zparodovat cokoli. Pravda, text je to dost vulgární, leč pochválit autora za výběr neotřelých výrazů musíme. Ejhle, refrén: *Půl dne pindika hňástat, pak stríkáro. / Pohoda, klídek, masturbáro...* On ale Chinaski nebyl taky žádnéj slušňák.

Michal Škrabal

lování zemřelému symbolickým aktem odlovení kříže z hrobu, i když při tom neteče krev – to nevahám hodnotit jako fanatickou antikulturní a anticivilizační krutost. Jsem si jist, kdyby mohli, že by vynášeli a realizovali tito lidé křesťanské fattvy, dovolující zabít domnělých či skutečných heretiků a schizmatiků a podobně těm, se kterými straší wahhábističtí fanatici ke škodě islámu a náboženství vůbec. Náboženští šílenci na různých stranách současných barikád, pokud jim my všichni ostatní neřekneme rázné NE, dovedou svět ke konci civilizace a života ještě dříve, než na nás dopadne planетка.

Zažil jsem to jako obrovský kontrast, protože jsem dnes vyrazil na hřbitov za soumraku s růžencem v ruce. Vypadá to, že jsem nevyléčitelně náboženský, ale jsem zmaten. Na čí stranu se, vnitřně i veřejně, vlastně stavím? Věřím ve stejného Boha jako ti, kdo kněze, zemřelého ve věku 37 let, posílají do věčných pekel?

Ivan O. Štampach

Běru do rukou předvánoční, tj. loňské prosincové číslo měsíčníku Babylon, a nestačím se divit. Pomínu raději fakt, že do článku s darwinovskými atraktivními názvy O pohlavním výběru zamontoval básník recenzent Vít Kremlička svou vzpomínku na Miroslava Červenku, čili jakýsi mininekrolog, čímž přivedl na svět žánrovou variantu nekrologu coby způsobu pohlavního výběru, leč budiž. Je-li někdo básník, nemusí být ani malinko soudný recenzent. Píši pro Tvar, a tak se soustředím na to, co Babylon píše o Tvaru.

Na čtvrté stránce je totiž článek britského kritika Tobyho Litta, otištěný v angličtině loni v říjnu v Guardianu a nyní uveřejněný v Babylonu pod názvem Z hospody do hrobu. Text přeložila a kratičkou úvodní poznámkou k němu připojila Olga Vlčková – a proč se nezačíst do rozpravy zahraničního kritika, kterého zaujala Hejnova poezie a to je věc chvályhodná! Leč hned na začátku pisatel odkazuje na dopis Tomáše Míky z června 1993 (ano, to je týž Tomáš Míka, který nedávno vydal knihu Und, kterého ve Tvaru č. 17/2005 znectil Alois Burda a který, jak zde praví Litt, o Undu nic netuše, už „sám publikuje a dokonce už za svoje básně získal různá ocenění“). V Míkově dopise se praví, a britský kritik cituje, že Hejda začínal psát na začátku šedesátých let „spolu s ostatními spisovateli sdruženými kolem časopisu Tvar“. Sic. A že tento „Tvar existoval jenom dva roky (1963 až 1964) a pak znovu v letech 1968–1969“. Sic, sic. A o kus dál v Littově textu čteme ještě tuto zmatenou pasáž: „Odkazy v Tomášově dopise, který psal pro časopis Tvar, jsou velmi radikální. Tvar musel ukončit již po druhé svoji činnost v důsledku normalizace.“ Míneha je Míkova epištola týkající se připravované antologie české poezie v angličtině, na níž se též podílel a jež bohužel nakonec nevyšla. Tak: Tvar existoval, Tvar musel...

Namoutě, není Tvar jako Tvar, ba bylo přec Tvarů povícero a není díkybohu jejich dnům ještě konec. Pokud nemám mezeru v paměti či ve vzdělání, první literární časopis Tvar vycházel v letech 1927–1932, měl podtitul Měsíčník pro umění a kritiku, redigoval ho mj. Bedřich Fučík, psal do něj z kritiků například Oldřich Králík, Albert Vyskočil, Timoteus Vodička, Jan Franz, Rudolf Černý... A v šedesátých letech? To Tvar vycházel jakbysmet, jenže to nebyl časopis literární, nýbrž výtvarný, zaměřený především na užité umění, leč epochu „sixties“ nepřežil. A když se zkraje roku 1990 hledal nový název pro týdeník Kmen, v němž začala pracovat zbrusu nová redakce vedená Michaelem Třeštíkem a svět celičky se jevil zbrusu novým, tohle všechno se připomínalo, a přesto se Tvar stal Tvarem, aniž by jakkoli navazoval ani na zmíněný časopis výtvarnický, ani na tradici bedřichofučikovskou, čili na tradici křesťanské, přesněji: katolické literární revue. Tehdy přišel Tvar na svět potřetí, leč žádný Tvar nebyl podvakrát zakázán v letech šedesátých: to byla pochopitelně Tvář.

Nuže: v Babylonu si spletli Tvar s Tvář. A to je šéfredaktor básník a prozaik, zástupce šéfredaktora je literární redaktor Reflexu, v redakci sedí další oudové spjatí s literaturou včetně zholha neznámého subjektu, uvedeného v tiráži pod jménem básník Ticho. Co víme, že i básník Ticho si plete literární časopisy. Jedině distributor Pavel Řezníček určitě za nic nemůže a nic netušil, jinak by mu byla hanba hanboucí chodit s nůši takových Babylonů!

Vladimír Novotný

NA HRANICI

ULOMENÝ KŘÍŽ

Chodívám někdy, když mám vzácné chvíle volna, na procházku na Olšanské hřbitovy, které mám přes ulici. Nebudu to jednou mít daleko...

Zastavil jsem se blízko hlavního vchodu u symbolického náhrobku Jana Palacha. Bylo tam dnes, v polovině ledna, dokonce pár světýlek. Jsou ještě lidé, kteří si vzpomenu. Věnoval jsem tomuto svému evangelickému bratru desátek růžence. Snad se na mne na druhém břehu za to nebude zlobit.

Má další cesta vedla po jedné z obvyklých tras kolem hrobu Augustina Smetany (1814 až 1851). Na náhrobní desce je mj. nápis VYOBCOVANÝ KNĚZ ŘÁDU KŘÍŽOVNICKÉHO. Tento zapomínaný český, německy píšící filozof spojoval důraz na svobodu a podporu revoluce roku 1848 s přesvědčením o dynamické a pluralitní spiritualitě skutečnosti. Jistě řešil problémy jiné doby. Jeho díla v němčině nebo českých překladech jsou neskadně k sehnání. Ne-

řeším otázku, nakolik je mužem nenávratně minulosti a nakolik zůstává aktuální.

Už delší dobu to vím, ale dnes jsem si to zvlášť silně uvědomil. Komusi stálo za to urvat ze Smetanova hrobu kříž, který tam byl zřejmě instalován roku 1900 (po přenesení jeho ostatků z karlínského evangelického hřbitova). Nezkoumal jsem Smetanovy spisy z hlediska doktrinální korektnosti, vím však, kde v nich lze asi spatřovat body napětí, a chápu, že tehdy došlo ke konfliktu. Byla taková doba – ale i dnes různé církve trestají zastánce duchovního života ve svobodě. Smetanova rodná církev hodnes exkomunikuje, zakazuje kázat, sloužit svátostmi, učit, publikovat. A činí to, někdy méně formalizovaným způsobem, i církve, které si svobodu daly na štít a z katolíků si dělají fackovací panáky.

Co mne ale opravdu děsí, je to, že nenávisť k jinak smýšlejícím jde až za hrob. To už není jen vášnivá a drsně projevovaná touha po čistotě a úplnosti křesťanské víry. Upřít Boží smi-

o bosně tentokrát jinak

Adin Ljuca

Adin Ljuca: *Vytetované obrazy*. Přeložil Filip Tesař. Vydalo nakladatelství *Arbor vitae* v Praze roku 2005 u příležitosti výstavy Aldina Popaji *Jajce* v Galerii Klatovy/Klenová, 151 str.

Sdělovací prostředky se už problematice Bosny nevěnují. Téma Bosny není žhavé aktuální, politicky je stav dočasně stabilizován. Už pomalu čtrnáct let žijí v Praze a jinde v Česku emigranti, kteří se nemají kam vrátit, aspoň to tak subjektivně cítí, protože doma už není doma: katastrofa války bez pravidel poničila domy, rozvrátila všechny dosavadní formy a hodnoty života, zpřetrhala osobní vazby, jež ve svém souhrnu naplňují plnohodnotný lidský život. Emigrace je tragická a krajní řešení. Všechno podstatné zůstalo doma, musí se začínat od nuly v prostředí, které třebaže je oficiálně a politicky vstřícné, neutrálně vlivné (s výjimkou české cizinecké policie), je kompletně jiné. Prožívá sobectví transformačního optimismu se složitými zátěži totality.

Chťit se existenčně zajistit, ubydlit se a zabydlit, vybudovat si nové vztahy, jakýs takýs pozitivní pocit perspektivy, den po dni, tady u nás, mezi Čechy po sametové revoluci...

O tomto nepředstavitelně složitém procesu dává svědectví uměleckým obrazem Adin Ljuca v malé knížce osmerkového formátu na 151 stránkách nesoucí symbolický název *Vytetované obrazy*. V prostředí, kde je mezi mládeží, a nejen mezi adolescenty, tetování módou, obsahuje tento název symboliku tragickou. Poslední příběh, podle něhož je knížka nazvána, tuto symboliku vysvětluje. „Všude kolem nás hvízdaly kulky. To hvízdání jsem vnímal, ale nebezpečí jsem si už neuvědomoval. Nereagoval jsem ani instinktivně. Zato mé smysly vnímaly všechno barvitě a ostře. Ale uvědomoval jsem si jenom detaily, které jsem nedokázal pospojovat dohromady. Viděl a slyšel jsem Lesníka, jak rozvázným hlasem říká: »Od-neste mě, než vykrvácím.« Viděl jsem Čada, jak ho sbírá do celty. Zachytil jsem ještě dvojici našich, kteří přišli na pomoc. Sledoval jsem, jak Lesníka snášejí ze svahu přes sad. Věděl jsem, že za sadem je to ještě tak pět šest kilometrů polní cestou do města. Záchranku jsem neviděl. Neviděl jsem žádné auto. A to všechno jsem během těch okamžiků viděl tak plasticky, jako kdyby celý můj předchozí život byl jenom němý černobílý film. – Jsou obrazy, které se nezapomínají. Takové, co jsou jemnou jehlou šílenství vytetovány do mozku a nelze je vymazat ani smýt.“ A pointa tohoto zákopového výjevu otevírá prostor představě o následujících každodenních malých traumatech.

„Jeden z takových obrazů spatřím o rok později z tramvaje číslo osmnáct, stojící kvůli do-pravní nehodě u Botanické zahrady: obrázek člověka v bílém doktorském plášti vedle veteri-nářského auta. Obrázek zvěrolékaře, jak klečí u dogy sražené autem.“ Pointa není literární efekt, je to jeden z autentických paradoxů rozdvojeného života, z něhož jeden skončil a o druhý se usiluje. Minulost rezonuje v každém okamžiku nové přítomnosti. A řečeno básní:

Vánoce v Praze

Do všech stran svítila pouliční světla.

Třpytily se ozdobené stromky.

Petardy, rachejtla, ohňostroji.

Sváteční atmosféra způsobovala pocit uvolnění,

skoro jako doma. Vyprávěl jsem jí o Dánovi,

jak jsem se mu mizernou angličtinou

snažil vysvětlit, proč na Vánoce nejedu domů.

V nevytopeném pokojíku

jsme se choulili jeden k druhému a poslouchali

exploze v troubě. A mysli jsme si,

že jsme utekli, že jsme v bezpečí.

Adin Ljuca (1966) se narodil v severobosens-kém Maglaji. V Sarajevu vystudoval srovná-vací literaturu a knihovnictví, byl členem re-dakce *Književna revija*. Na začátku války byl zraněn a od roku 1992 žije v Praze. Začal se učit česká slovíčka v tramvaji. S úspěchem. Pár let později vystudoval komparatistiku na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, je za-městnán ve Slovanské knihovně při Národní knihovně v Praze. Jako spolupracovník orga-nizace *Člověk v tísni* se podílel na řadě huma-nitárních projektů v Bosně a Hercegovině. Kromě vlastní literární tvorby se věnuje pro-blematicke česko-bosenských a česko-chorvat-ských vztahů. Dosud vydal básnickou sbírku *Hidžra* (1996, česky 1998) a kulturně-histo-rickou monografii o svém rodném městě *Po stopách minulosti*. Do svého jazyka přeložil knihu Jaromíra Štětiny *Století zázraků*. – To-lik biografické informace ze záložky.

Soubor fragmentárních příběhů, sek-tání, situací, dialogů, myšlenek, pocitů, dojmů postupně vytváří úhrnný obraz existen-ciální, duševní a citové problematiky emi-grantství – v tomto případě z Bosny. Autor vypráví v první osobě, jsou to jeho zážitky. Třináct zjišťujících let zápasu o zvládnání těžkých situací profiltrovalo – jako přebyteč-ný – jakýkoli patos, sentiment, senzač-nost svědectví o válečných hrůzách. „*Do Prahy mě přivedla válka. Nepřijel jsem jako pouťník projít se ulicemi, po nichž chodil Kafka a Rilke, nehledal jsem pražské zlato rozeseť po nesčetných zlatnictvích. Přivedla mě válka na vodítka, jako psa. Mého pří-tele rovněž. Nemohu říci, že jsme byli zoufalí, bylo to něco mnohem horšího.*“ Takové jsou vstupní věty prvního příběhu. A v posled-ním, symbolicky nazvaném *Vytetované ob-razy* se o tom horším dovídáme.

Malá knížka vytváří obsažnou představu o tom, co to je emigrace jako každodenní zá-pas začínající od nuly. Strízlivě vypráví o oby-čejnostech nové životní etapy – souvisle a s podrobnostmi, nebo fragmentárně na přeskáčku, jak se vtiskly do vědomí a paměti. Strízlivost tohoto stylu dramatizuje přesně citěná váha detailů, v nichž rezonuje tragič-né minulosti, i v polohách humoru a v de-likátně ironizujících paradoxních pointách. Podle pravidla: „Nemluvit zbytečně, mluvit k věci, ale s životní štávou, co je s ní spojena“ patří k bosenské patriarchální tradici. Ob-razně je to vyjádřeno ve vyprávění nazva-ném *Magistr* o strýci Kemalovi, který celý ži-vot bez nehody rozvázel po celé bývalé Jugo-slávii v kamionu nábytek. „*Stejnou rychlostí, jakou šplháš na kopec, z něho musíš sjíždět.* (...) *A když je náleď, zapomeň, že máš v autě brzdy.* (...) *A jeho vyprávění bylo štávnaté jako horké jehněčí z rozně, podané v umaštěném pa-píře, s mladou cibulkou a chlebovou plackou, ně-kde u silnice poblíž Jablanice.* (...) *Zabrzdít se musí v pravou chvíli, protože i jedna jediná se-kunda zpoždění může být příliš.*“ *A když vypráví, jak dotáhl ke konci, zmocnil se tě neopakova-telný pocit, jako když se po nespočetných zatač-kách na bosenské silnici náhle před očima ote-vře široký rozhled.*“ A jinou, lehce ironizující formou to autor sděluje v rozhovoru s inte-lektuálkou, studentkou na oboru divadelní věda a komparatistika o Formanově filmu *Amadeus* takto: „*Jednou se přece jen stalo, že se do Maglaje zatoulal »opravdový film« – For-*

manův Amadeus. Už předtím jsem viděl Ama-dea v Sarajevu. Rozdíl mezi Amadeem v Sara-jevu (nebo kdekoliv jinde) a tím maglajským je v tom, že v sarajevských kinech film trvá ty ne-obvyklé tři hodiny, zatímco v Maglaji normální hodinu a půl. Prostě ho sestříhali a vyhodili pře-bytečné scény. Protože kdo normální by seděl v kině tři hodiny? Slečna Lenka Mládková po-chopila, že my z Maglaje rádi uvádíme věci na pravou míru.“

Když autor knížky přijel do Prahy, bylo mu dvacet šest. Spolu s kamarádem sehnal přes inzerát podnájem v mládeňském zchátralém bytě u rozvedeného, osaměle žijícího Bohumila Pavlu, někdejšího více-násobného mistra Československa v něko-lika gymnastických disciplínách. (V knížce jsou všechna jména reálná.) Pomáhají mu překonávat pocit prázdnoty při pořádání jeho různých legráček a „šprýmovních excesů“. Při jednom z nich je inscenován obřad předávání medailí za zpěvu hymny. „*Zpívejte! (...) Pořád jsme přihloupale koukali jeden na druhého. (...) »Ale Bohouši, my ne-máme hymnu,« procedil můj přítel ze stupně vítězů.*“ *»Nevadí, zazpíváme českosloven-skou!«* Jenomže československá hymna začíná slovy *Kde domov můj?* Šprým se ten-tokrát nevyvedl.

Adina Ljuca přivolovali na pomoc lékaři z psychiatrické kliniky, aby jim pomohl ne-jen jako tlumočnick, ale i jako most k těž-kým pacientům z Bosny. „*Mladá česká demo-kracie a její nová vláda ještě nevěděly, co dělat s uprchlíky.*“ Fikret Forić, dřevorubec z Ko-zarce, přežil koncentrační tábor v Trnopolji, utekl z humanitárního tábora do Prahy a de-set dní se skrýval na hřbitově. Měl tu pocit bezpečí mezi stromy podobnými těm u něho doma v podhůří. „*Byl obrácený do sebe jako ru-kavice obrácená naruby, ztracená na ulici, bez té druhé zbytečná.*“ Uklidil celou nemocniční zahradu, tak se léčil. Svému tlumočnickovi nakonec nadiktoval jména sousedů – srbská jména – kteří postříleli nebo motorovou pi-lou pořežali jako stromy jeho blízké příbuzné a lidi z vesnice. – U jiného pacienta, Refika Š., se při fyzioterapeutické masáži zjistilo, že levá strana bránice je tvrdá jako kámen. Byl to pozůstatek speciálního systému mučení – „dva roky v křeči v očekávání nového úderu“. Refik i Fikret byli muslimové, třetí pacient Zvonko Chorvat. „*Byl to dobrý voják, až do doby, dokud v jedné zpuštěné vesnici neviděl něco, co vidět neměl. (...) Vstal a nabídl své tělo kulkám.*“ Teď se rok a půl léčí po různých psy-chiatrických ústavech v Chorvatsku a Česku.

Adin Ljuca je muslim, ale poselství těchto příběhů-svědectví je humánní, ni-koli prvoplánově politické. Je to organicky rozprostřeno v celém kontextu. I v detai-lech, které by mohl čtenář přehlédnout. Na příklad pojem Srb zpřesňuje pojmem *četnik*, což je příslušník nacionalistického extremismu v Jugoslávii rovněž neblaze proslulý za druhé světové války kultem nože. Překlad ovšem musí být opisný, *čet-ník* není český četník. Autor není funda-mentalista. V příběhu Borges a Scheins se probírá problém židovství a muslimství s emigrantem, u nás v Čechách už zná-mým, Raymondem Rehnicerem, před vál-kou profesorem na architektonické fakultě v Sarajevu. Rozhovor dostal náboj po de-gradujícím zážitku na cizinecké policii. Na otázku, proč neemigruje do Izraele, odpoví-dá: protože tam žijí sami židé. A stejně tak Adin by proto neemigroval mezi mus-limy do Íránu. Nebo, když Adin po útěku z Bosny hledal v zářehbské nemocnici lé-kařskou pomoc, nesetkal se s vstřícností. „*My po vás Muslimech chlebem, a vy po nás Chorvatech kamenem.* ... *Po prvé v životě jsem nehledal člověka, ale muslima.*“ Při tom je třeba upozornit na pravopis. *Muslim* – s velkým M – není chápán jako příslušník národnosti, ale jako typ věřícího.

Milada Černá

Mezi blízké přátele emigranty patří ma-líř a nájemník ve stejném domě Aldin Po-paja, který z rodného Jajce odešel studo-vat do Sarajeva pod blokadou osmikilo-metrovým tunelem a pak zase z něho tím tunelem utekl až do Česka, kde vystudo-val Akademií výtvarných umění. Kniha povídek se stala součástí společného pro-jektu s výstavou instalovanou v Klatovech od 3. září do 31. října 2005 jako dvou re-flexí o bosenské minulosti i současnosti. Uzavírala výstavu jako poslední exponát. Její součástí se staly reprodukce dvou plá-ten, které vznikly v roce 2001 z inspirace oslavných pitek při výstavě v jeho rodném Jajci. Nesou název *Mejdan v Jajci*. Expre-sivní efekt je v dvojí perspektivě vzniklé na základě fotografií speciálně expono-vaných. Pohled do restaurací jde přes hy-perrealisticky zostřené kontury předmětů restauračního zařízení – stolků, židlí, skle-nek, talířů atp. – na nezřetelný, rozma-zaný chaos tančících postav v pozadí. Na-vozena je symbolika chaosu a rozvratu v rozbořeném městě. „*Jajce nemělo jenom nejkrásnější vodopád, celé to malebné mě-stečko bylo jak z bajky nebo z Pohádek tisíce a jedné noci. A jak by nebylo: se dvěma ře-kami, dvěma jezery, s vodopádem, stredo-věkými kostely, s měsitami z klasického ob-dobí osmanské architektury – ale já takové Jajce, vyjma starých pohlednic, nikdy nevi-děl.*“ I vodopád byl zbourán. Aldin Popaja vyrobil na jajeckou výstavu jeho obří ko-pii ze dřeva.

Zbourána byla i Čabrova kavárna, omy-lem, bombou, protože stála v sousedství mešity z šestnáctého století a pilot se ne-trefil. Symbol staré Bosny se uchoval ve vědomí v ostrých detailech jako staletími vycizelovaný ornament. Nebyla to „oby-čejná kavárna – druhá taková nebyla! Ser-vírovali v ní jenom kávu a limonádu. Kdo si poručil kávu, podávali mu k ní vodu, takový byl zvyk. Zrnka pražené kávy se drtila ručně, v tlouku z vyhloubeného kamene, pak se káva vařila v měděné džezvě na ohništi. A když ti naservírovali kávu a vhodil sis do ní jednu nebo dvě kostky cukru, musel jsi dlouho če-ekat, protože kostky se nemohly potopit dřív, než se rozpustily, tak byla ta káva hustá. O Čabrově kavárně se říkalo, že v létě chladí a v zimě hřeje. že hasí žízeň, tiší hlad, zahání spánek, že snižuje vysoký tlak, zvyšuje nízký – říkalo se ledacos! (...) A celá ta Čabrova ka-várna, polepená od podlahy ke stropu por-tréty zažloutlými časem, dýmem z ohniště a tabáku, byla smetena z povrchu země.“ A nedlouho potom následovala devítimě-síční blokáda (*Damirova povídka*).

Při čtení této malé knížky se toho hodně dovídáme o jednom individuálním lidském příběhu zasaženém politikou a velkou histo-rií. Je prokrvena podrobnostmi, které člo-věk v této životní situaci vnímá s mimořá-dnou citlivostí. I když se to lidem mimo může někdy zdát příliš podrobné. Plachost, roz-paky, nezdary při pronikání skrze bariéry jiné mentality, citového vybavení a tempe-ramentu, vzácné chvíly vzájemných po-rozumění a podobně. Literarizace, dnes tak zřejmá u autorů odborně vzdělaných v oboru tvůrčího psaní, je skrytá za přiroze-ností přiměřeného slova. Překlad Filipa Te-saře přiléhá k originálu. Jenom drobnost: gastronomické názvy českých vesnic *Bram-bory*, *Červený vůl*, *Nenasytní* skutečně existují? Kuchař není, ale Kuchaře, Telecí je spíš Teletín?

Informace na závěr: O obrazech klatov-ské výstavy Aldina Popaji a doprovodně i o knížce Adina Ljuca poreferoval v Li-terárních novinách č. 40 z 3. října 2005 Jan Kuneš. V Respektu č. 42 (17.–23. 10. 2005) pod šifrou –PT– bylo upozorněno na knížku pod názvem *Obrazy vytetované válkou*.

spíš jedničky

V pondělí 16. ledna 2005 se v Literární kavárně Řetězová v Řetězové ulici v Praze uskutečnilo pravidelné čtení autorů spojených s internetovým kulturním magazínem *Totem* (www.totem.cz). Jako hosté se zúčastnili i autoři povytce „papiřoví“ – Josef Straka a Petr Borkovec. Velká část z celkem sedmi „internetových“ autorů zůstala zhruba padesátihlavému auditoriu většinou známá pouze pod přezdívkami („nicky“), které používají na internetu.

Pár otázek jsem položil **Nataše Černé** (*Naty*), šéfredaktorce *Totemu*:

Jak často takové pořady děláte, jaká bývá účast – a bývá to stejné bez „papiřových“ hostů?

Tyhle pořady se dělají pravidelně jednou měsíčně. Začínali jsme s nimi už před lety v Salmovské, pak v Týnské (*pražské literární kavárny, pozn. red.*) a nakonec jsme se usadili tady. V té Salmovské se nás scházelo kolem patnácti, o moc víc lidí se tam ani nevešlo, pak v Týnské už to bylo lepší. Dnes je tady, myslím, účast mimořádně vysoká. V průměru nás ale kolem třiceti bývá.

Jak se vybírají autoři, kteří budou číst?

Nevybírají se. Může se přihlásit kdokoli. Je to naprosto otevřené.

A nemůže se stát – speciálně na internetu –, že se přihlásí někdo, kdo nemá patřičnou úroveň?

Samozřejmě že se to může stát. Ale přesto může číst.

Internet je celosvětový – přijíždějí taky autoři odjinud než z Prahy? Mívá *Totem* taky čtení jinde?

Myslíš mimo Prahu nebo v zahraničí? Upřímně řečeno nevím. Za tu dobu, co jsem na *Totemu*, a to už je tři roky, jsem zaregistrovala pořady podobného typu, které byly oznámené na *Totemu*, účastnili se jich mimopražští autoři z *Totemu* – třeba v Brně. Ale ne v té podobě, jako to probíhá tady.

Autoři, které jsem tady dneska slyšel, mi asi zůstanou známí jen pod „nicky“. Není pak možné, že některé z nich znám jako autory „papiřové“? Nevím, jestli mě to nemá znepokojovat...

Já sice nechápu, proč by tě to mělo znepokojovat, ale pokud sis všiml, Lukáš Horný, který to uvádí, pokud zná civilní jméno autora, tak ho většinou řekne a zatím žádný autor neprotestoval. Pokud ale myslíš, že někdo publikuje třeba knižně a pak tady čte a tobě to zůstává utajeno – to je prostě anonymita internetu. To se nedá nic dělat.

Jaký „nick“ má Petr Borkovec?

Petr Borkovec, pokud mně je známo, na *Totemu* nepublikuje. Ale myslím, že zvat známé autory je moc dobrý tah.

Osobně mám pocit, že ani pro ně to není tah špatný.

Své verše tedy po krátkých povídkách, resp. básních v próze Josefa Straky přednesly tyto „entity“: *egil*, *Mladěj*, *supizmus*, *šedé*, *Lyrkovci* s přednesem jeho veršů o Sarmatovi Alanovi pomohla *Kelly*, poté četl *Tkadlec* (který také pomohl večírek rozčlenit hudebními předěly) a nakonec, před druhým hostem večera, *noe*. Bylo slyšet (občas i vidět) mnoho básnických stylů i recitačních strategií, hlavy posluchačů se občas skláněly pod tíhou veršů skoro až na

stůl – ale to už nějak patří ke koloritu všech čtení. Když pomínu ctěné hosty, verše jsem slyšel i mizerné, průměrné – ale v hlavě mi zůstalo mnoho výtečných. Zajímavá zjištění jsem si pak z večera odnášel dvě. Jednak že struktury paralelní těm „literárně-oficiálním“ fungují nejenom ve virtuálním světě, ale vcelku obstojně i ve světě skutečném, jednak že jsou schopné těm z reálného světa asi konkurovat. A že jediné, co jim může (podle mého netolerantního názoru) bránit v pomyslném vzestupu, je – jejich přílišná demokratičnost a rovnostářství. Přenáší se tak do reálného světa největší nevýhoda internetu: nikdo neoddělí zrno od plev, jedničky od nul.

Fotoreportáž Martina Pospíšila najdete na <http://www.totem.cz/enda1.php?a=124042>.

g

Petr Borkovec

Jakub Čermák - Tkadlec

Foto Martin Pospíšil - MPosp

JAKUB ČERMÁK – TKADLEC

pisnička živým

ohlédl jsem se ale sníh za mnou nezčernal jedinou stopou: rychle jsem vzlhl k nebi ale vesmír nade mnou měl kaledonské vrásky u očí díval se skrze mě zkusil jsem vrhnout stín ale trásl se ... tak už jsem tady? zeptal jsem se ale omrzlé rty se mi zvlhly písní místo odpovědi praskaly jako molo do něhož moře zakrojilo loď

ta píseň byla bez ozvěny

vím ještě svedu
hnát se k měsíci
jak ryba k díře v ledu

dřevěná láska sebou vrtí
krasojedkyně na štíru
zase se víc bojí papíru
než smrti

zase se bojí zrcadla
ne sebe

že by jí hlava dopadla
o vlasek dál než hřeben

vím ještě svedu
hnát se k měsíci

podobek kamenu
o vlasek víc než ústřici

jak rybí oči dírám v ledu

O AKTUALITÁCH Z FRANCOUZSKÉHO KULTURNÍHO ŽIVOTA REFERUJE LADISLAVA CHATEAU

Tři výstavy v Paříži

Loňský podzim nebyl v Paříži jen ve znamení revoltujících výrostků, ale především tři velkých pozoruhodných výstav, jejichž vernisáže proběhly koncem září a návštěvníkům zůstaly otevřeny až do prvního lednového týdne.

První z této trojice byla instalována na břehu Seiny v *Musée d'Orsay* pod názvem *Ruské umění druhé poloviny 19. století: hledání identity*. Výstava nebyla vyčerpávajícím panoramatem, představila jen převládající směr v ruském umění té doby: odklon od akademického stylu, hledání vlastních kulturních pramenů. Malíři vystavených děl patřili většinou k literárním kruhům, přátelili se s Turgeněvem, Čechovem a Buninem, jako například Vasil Polenov, Turgeněvův blízký přítel. V oblíbě měli idealizované a idylické krajiny, březové háje, dřevěné domky, dači a podobné přírodní scenerie. Populární ale byly i legendy, pohádky a historické epizody. Návštěvníci mohli spatřit působivou rozměrnou olejomalbu *Kristus na poušti* Ivana Nikolajeviče Kramského; poprvé opustil Treťjakovskou galerii i obraz Ilji Jefimoviče Rjepina s názvem *Průvod věřících*, považovaný za stěžejní dílo ruského malířství. Výstava obsahovala i četné ilustrace k pohádkám o caru Saltánovi, který je stále vděčným tématem.

Výstava zároveň nabídla možnost seznámit se s historií málo známou, a to s vývojem *ruské fotografie*. Koncem devatenáctého a počátkem dvacátého století má fotografie, ten nový vynález, spíš charakter etnografický (např. fotografie Ivana Petroviče Raoula s ná-

zvem *Mladé dívky v kroji*, pocházející z Jižního Novgorodu); jde často o fotografie rodinné či dokumentující tradiční zvyky (*Vesničan se srpem*, cca 1870). Na objednávku carské rodiny vznikaly také první fotografické reportáže z vesnického prostředí i z každodenního života. Kromě toho výstava seznámila návštěvníky i s kulturní publicistikou, s revuí *Svět a umění*, kterou od roku 1898 vydával v Petrohradě zakladatel slavného ruského baletu Sergej Ďagilev.

Expozice velmi dobře ukázala vývoj ruského umění, jeho odklon od západního uměleckého citění, jeho hledání vlastního směru i návrat k typicky ruským tématům, stejně jako jeho demonstraci stylu *neo-ruského*. Mnohá díla byla představena veřejnosti zcela poprvé. O výstavu byl obrovským zájmem, dlouho před otevřením muzea se na nábřeží tvořila dlouhá řada návštěvníků, a to nejen každou první neděli v měsíci, kdy vstupné bylo bezplatné.

Koncem září pak byla v pařížském *Židovském muzeu umění a historie* v rue du Temple zahájena další výstava s názvem *Kupka, Píseň písní*.

Známý průmyslník a obchodník s galanterií Jindřich Waldes, jemuž se v Čechách přezdívalo *král knoflíků*, byl mimo jiné také vášnivým sběratelem a mecenášem umění, založil kulturní revui *Koh-i-noor*, kterou malíř Kupka doprovázel četnými ilustracemi a získal si tak obdiv i přízeň Jindřicha Waldese. Kupkovy obrazy tvořily největší část Waldesovy umělecké sbírky – byl jeho velkým obdivovatelem i přítelem a štedře malíře podporoval. Po osmačtyřicátém roce byla Waldesova vzácná sbírka znárodněna; jeho syn Jiří Waldes pak získal sbírku Kupkových obrazů zpět až v restituci v roce 1996.

Krátce nato část této sbírky odkoupilo Židovské muzeum v Paříži a letos poprvé před-

stavilo veřejnosti. Soubor obsahuje více než sto třicet kreseb, přípravných skic, drobných akvarelů, pastelů a náčrtů Františka Kupky k ilustracím *Cantique des cantiques*, k *Písní písní*.

Tato slavná biblická poema vyšla v překladu Paula Vuillarda v roce 1931 ve známém nakladatelství *l'Édition d'Art* v Paříži, sídlícím tehdy v rue Bonaparte na levém břehu Seiny, přibližně v místech dnešního Českého kulturního centra.

František Kupka se narodil v roce 1871 v Opočně, ale již roku 1906 se natrvalo usadil ve Francii, kde také v roce 1957 zemřel. Je pochován na hřbitově v Puteaux, v němž strávil posledních pár let svého života. Na ilustracích k *Písní písní* pracoval od roku 1904 až do roku 1931. V roce 1905 píše v dopise Macharovi: *Právě jsem dočetl Bibli a ilustruji Píseň písní (...)*. Už v témže roce byly některé z těchto Kupkových kreseb použity pro divadelní adaptaci *Píseň písní*, kterou tehdy v Paříži režisoval Jean Bonnefon.

Dílo Františka Kupky bylo v prostorách Židovského muzea představeno i z méně známého úhlu pohledu; všechny exponáty byly důkazem o jeho jedinečném ilustrátorském talentu. Výstavu doplnily i osobní písemnosti: deníky, dopisy, méně známé fotografie ze soukromého i rodinného života.

Když v roce 1919 poslal Marcel Duchamp svým přátelům rošťáckou pohlednici *Mony Lisy s knírkem* a pěti písmeny *L. H. O. O. Q.*, netušil, že se tento štuďácký žertík stane emblémem nového uměleckého a myšlenkového směru *dada* – *nemanželského dítěte špinavé války*, jak zvolali jeho zakladatelé. A už vůbec nikdo nemohl tušit, že *Mona Lisa záhadně se usmívající do vousů*, pozdější obraz o rozměrech 19,7 x 12,4 cm, bude jednou opět zaplňovat stránky předních francouzských deníků. Stalo se tak při příležitosti zahájení

velké výstavy *Dada* v Centre Pompidou v Paříži na podzim letošního roku.

Marcel Duchamp totiž daroval *Monu Lisu* svému příteli-dadaistovi Louisi Aragonovi. Ten ji v květnu 1979 zase daroval francouzské komunistické straně, slavný obraz tak nadlouho zmizel z výstavních síní a zdoobil pouze pracovní předsedy francouzských komunistů Georsege Marchaise a jeho nástupců. Až na recepci uspořádané při příležitosti zahájení této výstavy skončil pohnutý osud *kníraté Mony Lisy* i předlouhé tahanice o ni: ředitel Centre Pompidou Bruno Racine slavnostně převzal obraz od Marie-Georges Buffetové, významné funkcionářky komunistické strany – strana se jej konečně rozhodla dlouhodobě zapůjčit k uměleckým expozicím.

Výstava *Dada* je putovní, vznikla ve spolupráci s Galerií ve Washingtonu a s Muzeem moderního umění v New Yorku, kde také bude zahájena v létě letošního roku; v prosinci se jí pak návštěvníci dočkají ve Washingtonu.

Krásný výstavní prostor v posledním patře Centre Pompidou, s výhledem na celou Paříž, byl rozdělen na *cellules*, prostory o třiceti metrech čtverečních, každý z nich pak byl věnován vždy jednomu umělci, jednomu období; zbytek prostranství zaplnily vitríny s množstvím písemností: dopisy, deníky, revue, drobné kresby, fotografie apod. Výstavu doplnil i film René Claira *Entr'acte* a ozvučené kabiny, které celé výstavě dodaly abstraktní živoucí dimenzi. Kurátorům výstavy se tak podařilo magickým způsobem přimět návštěvníky k zamyšlení nad realitou i únikem z ní, nad *dada*.

Na závěr nelze než připomenout slova jeho zakladatele Tristana Tzary: *Jednou bude před Dada, po Dada, bez Dada, proti Dada, kromě Dada, je to ale stále dada*.

typologie mladé básnické generace 90. let

Miroslav Baláš

Jestliže začátek 90. let vyvolal mezi literárními kritiky výrazné očekávání ve vztahu k mladým tvůrcům a následující léta přinesla velký počet básnických knih, pak literárněkritické reflexe v druhé polovině dekády fakticky potvrdily, že mladá generace 90. let má již své nezadatelné místo na tehdejší literární mapě. Projevilo se to především potřebou utřídit tvorbu této generace, najít obecnější tendence a pojmenovat její vklad do literatury. V průběhu jediného roku 1997 se o to pokusilo hned několik literárních kritiků a historiků.

Pokusme se definovat pojem *mladá básnická generace 90. let*. V souladu s ostatními kritiky pod něj zahrnujeme ty autory, kteří vstoupili do literatury po roce 1990 víceméně přirozeně a plynule a během tohoto desetiletí vydávají své první sbírky. Jejich publikační možnosti tedy nebyly příliš zbrzděny či omezeny ideologickými tlaky ani se neodehrávaly v opozici vůči nim. Důležitým vodítkem v tomto směru je ale především kritická reflexe jejich poezie, která se neopírá o žádný dřívější kontext a nezařazuje autora k tomu či onomu okruhu nebo skupině (z tohoto důvodu sem nezahrnujeme básníky, kteří vzešli z prostředí pražského undergroundu nebo byli výrazně spojeni s neoficiálními či polooficiálními okruhy: Skupina XXVI, Zelené peří, Generace osamělých běžců). Interpretací klíč k této poezii poskytuje takřka výhradně kontext 90. let a z tohoto pohledu je jejich tvorba vnímána jako nová a současná. Mluvíme-li o generačním spříznění, pak jde o autory, kteří se narodili v 60. a 70. letech, přičemž nejstarší z nich Miroslav Salava je ročník 1960 a nejmladší Bogdan Trojak 1975. (Je však třeba připomenout, že cílem této studie není v úplnosti zmapovat všechny autory, kteří se v 90. letech objevili a odpovídají vytyčené definici. V tomto směru odkazujeme na publikaci Lubomíra Machaly *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995*, Rubico, Olomouc 1996.)

Tito autoři však netvoří jednotnou skupinu, která by vstoupila do literatury se společným programem, sdílela tytéž básnické hodnoty nebo se hlásila k téže básnické tradici. Jde o jednotlivé tvůrce, v jejichž poezii lze ovšem vysledovat některé společné rysy a tendence, které umožňují hovořit o několika básnických typech.

Trávníčkově rozčlenění

První, kdo se pokusil tuto skupinu autorů rozčlenit a pojmenovat některé společné rysy v jejich tvorbě, byl Jiří Trávníček v literárněkritické stati *Básnické pokolení 90. let* (Host č. 1/1997). V polistopadové mladé lyrice nachází jako „nejvíce určující napětí [...] poezii rozmáhlého gesta a stylizace v protikladu k poezii ztišení a řádu“, nebo, jak říká na jiném místě, „poezie jako sebe-mýtus a poezie jako objevování ztraceného mýtu: dědictví romantickosurrealistické proti dědictví klasicistnímu“. I když jde podle Trávníčka o linii protikladné, přesto je v hloubi spojuje „nepříliš velká víra ve svět“. Podle prvních má být „přepsán poezii“, podle druhých „ukotven vůči pevnému bodu, jenž se nachází mimo něj“. Vedle těchto dvou směrů pak nachází Trávníček ještě třetí, který naopak z reality vychází a spoléhá se na ni ve víře, že se skrze ni lze stále ještě domluvit se čtenářem.

Na základě těchto linií rozděluje Trávníček básnickou produkci v letech 1990–1996 do čtyř typů. Klasicistní linie se zde dělí na „reynkovskou stopu“ a „zprůzračňování“ (vlastní „klasicizující“ směr), proti nim stojí surrealistická tendence označovaná jako „vůle ke gestu“ a jejich empirický protějšek tvoří „oslovení realitou“. „Vůle ke gestu“ je podle Trávníčka typická především svou stylizovaností, tvořeností a pojetím poezie jako „totality emoční a obrazné“. Spadá pod ni tvorba Jaromíra Typla, Martina Langer, Karla Jana Čapka, Jaroslava Pížla a Norberta Holuba. Trávníček současně upozorňuje na úskalí tohoto typu tvorby, patrně u všech zmiňovaných autorů, a to sklouzávání k maňáry, mechaničnosti a kaširovanosti, kdy z gejzírů obrazů ční především jejich konstrukce. Větší perspektivu vidí naopak v „reynkovské stopě“, která je jakousi protiváhou obrazného maximalismu „gestiků“ a navazuje spíše na tradici duchovní lyriky. Vyzdvihuje zde zejména intenzitu vidění a metafyzické přesahy v básních Pavla Kolmačky, v němž spatřuje největší talent této generace. „Pevnou rukou“ kreslí podle něj také Martin Josef Stöhr, jehož krajiny jsou „ostré a syté významovým přetěžkáním“. I Miloš Doležal má dar „ušlyšet a zaznamenávat“, nicméně v jeho básních je už znát samoúčelná maňáry daná zejména rustikálním rámcem a posedlostí smrtí. Méně zřetelně definuje Trávníček typ „zprůzračňování“, pod nějž řadí Petra Borkovce, Tomáše Reichela, Ewalda Murrera, Bohdana Chlíbece a Pavla Petra. I pro tyto autory (podobně jako pro „reynkovce“) je typický křesťanský základ, větší důraz je však kladen

na jazykovou hru (Borkovec), reflexi (Murrer, Chlíbec) či obraznost (Petr). Také zde však číhá nebezpečí v podobě obecnosti a významově nesoudržných představ (Petr) či staticnosti a dekorativnosti (Borkovec). „Oslovení realitou“ nachází pak ve verších Petra Motýla, Petra Hrušky, Boženy Správcové a Vity Kremličky. At již jde o „sběr hluků, nahodilých řečí, všedních osudů“ (Motýl), „tělesnou expresivitu“ a emoce (Správcová), „momentky z domů a hospod“ (Hruška) nebo „občansko-politické angažmá“ (Kremlička), vždy stojí v pozadí těchto veršů realita jako východisko a prostor dorozumění.

Novotného pojetí

Na tuto studii navázal Vladimír Novotný svou *Typologií nejmladší básnické generace*, kterou přednesl na bitovském setkání v září 1997 (byla publikována ve *Tvaru* č. 17/1997). Kromě Trávníčkova textu se jeho příspěvek opíral rovněž o odpovědi kritiků na anketu *Tvaru* o mladé básnické generaci (*Tvar* č. 12 a 13/1997). Novotný se zmínil o předchůdcích mladé generace, kterou podle něj tvoří jednak autoři středního věku, kteří nicméně rovněž debutovali na počátku 90. let (Karel Křepelka, Josef Mlejnek, Jiří Rulf, Václav Vokolek či Jaromír Zelenka), a zejména pak „mluvčí silných básnických ročníků 1957–1960, tj. dnešní skoročtyřicátníci, čili takové osobnosti soudobé a současné české poezie jako například Petr Hrbáč, Lubor Kasal, J. H. Krchovský či Roman Szpuk“, případně také Svata Antošová, Pavel Rajchman, Jaroslav Vanča nebo Jiří Staněk. Novotný pak doplňuje Trávníčkovo stať o další jména, která podle něj tvoří generaci 90. let (František Vašek nebo Pavel Zdražil, z mladších tvůrců Pavel Ctibor a Petr Čichoň). Konstatuje také, že „ona mladá poezie dnes, tj. v září 1997, již nekončí Martinem Langerem, Jaromírem Typlem ani Jakubem Syneckým a že synonymem oné skutečné, nejen věkové, ale i sémanticky mladé či nejmladší české, moravské a slezské básnické tvorby může být Milan Děžinský či Bogdan Trojak“. Co se týče vlastní typologie, Novotný víceméně přijímá Trávníčkově dělení na dva základní proudy, tedy klasicistní a surrealistický. V mladé poezii totiž podle něj „existuje a prohlubuje se polarita mezi sémiotickou linií, která byla a je reprezentována tzv. moderními uměleckými směry, spjatými s avantgardními impulsy [...] a na druhé straně mezi linií, která se filozoficky ztotožňuje s novoklasicistickou, především hlubinně spirituální koncepcí veškerenstva a člověka jako

dobrého díla“. Novotný tedy především rozšířil mladou generaci o několik dalších autorů a vymezil jejich postavení vůči generacím předchozím, vlastní typologii, jak slibuje název studie, však fakticky nepředstavil.

Pořádek v mladé poezii (i próze) se však Vladimír Novotný pokusil udělat už o dva roky dříve ve skriptech *Nová česká literatura I (1990–1995). Próza – poezie* (Pedagogické centrum v Českých Budějovicích, České Budějovice 1995). Zde rozdělil „*poezii našich mladších třicátníků*“ na tři esteticko-filozofická seskupení. První z nich sází na jazykový experiment a slovní hříčky a vychází z okruhu literárního sdružení Kvašňák (nebo též Quašňák či Q). Patří k němu především Jaroslav Pížl a Tomáš Kafka, ale podobné směřování nachází Novotný i ve sbírkách Sylvy Fischerové a Petra Motýla. Další uskupení představuje literární underground, tedy J. H. Krchovský a Jáchym Topol, a na straně druhé „*katolický literární underground*“ reprezentovaný Skupinou XXVI (Roman Szpuk) a Portálem (Pavel Kolmačka a Ewald Murrer). Třetí okruh pak podle Novotného tvoří autoři 90. let, k nimž řadí Petra Borkovce, Martina Langer, Ondřeje Macha, Jakuba Syneckého, Boženu Správcovou a Jaromíra Typla. Označovat tyto tři skupiny autorů, a především autory 90. let za esteticko-filozofické proudy tak, jak to činí Novotný, lze však pouze s velkou nadsázkou. V případě Skupiny XXVI a Portálu bylo sjednocujícím prvkem náboženské vyznání a stejně jako okruh pražského undergroundu žádný estetický program explicitně nikdy neformulovali. Jedinou výjimkou bylo sdružení Kvašňák (viz článek Štěpána Kafky *Kvašňák v Hostu* č. 5/1993).

Mladá poezie podle Ivy Málkové

V témže roce se pokusila uspořádat poezii generace 90. let do určitých typů také Iva Málková v práci *O nejmladší poezii české, 2. část, Tematický sešit Český jazyk a literatura* (Scholarforum, Ostrava 1997). Charakterizuje ji podle ní jak „*snaha po individualitě*“, tak „*potřeba existence v duchovním řádu*“. To se odráží ve zkoušení „*schopností a možností češtiny*“ jdoucím až k jazykovému experimentu a hledání „*prázdných*“, což jsou především vazby na kraj předků a na místo narození. Málková pak autory třídí do pěti skupin, přičemž kritériem jsou jí „*tematické zřetele sbírek a postoj jejich básnických subjektů ke skutečnosti*“. Rozlišuje „*pochybní hledáče*“ (Tomáš Reichel, František Vašek, Bogdan Trojak, Pavel Kolmačka), „*ověřovatele zákonitostí a jevů*“ (Petr Maděra, Bohdan Chlíbec,

mladí básníci 90. let a jejich publikovaná poezie

1990

Petr Borkovec (nar. 1970): *Prostírání do tichého* (Pražská imaginace)
Jaromír Typlt (nar. 1973): *Concerto grosso* (Mladá fronta)

1991

Petr Borkovec: *Poustečna věštírna loutkárna* (Mladá fronta)
Pavel Ctibor (nar. 1971): *Takže* (Mladá fronta)
Martin Langer (nar. 1972): *Palác Schizofreniků* (Pražská imaginace)

1992

Bohdan Chlíbec (nar. 1963): *Zasněžený popel* (Vokno)
Martin Langer: *Animální evangelium* (Pražská imaginace)
Petr Motýl (nar. 1964): *Šílený Fridrich* (Mladá fronta)
Ewald Murrer (nar. 1964): *Mlha za zdí* (Mladá fronta)
Jaroslav Pížl (nar. 1961): *Manévry* (Nakladatelství Q)

1993

Karel Jan Čapek (nar. 1962): *Menuet s krejčovskou pannou* (Host)

Lukáš Marvan (nar. 1962): *Levhart nebo leopard* (Český spisovatel)

Petr Motýl: *Jazykem haldy* (Eco-press, Petr Rumian)

Ewald Murrer: *Zápisník pana Pinkeho* (Inverze)

Ewald Murrer: *Vyznamenání za prohranou válku* (Vokno)

Pavel Petr (nar. 1969): *Křest za hluboké noci* (Votobia)

Božena Správcová (nar. 1969): *Guláš z modrý krávy* (Mladá fronta)

1994

Petr Borkovec: *Ochoz* (Mladá fronta)
Pavel Ctibor: *Zvířátka z pozůstalosti* (Protis)
Radek Fridrich (nar. 1968): *Druhá strana* (s Tomášem Řezníčkem) (TGIF, Trutnov)
Pavel Kolmačka (nar. 1962): *Vlál za mnou směšný šos* (Křesťanská akademie)
Pavel Petr: *Zlé brusy nože* (Archa)
Jaromír Typlt: *Ztracené peklo* (Český spisovatel)

1995

Petr Čichoň (nar. 1969): *Chilia* (Host)
Miloš Doležal (nar. 1970): *Podivice* (Arca JiMfa)
Petr Hruška (nar. 1964): *Obývací nepokoje* (Sfinga)
Vít Kremlička (nar. 1962): *Cizrna* (Torst)

Ewald Murrer: *Situace* (Krásné nakladatelství)

Pavel Petr: *Rána střeleb* (Host)

Miroslav Salava (nar. 1960): *Mé baroko* (Aula)

Božena Správcová: *Výmluva* (Český spisovatel)

Martin J. Stöhr (nar. 1970): *Teď noci* (Host)

1996

Petr Borkovec: *Mezi oknem, stolem a postelí* (Český spisovatel)

Pavel Ctibor: *Předkus* (Hermann a synové)

Miloš Doležal: *Obec* (Atlantis)

Radek Fridrich (nar. 1968): *Pra* (Protis)

Norbert Holub (nar. 1966): *Cizí sonety* (Petrov)

Martin Langer: *Já nezemřu zcela* (Protis)

Petr Motýl: *Černá pěna Ostravice* (Eco-press, Petr Rumian)

Ewald Murrer: *Sny na konci noci* (Petrov)

Pavel Petr: *Trojloď Jakuba* (Host)

Jaroslav Pížl: *Svět zvířat* (Torst)

Tomáš Reichel (nar. 1971): *Před branou popela* (Host)

Bogdan Trojak (nar. 1975): *Kuním štětcem* (Host)

1997

Karel Jan Čapek: *Karel je nemocný a předčítá* (Host)

Jan Dádák (nar. 1970): *Vyprázdněný kruh* (Host)

Robert Fajkus (nar. 1967): *Sivý křik* (Welles)

Martin Langer: *Průsmyky* (Host)

Petr Maděra (nar. 1970): *Krevel* (Host)

Miroslav Salava: *Krev můry* (Petrov)

1998

Petr Borkovec: *Polní práce* (Mladá fronta)

Petr Čichoň: *Villa diabolica* (Host)

Milan Děžinský (nar. 1964): *Kašel mé milenký* (Host)

Miloš Doležal: *Les* (Atlantis)

Petr Hruška: *Měsíce* (Host)

Bohdan Chlíbec: *Temná komora* (Host)

Pavel Kolmačka: *Viděl jsi že jsi* (Petrov)

Pavel Petr: *Za svítání Morava* (Host)

Jaroslav Pížl: *Vodní hry* (Petrov)

Božena Správcová: *Večeře* (Host)

Petr Odillo Stradický – Stanczyk ze Strdic (nar. 1968): *První kost božího těla* (Petrov)

Martin Stöhr: *Hodina Hora* (Host)

Bogdan Trojak: *Pan Twrdowski* (Host)

1999

Radek Fridrich (nar. 1968): *V zahradě Bredovských* (Host)

Petr Odillo Stradický ze Strdic: *Zpěv motýlů* (Petrov)

Miloš Doležal, Roman Szpuk), „*pokusitele prostorů, jazyka a víry*“ (Ewald Murrer, Jaroslav Pízl), „*básníky mimořádného vytržení, provokace a zloby*“ (Luděk Marks, Jan Vrak, Norbert Holub a Luděk Navara) a „*spřízněné s realitou*“ (Luděk Navara, Vít Kremlička, Emil Hakl). Pomineme-li fakt, že Málková mnoho výrazných autorů ve své typologii neuvádí (mimo jiné Martina Stöhra, Pavla Petra, Petra Motýla, Martina Langer a také Petra Borkovce, Petra Hrušku a Jaromíra Typlta, které však zmiňuje v jiných souvislostech), pak největší úskalí její studie spočívá především v nejednoznačném definování jednotlivých typů. (Není například jasné, co je myšleno oním „*pochybujícím hledačstvím*“, když Bohdan Chlíbec, který je zařazen do skupiny „*ověřovatel zákonitostí a jevů*“, podle Málkové „*hledá sebe sama ve střetu s okolím, v kruzích, návratech*“.) Nespornou hodnotu však mají interpretace jednotlivých sbírek a charakteristiky autorů.

Cekotovo křesťanství a poezie

Na sklonku roku 1997 vychází i *Studie o křesťanství a současné poezii*, jak zní podtitul knihy Petra Cekoty *Noci bezmoci*. (Votobia, Olomouc 1997) Cekota se v rámci mladé básnické generace snaží sledovat především tu linii, která podle něj tíhne k zobrazení křesťanské spirituality. Základní inspirací každé křesťanské poezie je podle Cekoty „*cesta temnou nocí*“ tak, jak ji poprvé zobrazil Svatý Jan od Kříže. Temná noc je zde alegorickým vyjádřením sestupu do „*nejhlubší opuštěnosti a samoty, rozporuplnosti, protikladnosti*“ a také „*tělesnosti a smyslné lásky*“. Není však koncem cesty, ale jejím počátkem, přičemž vyústění představuje „*bod katarze a touha po mystickém spojení*“. Touto cestou provází básníka Erós, který je výchozím podnětem k „*vydání se na cestu*“, a právě on vede nakonec člověka „*k lásce a věčnosti*“. Takový druh inspirace nachází Cekota v Dantově *Božské komedii*, poezii Máchově, ve sbírce *Mnoho nocí* Richarda Weinera, Holanově *Noci s Hamletem* a Kuběnově *Nelítostném zastaveníčku*. Cestu nocí jako proces individuace básníka pak sledává jako důležitý obraz právě v poezii mladých básníků 90. let. Podrobněji se v tomto směru věnuje zejména sbírkám Pavla Petra, u nějž je hybnou silou obrazů „*potřeba pohybu a dynamického směřování, ale samotný směr je zatím nejasný*“. Martin Josef Stöhr, Pavel Kolmačka a Tomáš Reichel zase obohacují současnou křesťanskou poezii o „*rurální rozměr*“, a to tím, že „*přenášejí duši (srdce) do krajiny a tak Ji proměňují*“. Završením cesty temnou nocí je pak poezie Petra Čichoně, který už směřuje k mystickému spojení. Cekota se dále zabývá sbírkou Bohdana Chlíbece *Zasněžený popel*, kde rovněž nachází křesťanskou inspiraci, je zde však podrobena spíše racionálnímu zkoumání. Stranou pozornosti zů-

stávají nicméně autoři jako Petr Borkovec, Miloš Doležal či Ondřej Fibich, u nichž má podle Cekoty obraz noci jinou než iniciační funkci.

Petr Cekota ve své studii pojmenoval několik důležitých východisek v poezii mladých autorů. Především křesťanská symbolika nabízel po roce 1989 novou inspiraci a řada autorů se ji snažila nově uchopit a naplnit. Cekota také správně ukazuje, že se velmi často pojí s prostorem venkovské krajiny a přírody vůbec. Nicméně tyto podněty zůstávají v jeho studii dále nevyužity. Obraz cesty temnou nocí je pro něj nakonec natolik sugestivní, že bytní v klíše, které už dále vede jen k mechanickému evidování motivů noci v poezii zmíněných autorů a jednoduchému zobecňování.

Inkubátor poezie

Definice básnických typů v tvorbě mladé generace se opírají především o dvě tendence: vztah k tradici a básnickým vzorům (Cekotova studie a „*reynkovská stopa*“ u Trávníčka) nebo (častěji) abstraktní pojmy, které obecně souvisejí s poezií jako žánrem (typologie Ivy Málkové a „*vůle ke gestu*“ či „*oslovení realitou*“ Jiřího Trávníčka). Ani jedna z kritických studií tak v poezii 90. let neobjevuje žádné výrazně nové či originální typy, které by se samy dožadovaly nějakého specifického pojmenování. Do značné míry je to odrazem situace, v níž se mladá poezie ocitá na počátku své tvůrčí dráhy.

Právě s touto generací bylo spojováno obnovení roztržité literární tradice a vytvoření jednotného komunikačního prostoru. Mladí autoři se přitom už nemohli přit o žádné sekundární funkce ani společenskou roli poezie a jediné, co v dané chvíli měli k dispozici, byl imanentní vývoj literatury a časem posvěcené básnické hodnoty. Smyslem básnické tvorby je tedy v tomto období v prvé řadě sdílet a sdělovat poezii. Ve svém „*bodě nula*“, jak tento okamžik nazval na začátku roku 1990 Pavel Janoušek, tak poezie mladé generace směřovala zákonitě k obnovení, či lépe prověření víceméně tradičně básnických postupů a témat, které by se teprve následně mohly stát impulzem k originální tvůrčí „*dekonstrukci*“. Proto také v poezii mladé generace nalezneme jen minimum konkrétních odkazů, které by ji zpětně umožňovaly situovat právě do reality 90. let. Naopak jako nikdy dříve zde najdeme aktuálně a platně přítomny téměř všechny druhy tradičních poetik (od surrealismu přes dekadenty a mystiky až k civilistům). Devadesátá léta v tomto směru představují jakýsi inkubátor poezie, v němž se vyvíjejí všechny její životně důležité orgány.

(Mezitimulky Tvar)

V příštím čísle přineseme dokončení, v němž autor seznámí čtenáře se svou typologií mladé básnické generace 90. let.

nad jednou básní josifa brodského

Norbert Holub

„*Všecko své meze má: i smutek má je mít.*“¹

Když před deseti lety, 28. ledna 1996, v New Yorku zemřel ruský básník, překladatel, esejista, dramatik a nositel Nobelovy ceny Josif Brodskij, byla to velká ztráta pro světovou kulturu. Dostupné prameny hovoří o následcích srdeční vady, na úmrtí v pouhých pětapadesáti letech se ale pravděpodobně spolupodílela i ischemická choroba srdeční, neboť Brodskij jako silný kuřák prodělal několik infarktů.

Dalším nezávislým rizikovým faktorem kardiovaskulárních onemocnění je deprese², o které se sice české zdroje v souvislosti s Brodským nezmiňují, ale existují indicie pro ni svědčící. Nehledě na závažné stresující události, kterým byl ruský Žid vystaven (válečné dětství, dospívání ve stalinském impériu, soudní proces, vězení a vynucená emigrace), můžeme nalézt depresivní symptomatologii přímo i v básnickové poezii. Metodologicky je sice takovýto způsob interpretace básnického textu poněkud nezvyklý, ale dosavadní srovnání medicínského curriculum vitae s tragicky tónovanou poezií u Halase, Holana či Zábrany³ tento postup ospravedlňuje.

Na podzim roku 1975 píše Brodskij, již v americkém exilu, dvanáctiveršovou báseň, kterou neopatřuje žádným názvem.

Nejsem blázen, jen jsem od léta unavený.

Košili si vezmeš, pryč je ráno celé.

Už aby přišla zima a zavála všechny lidi, města, ale pro začátek – zeleň.

Usnu v šatech nebo začnu číst pramálo křepce cizí knihu kdekoliv, když zbytek roku jako psisko,

které opustilo svého slepce,

přechází na určeném místě asfalt.

Svoboda je blízko,

když zapomeš otčestvo tyрана,

když slina v ústech je sladší než chalva širážská,

když je tvůj mozek zkroucen jako roh berana,

*ale nic z modrých očí nekvapká.*⁴

Lyrický hrdina (a pro naše účely připustme, že lyrickým hrdinou je sám Josif Alexandrovič) hned v úvodu popírá, že se zbláznil, musela mu tedy nejdříve taková myšlenka vůbec přijít na mysl. Asi se s ním dělo něco znepokojujícího, že začal o svém „zbláznění“ uvažovat. To je situace častá právě u depresí a neuróz, kdy klient má pocit založený na konkrétních příznacích, že se s jeho duševním stavem něco nekalého děje. Zde je hrdina konkrétně nadměrně a dlouho-

době unavený, bez energie, vyčerpává ho obyčejné oblékání se, jež mu zabere neúměrně dlouhou dobu. Zdálnivě afektovaně (bodejť by ne, když trpí afektivní poruchou) si přeje, aby podzim už skončil a zimní sníh překryl vše, co ho rozčiluje.

Víme, že depresivní člověk je často předrážděný a iritují ho lidé i jasné barvy včetně zelené. Pasáž o čtení *pramálo křepkém* je licence překladatele, tou však již není *usnutí v šatech*, které opět ukazuje na únavu a vyčerpanost. Odkaz na *cizí knihu kdekoliv* je výrazem jak derealizace, tak lhostejnosti, což jsou další depresivní symptomy. Po verších zabývajících se tématem svobody (tyranem je zde jistě míněn básníkův jmenovec Josif Vissarionovič Stalin) se v závěru básně zase vrací psychosomatická trýzeň: bolestný pocit *zkrouceného mozku*.

I v jiných Brodského básních nacházíme roztroušený znepokojivě pasáže odkazující k možné depresi („*Stále častěji nyní cítím únavu*“⁵), a i když ji nemůžeme ex post zcela spolehlivě prokázat, její možná, potenciální přítomnost zůstává alarmující téměř stejně jako Brodského předčasná smrt.

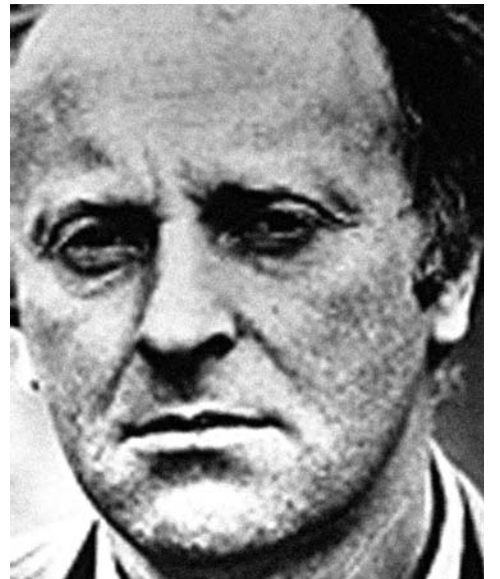
¹ Brodskij, J.: *K Uranis*, in Konec krásné epochy, Mladá fronta, Praha 1997, s. 99, přeložil Václav Daněk

² Honzák, R.: *Deprese*, Galén, Praha 1999, s. 58

³ Holub, N.: „*Na bolest myslel jsem a našel na ni lék*“, in Bítov 99, Petrov, Brno 2000; <http://www.janzabrana.cz>

⁴ Přeložil Norbert Holub

⁵ Brodskij, J.: http://lib.ru/BRODSKIJ/brodsky_poetry.txt

Josif Brodskij

ZIMBABWSKÉ SAFARI

Francouzské okno se stalo již nedílnou součástí Tvaru, v posledních číslech jsme podobné kulturní zpravodajství přinesli také ze Skandinávie a Pobaltí. Další exkurze mimo českou kotlinu chystáme i do budoucna – a snad se dostaneme i za hranice evropského kontinentu. První vlašťovkou budíž cesta do Zimbabwe, jímž nás provede nikoliv Yo-yo band, ale Jaroslav Olša jr., český velvyslanec v Harare.

V prosinci 2005 byla péčí zimbabwského nakladatelství *TextPertise* vydána za finančního přispění velvyslanectví ČR v Harare útlá sbírka poezie Jaroslava Seiferta pod názvem *Nhetembo – Inkondlo (Básně)*. Jedná se o výběr desítky básní ze všech období Seifertova života v bilingvním vydání v obou hlavních zimbabwských jazycích – šonštině a ndebelštině. Překlady byly pořízeny z anglických převodů Ewalda Oserse předními místními literáty, básníkem a hudebníkem Chirikurem Chirikurem a ndabelským překladatelem a historikem Pathisou Nyathim.

Vydání knihy navázalo na seifertovskou výstavu *Všecky krásy světa*, jež byla zimbabwské veřejnosti prvně představena v loňském srpnu v Národní galerii v průběhu konání Zimbabwského mezinárodního knižního veletrhu. V Zimbabwe je to již čtvrtá kniha, na jejíž přípravě a vydání se finančně podílelo české velvyslanectví v Harare. V roce 2001 vydalo hararské nakladatelství *Zimbabwe Publishing House* pod názvem *Ziyajuluka* (volně *Napínavé příběhy*) sborník českých sci-fi povídek pro mládež (Nesvadba, Neff, Čapek aj.), o dva roky později pak výbor z pohádek Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena v jazyce šona pod názvem *Nevanji Bayaya nedzimwe nyaya* (*Princ Bajaja a další příběhy*). Obě knihy získaly v následujících letech ceny Svazu zimbabwských nakladatelů v kategorii literatury pro děti a mládež. Třetí publikaci vztahující se k Česku vydalo bulawayské nakladatelství *Books of Zimbabwe* – jednalo se o faksimilní reprint prakticky neznámého sešitku cestovatele Emila Holuba z roku 1879, vůbec první publikaci o Viktoriiniých vodopádech na dnešních hranicích Zimbabwe a Zambie.

Píseň (ze sbírky *Poštovní holub*, 1929)

Bílým šátkem mává,
kdo se loučí,
každého dne se něco končí,
něco překrásného se končí.

Poštovní holub křídly o vzduch bije
vraceje se domů;
s nadějí i bez naděje
věčně se vracíme domů.

Setři si slzy
a usměj se uplakanýma očima,
každého dne se něco počíná,
něco překrásného se počíná.

Rumbo (šonština)

Tinoninirana hangachepfu
pakuparadzana,
zuva rega rega chimwe chinhu chiri kupera,
chimwe chinhu chinoyevedza chiri kupera

Njiva inotumwa nemashoko inobhururuka,
ichidzoka;

tiine tariro kana tisina tariro
nguva dzose tinongodzoka.

Enda unopukuta misodzi yako
ugonyemwerera nemaziso ari kupisa neshungu,
zuva rega rega chimwe chinhu chiri kutangisa,
chimwe chinhu chinoyevedza chiri kutangisa.

Ingoma (ndebelština)

Sizunguza isifinyo,
Umasisehlukana,
Imihla yonke okunye kuyafika komlindi
uyacina,
Olunye ultho oluhle luyafika komlindi
uyacina.

Inkwilimba zicula emkhathini,
Ziyaphindela njalo,
Zilethemba kumbe zidangele,
Lathi siyaphindela.

Sula izinyembezi zakho,
Bobotheka ngamehlo aselethemba,
Imihla ngemihla okunye okuhle kuyavela,
Enye into enhle okwamagama iyavela.

neznámý dopis boženy němcové ve třetím svazku korespondence

V prosinci 2003 vyšel první svazek nově zpracované korespondence Boženy Němcové. Uvedení knihy na předvánoční knižní trh bylo slavnostní. V přednáškovém sále Národního muzea se sešlo mnoho příznivců literatury 19. století, ve světle fotoaparátů cinkaly sklenky zadostiučinění, tradičně zasvěcené promluvila profesorka Jaroslava Janáčková, vedoucí edičního kolektivu Lucie Saicová Římalová, historička Magdalena Pokorná a další. O připravované edici se dlouho dopředu hovořilo, dopisy Němcové v průsvitných deskách neustále kolují na bohemistických seminářích FF UK v Praze, diskutují se pravopisné zásahy v textech, pořádají se přednášky, schůzky, desítky e-mailů obsahují posvátnou šifru BN... Hodně lidí bylo zvědavých, jak bude první svazek vypadat. Byl krásný! Hellichův portrét spisovatelky se opět dostal na veřejnost, hřbet knihy byl vínově fialový, písmo bílé, a všechno hladké, neohmatané, vonící novým papírem a tiskem. Následující díly by prý do sebe měly „barevně zapadat“ a vytvořit tak decentní literárněhistorické spektrum. Jen málokdo tuší, kolik času, píle a pečlivosti stojí editory, než se něco takového dostane do rukou nedočkavého čtenáře. Radost literárních nadšenců nad prvním svazkem korespondence byla pro autorský kolektiv povzbuzením pro další práci. Opět zasedli ke svým poznámkám, listovali hromadami papírů a posílali stovky e-mailů, luštili nečitelné rukopisy, začal se připravovat svazek druhý...

Po neméně usilovné činnosti jako během let počátečních našťestí nezbudou jen zlámané tužky a hrnky s uschlým lógreem, ale do roka se objeví kniha druhá, veřejností očekávaná možná již méně netrpělivě a nadšeně. O Vánocích

2004 vychází korespondence Boženy Němcové z let 1853–1856. Tentokrát se už nekoná slavnostní křest v Muzeu, na titulní straně je černobílá starší dáma, chudá, nemocná... kniha je objemná, vážná... Editoři si mlčky přidávají další dioptrii a kolotoč začíná nanovo. Desky, dopisy, semináře, e-maily, spěch, hlad, tma, zima, chudoba... atmosféra dopisů z těžkého období spisovatelčina nenápadně prosakuje do přítomnosti, po několika letech práce si však editor nemůže dovolit ustoupit od rozpracovaného projektu. Může ho to omrzet, naštvat, zdržovat, on si ale nemůže dovolit odejít, ba naopak je to těžší, musí už automaticky pečlivě dodržovat všechny zásady a maličkosti, které byly stanoveny před dvěma lety. Schválně, kdo si letos všimne, že třetí svazek nevyšel jako vždy už před Vánoci. Čím víc čtenářů to bude, tím větší satisfakce pro autory na jaře.

Třetí svazek bude opět obsahovat předmluvu (tentokrát od autorů dvou), asi na 180 přijatých i odeslaných listů BN, ediční poznámka bude nově obsahovat popis němčiny v německy psaných dopisech. Neobjeví se naopak charakteristika jazyka a grafiky jednotlivých pisatelů a detailní popis edičních zásad (to si čtenář snadno vyhledá v prvním a druhém svazku, třetí svazek neobsahuje mnoho nových pisatelů, ediční zásady jsou také stejné). Na obálce knihy bude jako vždy další autorčin portrét, necháme se překvapit, jaký. Čtenář bude mít při čtení dopisů opět k dispozici rozsáhlou obrazovou přílohu (fotografie dopisů, osob, mapy atd.).

A ještě jedna věc bude nová. Jednadvacáté století už jako by nedávalo prostor „literárnímu“ tajemství. Věda dosáhne všude, sebe-menší nejasnosti se snaží racionálně objasnit,

všechno chce být vysvětleno, ukázáno, rozebráno. Dopisy Boženy Němcové jsou nejčtenější a nejvydávanější korespondenci vůbec a veřejnost i věda si myslely, že ji znají celou. Jde o uzavřený, bohatý soubor korespondenčního materiálu, který přece může být obohačen maximálně o vánoční přáníčka dětí BN či domácí vzkazy a přípisky. Ale i zde se ukazuje, že v mozaice tolikrát přečtených listů celou dobu chyběl alespoň jeden kousek. V červenci roku 2005 se bývalá studentka dějin umění Vjera Borozanová vypravila společně s pracovníky Archivu Národního muzea M. Bělíčovou a L. Jůnou do depozitáře v Terezíně, aby prozkoumali a tematicky roztrídili archiv rodiny Černých. Rodina Černých pocházela z Nymburka a v 19. století měla významné společenské postavení. Téměř všichni potomci „dědili“ právníkou profesi a řadili se mezi významné advokáty. Tomáš Černý patřil dokonce k zakladatelům Sokola, podílel se na založení Zemské banky, byl to poslanec zemského sněmu a primátor města Prahy. Jeho otec Jan Černý byl nymburský statkář, původně též právník, nadšený vlastenec a horlivý čtenář české literatury.

Historička Vjera Borozanová našla se svými kolegy zašlý žlutý papír, dopis podepsaný „Božena Němcová“. Adresát dopisu je podle pozdějšího přípisky psaného tužkou jasný: „Janu Černému v Nymburce“. Psaní je ze 17. srpna 1857 a veřejnost ho nikdy neviděla. Shodou okolností byl dopis nalezen v době, kdy se k vydání připravuje korespondence z let 1857–58. Jeho obsah nebude pro literární historiky nikterak převratný, ale samotný fakt jeho nalezení je poměrně významný. Po něko-

likaletém usilovném shromažďování materiálu se přece nemůže objevit neznámý dopis jen tak. A ještě více překvapivé je to u dopisu psaného Němcovou, nikoliv jí adresovaného. Němcová se v dopise přimlouvá za mladého nesmělého učitele F. L. Vorlíčka, který usiluje o místo v nymburské škole. Poštu přinesl Janu Černému patrně sám Vorlíček a také on to byl, kdo o čtyři měsíce později posílá Němcové parte zesnulého vlastence. Černý zemřel teprve ve 49 letech po delší nemoci „na krvotok plicní“. V prosinci 1857 zmiňuje tuto událost Němcová v dopise V. Č. Bendlovi a dozvídáme se též, že „Vorlovi se poštěstilo“: v Nymburce ho po důkladném konkurzním přezkoušení přijali vlídně a místo dostal. Za rok pak píše Josefu Němcovi, jak hezky Vorlíček v Nymburce učiteluje a vzal si „plechatého Červinky dceru, bohatou“...

Až budete číst třetí svazek korespondence BN, určitě naleznete spoustu dalších epizod, „malých“ příběhů a odkazů k jejich hrdinům a možná vám ani nepřijde, že jste v rychlosti přečetli i „neznámý dopis Boženy Němcové“, který sice neměl ještě nikdo příležitost si přečíst, ale který je úplně stejně obyčejný jako ty ostatní. Nalezení starodávneho listu papíru dnes nezpůsobí takový poprask jako v době Hankových Rukopisů, českým národem to nijak neotřese a nikdo ani nebude otevírat pravost dopisu. Zato to způsobí nadšení a radost úzké skupině příznivců literární historie, obrovský korespondenční materiál bude po nějaké době nepatrně doplněn jedním psaním a editoři budou muset mechanicky přečíslovat dvě stě souborů v počítači.

Bohumila Adamová

K ŽIVOTNÍMU JUBILEU JIŘÍHO SVOBODY

profesor i pan profesor

Když jsem na samém sklonku druhého tisíciletí začal v poněkud větší míře zavítávat do Ostravy, do té Slezské i do té Moravské, spojených v jedno město rozkládající se na mnoha návrších, mezi nimiž sídlí i místní Filozofická fakulta Ostravské univerzity, zaujalo mě, že jak studenti, tak diplomanti, doktorandi, ba i kolegové pedagogové vysokoškolští z tamní bohemistiky neřeknou svému nestorovi, tj. univerzitnímu profesorovi Jiřímu Svobodovi, jinak než *Profesor*. A nic víc, jako by se rozumělo samo sebou, že když se řekne *Profesor*, myslí se tím pochopitelně profesor Svoboda, nikdo jiný, takže ani není třeba ničeho dalšího dodávat. Tedy žádný *pan profesor*, žádný *šéf*, *vedoucí* (ač vedoucím katedry ostravské bohemistiky na FF OU tehdy prof. Svoboda ještě byl) či něco takového. Svědčilo to o velké, především však přirozené úctě, které jejich dlouholetý fakulní učitel a nyní třeba i kolega v očích svého okolí nabyl, což jistěže vůbec není málo. A kdo nevěří, ať tam běží a dá se s Profesorem do řeči a začne s ním jednat o tom či onom: také na vás okamžitě zapůsobí jeho podmanivé kouzlo, jeho fluidum, lidské i badatelské, a tohoto pocitu naprosto spontánní úcty a respektu k jeho osobě se už neznavíte. A to je dobře a to je správné.

Nicméně, byť je to k nevíře: i takový nestárnoucí pedagog a badatel se dožije pěkně kulatého a krásného životního jubilea, k němuž se asi sluší podotknouti, že se Jiří Svoboda narodil 19. ledna 1931 v Místku (frýdečtí jistě závidí!), a že tedy své úctyhodné narozeniny oslavil minulý čtvrtek. Řádnou oslavu má pravděpodobně už za sebou – a v rámci této malinko opožděné zdravice na stránkách *Tvaru* proto můžeme rekapitulovat: vždyť jubilatovo nyníjší životní výročí k tomu svádí měrou vpravdě nezměrnou!

Jiří Svoboda maturoval na Obchodním gymnáziu ve Frýdku-Místku a odtud se vydal až do daleké Prahy: začal tu na staroslavné alma mater studovat knihovnictví, dlouho si však na dnes řečené „fildě“ nepobyl: asi by mu to ani nebylo valně k užítku, studovat po roce 1950 v závěsu nejrůznějších rychlovlakových

„ádekářů“! Po necelém semestru se proto Svoboda vrací do blízkých končin a přihlašuje se do Olomouce na obor čeština a filozofie. Diplomovou práci tam napíše o Jiřím Haussmannovi (později ji vydá knižně) a pak získává neocenitelné učitelské zkušenosti na školách v kraji, zvláště ve Frýdlantu nad Ostravicí. To už také publikuje, přispívá do *Červeného květu*, do *Slezského sborníku*, v roce 1957 knižně debutuje studií o Vojtěchu Martínkovi.

Není divu, že záhy, už v roce 1960, dostává nabídku, aby učil českou literaturu na vysoké škole v Ostravě – tj. na tehdejším pedagogickém institutu, za několik let přejmenovaném na pedagogickou fakultu. V roce 1991 v Ostravě vznikla filozofická fakulta a Svoboda patřil k jejím zakládajícím členům: lze tedy říci, že byl a stále je synonymem ostravské literární bohemistiky: vždyť ostravské vysokoškolské studenty češtiny vede nepřetržitě čtyřicet pět let (!) a tento školní rok je už jeho čtyřicátý šestý, i když vedení katedry přenechal mladším. Dlužno však poznamenat, že Jiří Svoboda vedl katedru bohemistiky po celé období 1971–1990 a v roce 1993 se na dalších dvanáct let do čela pracoviště vrátil: jeho profesní i lidské kvality byly dílem nesporné, dílem nenahraditelné.

O pedagogických zásluhách Svobodových by pochopitelně měli vydat patřičně uznalé svědectví v prvé řadě jeho žáci, leč těch se za uplynulá desetiletí nashromáždilo tolik stovek, ne-li tisíců, takže by se jejich dojmy a zážitky nevměstnaly ani do korpulentního vzpomínkového sborníku. A jeho odborné bohemistické renomé? Také o něm je možné pojednat v rozsahu časopiseckého článku jen v nezbytném výběru – jen v určitém nástínu. Na jedné straně se jubilat intenzivně věnoval české literatuře z tzv. meziválečného dvacetiletí, zvláště tehdejší poezii (například svou rigorózní práci napsal o Jaroslavu Seifertovi), a k problematice tohoto období se vrátil rovněž ve studiích, které zařadil do novějšího souboru *Cesty a zastavení* (2002). V této knize se ale Svoboda důkladně zabýval nejen českým básnictvím, ale například

i dobovými diskuzemi kolem České otázky T. G. Masaryka. Nebyl to jediný badatelův tematický okruh: zajímá ho i česká klasika 19. století (mj. Máchova, Němcová), jakož i literatura poválečná (Josef Kainar či Edvard Valenta) a nejednou také současná (namátkou Milan Kundera, Karel Kosík, Sylvie Richterová). Tato příkladná různost badatelova zájmu, opírající se o citlivý literárněhistorický vhled do specifčnosti toho či onoho estetického problému, se promítla již do předchozího svazku jeho úvah a studií *Z obzoru tvorby* (1998). Oba výběry autorových reflexí by si zasloužily samostatnou kritickou rozpravu – jenže nepochybně vnímavější a především erudovanější, než s jakou se kdysi v případě hodnocení knihy *Z obzoru tvorby* s nevráživou kousavostí vytasil Lukáš Malý v *Tvaru* č. 11/1999, který se dokonce pozastavoval i nad tím, že vědec a pedagog rozpoznal to, co nebohy recenzent nerozpoznal.

Kromě řady analytických sond do minulosti i přítomnosti našich literárních dějin se však Jiří Svoboda dlouhá desetiletí zabývá svým rodným krajem – severomoravským regionem – a jeho literární tvorbou. Na někdejší proměny regionalistické literatury v díle předních ostravských autorů (od Petra Bezruče po Josefa Strnadela) se zaměřil již ve starší knize *Tvorba a region* (z roku 1974), která mu vynesla docentství titul; doktorát věd a v roce 1988 i profesuru získal za fundamentální práci *Vojtěch Martinek, život a dílo*. V této sféře vynikl i jako pečlivý editor. V roce 1995 se Svoboda stal – souběžně se svou pedagogickou a vědeckou činností – rovněž ředitelem Ústavu pro regionální studia na Ostravské univerzitě; vyvrcholením aktivity tohoto ústavu se stal impozantní *Literární slovník severní Moravy a Slezska* (1945–2000), vydaný roku 2001 ve Votobii: místo slov chvály na adresu dané příručky smíme pouze konstatovat, že všechny ostatní regiony v českých zemích mohou Ostravě podobně široce komponované kompendium (připravené I. Málkovou, S. Urbanovou a kol.) tiše závidět. Anebo, ještě lépe, na podnět nyní již zaniklého Ústavu pro regionální studia nějakým smysluplným edičním či-

nem navázat. Termín *region* však v sobě obsahuje i vědomí kontextu a plurality: nikoli náhodou z iniciativy Svobodovy v posledním období spolupracují ostravští bohemisté s polskými bohemistickými pracovišti (připomeňme alespoň tradici bohemistických setkání ve Walbrzychu a nyní v Racibórze).

Není to všechno, co náleží peru Jiřího Svobody: vydal i vysokoškolská skripta *Přehled novějších dějin slovenské literatury* (1982) nebo *Rukověť české literatury 20. století* (1988), jakož i celou řadu tzv. učebních textů, mj. *Úvod do studia literární vědy* (1985). Málo se ví právě o jeho zajímavých „učebních textech“ z 90. let: badatel v jejich rámci vydal své rozborové například tvorby Josefa Škvoreckého, Karla Šiktance, Oty Filipa, Jana Čepa, Egona Hostovského, Arnošta Lustiga, T. G. Masaryka – a také Ladislava Klímy. Právě zájem o tvorbu Klímovu není ve Svobodově případě vůbec náhodný: jeho literárněhistorické a literárněvědné analýzy jsou stále systematictější prostoupeny poznatky z filozofického bádání, jakož i autorovým inspirativním úsilím o systémové prolínání literárního myšlení a filozofické rozpravy. Sečteno a zváženo: jde o dílo vsutku profesorského rozhledu i nadhledu a řečený Profesor je mimo veškerou pochybnost i příkladem ryziho vysokoškolského profesora. Aby si potom nezasloužil toto lapidární laudatio!

Jakými slovy však blahopřání vědci a pedagogovi k jeho jubileu uzavřít? Inu, moudrý muž a filolog či humanista zvláště se má dle mé mínky v jistém věku pohroužit do vzpomínek a psát paměti. Na loňském olomouckém sympoziu jsem Profesorovi položil vážnou, leč letmou otázku týkající se jednoho severomoravského literata, a on se lehce pousmál a odpověděl dá se říci dramaticky komponovaným precizním biogramem, z něhož bylo víc než patrné, že Svoboda má literární a kulturní dějiny severní Moravy včetně všech jejich personalii přinejmenším v malíčku: jen je napsat, nejlépe prostřednictvím memoárů. Přejí si, kéž by vznikly!

Vladimír Novotný

obsah ročníku 2005

Stati, publicistika, polemika

Antonín, Luboš: Dvě výstavy Národního muzea 8 8/05
 Balvín, Jaroslav: Celebrity v literatuře, literatura v showbyznysu 12 10/05
 Barborík, Vladimír: Palimpsest jako organizující princip prózy. Jan Balabán 13 14/05
 Bor, D. Ž.: O stromu slov a mýtoetymologii 6–7 16/05
 Bubíková, Šárka: Dogmatikou proti totalitě? Život a dílo spisovatelky A. Randové 6–7 6/05
 Černý, František: Takto, prosím, ne! 15 6/05
 Červenka, Miroslav: Česká přízvučná metra 6 21/05
 Denemarková, Radka: (Jeden) krátký proces za druhým – každý den 14–16 5/05
 Drábek, Antonín: Za Vladimírem Macurou 11 18/05
 Dvořáková, Dana: „Se mnou přijde zákon...“ K polemice Janoušek–Kostečka 13 19/05
 Erben, Roman: Znamení dálky a poloha ruky. K perokresbám a kvašům Zdeňka Buriana 10 14/05
 Feters, Aleš: Na prof. Václava Černého vzpomínka povýtce osobní 7 8/05
 Grešlová, Kateřina: Co se vyhodí do koše a co zůstane. Analýza časopisů Aluze a Host 12–13 21/05
 Haman, Aleš: Umberto Eco a otázky interpretace 12–13 8/05
 Haman, Aleš: Kunderovo odhalování opony umění a života 8–9 11/05
 Haman, Aleš: Odešel další z velkých – Paul Ricoeur 5 12/05
 Haman, Aleš: Monument literární poetiky (Nad knihou Na cestě ke smyslu) 16–17 16/05
 Haman, Aleš: Estetický rozměr světa v Komenského Labyrintu 8–9 21/05
 Hausenblas, Ondřej: Prožitek, zkušenost, hodnoty v četbě a přijímání na učitelskou fakultu 6–7 7/05
 Hejkalová, Markéta: S Vladimírem v zetoru 11 18/05
 Hoffmann, Bohuslav: Dvě dámy (z Hradce) a smrt (v čase adventním) 8–9 2/05
 Hoffmann, Bohuslav: Takto – i jinak – rozhodně ano! Prodaná nevěsta v Národním divadle 12–13 13/05
 Holman, Petr: „Ani setkání s jednotlivcem nebudiž předčasné.“ Vzpomínka na Karla Brušáka 6–7 20/05
 Holub, Norbert: Básník, který byl na Bitově 8 17/05
 Holý, Jiří: Dvě drobné vzpomínky na Vladimíra Macuru 19 18/05
 Hrtánek, Petr: Zuzana a dva ironikové. Kniha Daniel jako pretext české postmoderní prózy 12–13 9/05
 Chvatík, Květoslav: Pan profesor 5 4/05
 Jankovič, Milan: Vzpomínky na Miroslava Červenku 6 21/05
 Janoušek, Pavel: K čemu je podivné myšlení o takových věcech, jako je například literatura 14–16 1/05
 Janoušek, Pavel: Antikostečka aneb Didaktické ptydepe 6 11/05
 Janoušek, Pavel: Antikostečka 2 6–7 15/05
 Janoušek, Pavel: Vladimír Macura hravý i dravý 6–7 18/05
 Jareš, Michal: Pražská epizoda Dylana Thomase 9 5/05
 Jareš, Michal: Anarchistická poezie a vojsko (1895–1914) 12–13 17/05
 Jungmann, Milan: Matematikův ztročený duch. Vzpomínky A. Kolmana 8–9 20/05
 Kasal, Lubor: Návrh koncepce – a co dál? 13 11/05
 Kasal, Lubor: Vakovlk psohlavý a příloha Tvaru 3 14/05
 Kasal, Lubor: Poznámky k polemice Janoušek–Kostečka 8 15/05
 Kasal, Lubor: Otevřený dopis Martinu Pluháčkovi 23 17/05
 Kasal, Lubor: Tak přirozené, tak normální... 19 18/05
 Kasal, Lubor: Čest jeho památce 6 19/05
 Kofránková, Václava: Za radost pro děti, za mír! „Císařův pekař“ očima kritiky 14–15 7/05
 Kopáč, Radim: Monstra v službách smíchu 4 2/05
 Kopáč, Radim: Zatočme s tím démonem! 7 3/05
 Kosková, Helena: Nová Kunderova kniha 7 11/05
 Kostečka, Jiří: Jako koza petrželi 6 14/05
 Kostečka, Jiří: K čemu polemika? 8–9 16/05
 Košnarová, Veronika: ...a jazyk mluví. Česká experimentální próza 60. let 6–7 13/05
 Košnarová, Veronika: Rozhovory s poezií. Dílo S. Richterové 7 14/05
 Kremlička, Vít: Odpověď básníka Víta Kremičky básníku Odillovi Stradickému ze Strdic 17 1/05
 Królak, Joanna: Performativní aspekty stalinské kultury v Československu 16 13/05
 Kršáková, Dana: Možná že odcházíme. Kniha Jana Balabána 12 14/05
 Křípač, Jan: Veteráni v ringu (C. Eastwood, M. Scorsese) 14–15 4/05
 Křípač, Jan–Schimera, Rudolf: Místo kina. (Manžurský kandidát a Ali) 14 11/05
 Křivánek, Vladimír: Poezie bez paměti, nebo paměť bez poezie. K situaci současné poezie 6–7 4/05
 Křivánek, Vladimír: Facka, která kdysi rozdělávala generaci, se nekoná 8 12/05
 Křivánek, Vladimír: Dnes o mně mlčí se... Jaroslav Vrchlický a citová výchova generace 90. let 8–9 12/05
 Kříž, Michal: Blážen Janek Pudeš aneb O současném českém filmu nezvyklým způsobem 14 3/05
 Kříž, Michal: Studie dle znalců. Trhani Václava Wassermana 14 9/05
 Kuběna, Jiří: Básnický Bitov jubilující 6–7 17/05
 Kubíček, Tomáš: Literatura jako etika 6–7 9/05
 Kubná, Livia: Vážený pane Kostečko, vážený pane Janoušku 13 19/05
 Kučera, Štěpán: Oživené hroby 6–7 3/05
 Lippmann, Karel: Odborníci a dileti. K polemice Janoušek–Kostečka 14 19/05
 Lukeš, Emil: Porozumět multikulturalnosti světa 5 20/05
 Macura, Vladimír: Kalendář 8 18/05
 Machala, Lubomír: Navzdory zlu a zapominání 15 3/05
 Machala, Lubomír: Vladimír Macura: Guvernanta 12 18/05
 Málková, Iva: Vilém Závada, Josef Kainar a proměna jejich poetik v 50. letech 20. století 6–7 10/05
 Malura, Jan–Tomášek, Martin: Encyklopedie literárních žánrů 13 12/05
 Matejovič, Pavol: Brak – zábava či jed? Ke knize P. Janáčka 12–13 15/05
 Mathauser, Zdeněk: Šťastná rozladěnost. K 100. výročí úmrtí A. P. Čechova 8–9 1/05
 Mathauser, Zdeněk: Dynamický obraz dějin ruské literatury 8 10/05
 Mathauser, Zdeněk: Slovo a smysl 9 15/05
 Mathauser, Zdeněk: Jakobsonova ČSR a autoreflexe básnického znaku 16–17 17/05

Nagy, Petr: Elias Canetti 12 20/05
 Novotný, Vladimír: Petra Kabeše zlézání Olympu 9 14/05
 Novotný, Vladimír: První pivo s Vladimírem Macurou 5 18/05
 Ohnisko, Milan: Slam alejkum! 14 20/05
 Pfaff, Ivan: U–Blok a zápas o „socialistický realismus“ v českém umění 12–13 7/05
 Pfaff, Ivan: Hitlerova, nebo Stalinova válka? 8 9/05
 Piorecký, Karel: Interiérová poezie. Na okraj poetiky prostoru v mladé poezii 90. let 4–5 1/05
 Pleska, Gabriel: S ušima rudýma 15 7/05
 Poslední, Petr: Hry s obrazností 10 18/05
 Pynsent, Robert B.: Odbouchnutí veřejného (ne)přítele. Několik slov o pozapomínané knize Beneš atentátník 16–17 18/05
 Richtrová, Nikola: Básník Josef Topol 9 8/05
 Shock, Viki: Beckhamiáda 17 4/05
 Schimera, Rudolf: Ohlédnutí za Projektem 100 18–19 1/05
 Schimera, Rudolf: Hou Hsiao–Hsien a nové trendy asijského filmu 16 2/05
 Schimera, Rudolf: Nový německý film 8 5/05
 Skovajsa, Ondřej: David Herbert Lawrence 16 7/05
 Slabihoudová, Naděžda: Vladimír Macura a Baltský svaz 11 18/05
 Smolíková, Marta: Homeopatické experimenty státu na kultuře 10 17/05
 Souček, Dalibor: Estetismus a postmoderna. Nová estetika O. Wilda a genetické umění 6–7 5/05
 Soukal, Josef: Začneme opravdu učit jazyk a literaturu? K polemice Janoušek–Kostečka 12–13 19/05
 Správcová, Božena: Vypadání. Dojmy ze Státní ceny za literaturu 7 19/05
 Stočes, Ferdinand: Pouhá chimoiserie? 8 8/05
 Stoniš, Miroslav: Autoři v povijanu a Nobelova cena za literaturu 5 18/05
 Suchomel, Milan: Komůrka obscura. Prozaické dílo D. Hodrové 8–9 13/05
 Šarhanová, Ludmila: Český Motýlek 10 19/05
 Šofar, Jakub: „Každý podle svýho“ 7 2/05
 Šporková, Alena: „Fantasma fanatika“ ve službách normalizace (Pludkův Nepřítel z Atlantidy) 6 8/05
 Štoll, Pavel: V pobaltské záležitosti 11 18/05
 Tomášek, Petr: Písnový text součástí literatury? (Nad tvorbou Oldřicha Janoty) 12–13 11/05
 Trávníček, Jiří: Zdeněk Kožmín – 80 9 4/05
 Urbanec, Jiří: Autostylizace v české poezii (Topol, Placák, Pízl, Krchovský, Fousková, Fischerová, Šiktanc) 12 12/05
 Valoch, Jiří: Proč zrovna haiku? 9 9/05
 Voráč, Miloš: Pohrbívání nakladatelství Petrov 6 19/05
 Weigert, Vladimír: Konec starých časů 13 7/05
 Weigert, Vladimír: Znamení mrvola na Vyšehradě 10 16/05
 Zájedová, Iivi: Změna obecnstva 11 18/05

Rozhovory

Ajvaz, Michal 1, 4–5 16/05
 Baková, Helena 18–19 13/05
 Barta, Jiří 1, 4–5 10/05
 Brdečková, Tereza 1, 4–5 6/05
 Čechura, Rudolf 8–9 19/05
 Debeljak, Aleš 1, 4–5 7/05
 Denemarková, Radka 18–19 6/05
 Dutka, Edgar 1, 4–5 17/05
 Franta, Karel 14 16/05
 Frič, Jaroslav Erik 1,4–5 11/05
 Hisek, Jan 1, 4–5 21/05
 Hníková, Erika 1, 6–7 1/05
 Hrnčíř, Svatopluk 18–19 8/05
 Housková, Anna 8–9 4/05
 Karpatský, Dušan 1, 4–5 14/05
 Knytllová, Veronika–Ondrová, Tereza 14 13/05
 Kokolia, Vladimír 1, 4–5 8/05
 Komárek, Stanislav 1, 4–5 9/05
 Krchovský, J. H. 1, 4–5 4/05
 Kudrnáč, Filip 10 15/05
 Kundera, Ludvík 8–9 7/05
 Lainšček, Feri 17 17/05
 Lomová, Lucie 18–19 9/05
 Macura, Ondřej 4 18/05
 Macurová, Naděžda 1, 4 18/05
 Mathauser, Zdeněk 1, 4–5 13/05
 Mikulka, Alois 14 21/05
 Neff, Ondřej 8–9 6/05
 Poláková, Jolana 1, 4 20/05
 Procházková–Šmídová, Věra 1, 6 2/05
 Reinerová, Lenka 1, 4 5/05
 Rozumět poezii (L. Kasal, M. Jareš, R. Krumphanzl, I. Matoušek) 12–13 16/05
 Ryba, Mírko 17 5/05
 Skoumal, Petr 1, 4–5 12/05
 Slabý, Z. K. 18–19 12/05
 Slavičková, Miloslava 8–9 3/05
 Steklač, Vojtěch 18–19 10/05
 Stočes, Ferdinand 12–13 1/05
 Straka, Josef 1, 4–5 19/05
 Štoll, Pavel, 1, 4–5 15/05
 Švandrlík, Miloslav 14 14/05

Tata Bojs 1, 4–5 3/05
Toman, Vlastislav 18–19 11/05

Ankety

Babička po pitvě 5 5/05
Báseň a maminka 16 4/05
První štych 16 6/05
Starší spisovatelská generace 6–7 12/05

Próza

Breloer, Heinrich–Königstein, Horst: Na kouzelníkově dvoře 16–17 11/05
Denemarková, Radka: A já pořád kdo to tluče 12–13 4/05
Djian, Philippe: Třenice 18–19 2/05
Dutka, Edgar: Dům 18–19 17/05
Erben, Roman: Menuet s čardášovou princeznou 16 21/05
Foks, Darek: Veterinári jejího života 16–17 15/05
Hermannová, Judith: Pasák 16–19 3/05
Japrisot, Sébastien: Příliš dlouhé zásnuby 12–13 5/05
Køltzowová, Liv: Oko ve stromě 16–17 19/05
Komárek, Stanislav: Im Schatten des Böhmerwaldes 16–17 20/05
Kováčová, Kateřina 17 19/05
Lawrence, David Herbert: Slunce 16–18 7/05
Least Heat–Moon, William: Modré silnice 18–19 4/05
Lindgren, Torgny: Pohřeb Thomase Manna 16–17 14/05
Luiková, Viivi: Jaro roku sedm 18 18/05
Míka, Tomáš: Na dálnici 16–17 8/05
Prokeš, Josef: Dopis. Sencha se snítkou máty 18–19 21/05
Reisinger, Vladislav: Květiny ze svatebních cest 16–17 10/05
Řezníček, Pavel: Uhlí v akváriu 4 2/05
Straka, Josef: Město Mons 18–19 16/05
Šanda, Michal: Caburé 12 3/05
Tabori, George: Dámská volenka 5 6/05
Tokarský, Radovan: Adam – 12 17 12/05

Poezie

Adámek, Peter 17 6/05
Ajvaz, Michal 1 16/05
Arp, Hans 9 7/05
Bok, Emil 1 15/05
Borsič, Adam 17 13/05
Brikcius, Eugen 17 6/05
Bzonková, Radka 17 13/05
Červenka, Miroslav 1 21/05
Čivrný, Lumír 1 17/05
Debeljak, Aleš 1 7/05
Fajkus, Robert 19 7/05
Frič, Jaroslav Erik 1 11/05
Gunázerová, Marcela 19 5/05
Hatala, Marián 1 2/05
Horný, Lukáš 18 15/05
Hruška, Petr 1 20/05
Janota, Vít 19 6/05
Juráčková, Lenka 18 15/05
Kabeš, Petr 1, 8 14/05
Kokolia, Vladimír 1 8/05
Komárek, Stanislav 1, 16 9/05
Kováčová, Kateřina 1 19/05
Krchovský, J. H. 1 1/05
Křepelka, Karel 19 7/05
Křivánek, Vladimír 18 5/05, 19 7/05
Macura, Vladimír 1, 13 18/05
Malý, Radek 1 10/05
Mikulášek, Oldřich 19 7/05
Motýl, Petr 17 6/05
Pasternak, Boris 1 13/05
Pátková, Marcela 19 15/05
Procházka, Vít 19 20/05
Racková, Šimona 12–14 6/05
Rajchman, Pavel 9 13/05
Reisinger, Vladislav 1 5/05
Sedláček, Petr 18 5/05
Slíva, Vít 19 7/05
Stankovič, Andrej 1 12/05
Šalamoun, Jiří 17 9/05
Šanda, Michal 19 5/05
Šiktanc, Karel 1 6/05, 19 7/05, 7 21/05
Štengl, Pavel 19 1/05
Štýbr, Pavel 17 11/05
Švanda, Martin 1 4/05
Švankmajerová, Eva 16 21/05
Tata Bojs 5 3/05
Tlustá, Zdeňka 18 20/05
Topol, Josef 9 8/05
Trojak, Bogdan 1 3/05
Urza, Milan 17 21/05
Wernisch, Ivan 13 3/05
Závada, Vilém 7 10/05
Zeman, Martin 18 20/05

Edice TVARy

Dobiášová, Tereza: Kabaret zoufalství 6/05
Ibrahim, Robert: Experimentální tvorba Ladislava Nebeského 9–10/05
Kinská, Martina: Jen tak. Groteska v koupelně 3/05

Košan, Jan – Reismüller, František – Kučera, Jiří: Rectum 4–5/05
Nebeský, Ladislav: Výbor z experimentální tvorby 11/05
Petr, Daniel: Kurt / klečme oba. kurva i čtenář 7/05
Skovajsa, Ondřej: O českém překladu písňových textů 8/05
Švec, Štefan: Literární věda a skutečnost 1/05
Tep – Totální e poezie 13/05
Vlach, Luboš: Jamese Bonda den 12/05
Žytek, Jakub: Bohémie 2/05

Ze čtenářského deníku Aloise Burdy (s. 3)

Ajvaz, Michal: Prázdné ulice 14/05
Anonym: Pronásledování a umučení dr. Šaldy 8/05
Antošová, Svatava: Dáma a švihadlo 6/05
Cempírek, Jan: Rafinerie 15/05
Denemarková, Radka: A já pořád kdo to tluče 7/05
Fischerová, Daniela: Happy end 12/05
Fischerová, Sylva: Zázrak 11/05
Henryková, Jitka: Utkání pokračuje 21/05
Jirous, Tobiáš: Než vodopády spadnou 20/05
Knitl, Oldřich: Vosy 5/05
Míka, Tomáš: Und 17/05
Müllerová, Alena: Odporný svět 16/05
Pachtová, Hana: Bůh je pes 13/05
Pekárková, Iva: Šest miliard Amerik 19/05
Ryba, Mirko: Dobrý mukl Švenk 3/05
Sidonová, Kateřina: Jakub 2/05
Šafránek, Šimon: 23 4/05
Třešňák, Vlastimil: Melouch 9/05
Viewegh, Michal: Lekce tvůrčího psaní 10/05
Viewegh, Michal: Růže pro Markétu aneb Večírky revolucionářů 1/05
Vilikovský, Pavel: Poslední kůň Pompejí 18/05

Jedna otázka pro...

Fahrner, Martin 3 6/05
Fischerová, Viola 7 1/05
Gruntorád, Jiří 3 15/05
Hejkalová, Markéta 3 18/05
Horáčková, Alice 3 8/05
Janáček, Pavel 19 4/05
Janouch, František 3 20/05
Karfík, Vladimír 3 10/05
Kopáč, Radim 3 5/05
Kováčová, Kateřina 3 19/05
Pechar, Jiří 3 2/05
Podaný, Richard 3 12/05
Smolíková, Marta 3 13/05
Trávníček, Jiří 3 3/05
Vévoda, Rudolf 3 9/05
Voráč, Miloš 3 11/05
Zadrobílek, Vladislav 3 17/05
Zelinský, Miroslav 3 16/05

PaTvar (Michal Škrabal, Ivo Fencel) (s. 24)

V. Sach: Franta Kladiovo a spol. 14/05
J. Roden: Irča a Lexa 15/05
Štěstí a smůly dona Bonaventury 16/05
A. „Dajdou“ Glaisnerová: Ukradli mi Superstar! 17/05
S. V. Jelínek: Detektiv Bangs 18/05
J. Zmatlík: Sněhurka a sedm trpaslíků 19/05
H. Courths–Mahlerová: Na vlnách osudu 20/05
L. Pelikánová–K. Jiráček: Recitace – nástroj a zbraň 21/05

Čtenář poezie (Jan Nejedlý, Božena Správcová)

Blažejovská, Alena 11 14/05
Brikcius, Eugen 11 6/05
Burian, Jan 11 1/05
Dušek, Jaroslav 11 11/05
Fic, Igor 11 19/05
Harák, Ivo 11 4/05
Jarobal 11 9/05
Kareninová, Anna 11 20/05
Kočíčková, Ester 14 2/05
Kokolia, Vladimír 11 15/05
Křivánek, Vladimír 11 16/05
Míka, Tomáš 11 7/05
Novotný, Vladimír 11 12/05
Pavlovič, Vladimír 11 17/05
Plachý, Zdeněk 11 3/05
Rajchman, Pavel 11 13/05
Sedláková, Lenka 11 8/05
Šlajchrt, Viktor 11 5/05
Štampach, Ivan O. 11 10/05
Zelinský, Miroslav 11 21/05

Mladé cesty – ohlasy (Michal Jareš)

Horanský, Miloš: Lunovrat 17 2/05
Hrabě, Václav: Stop-time 13 1/05
Skarlant, Petr: Vyřezávaný osel 17 2/05
Sýs, Karel: Newton za neúrody jablek 13 1/05

Z přítomných zámeckých knihoven (Luboš Antonín) (s. 15)

Soubor kresbiček Johanna Nepomuka Felbingera 8/05
Icosameron 9/05

Hrabě lidumil 10/05
 Carte du Tendre 11/05
 Zápisník světáka... a magnanephton 12/05
 František Antonín hrabě Špork, nakladatel ze záliby 13/05
 Knihovna Emy Destinové 14/05
 Knihovna MUDr. Františka Tichého 15/05
 Zámecká knihovna Loučeň 16/05
 Kleberská knihovna v Dolních Třebívlicích a zámecká knihovna Pnětluky 17/05
 Konvolut rozekruciańských rukopisů ze zámku ve Strážnici 18/05
 Magia Naturalis 19/05
 Athanasius Kircher a „magie přírodní“ 20/05
 Korporální alchymie a její málo známá historie 21/05

Továrna na absolutno

Čokorilo, Andrej 19 19/05
 Dostál, Ivan 18 19/05
 Kašáková, Kateřina 16 12/05
 Kotásek, Miroslav 19 14/05
 Kouřimský, Vojtěch 18 19/05
 Kušnir, Libor 19 19/05
 Řehák, Jakub 16 12/05
 Říha, Jan 17 12/05
 Stoklasa, Jan 18 14/05
 Šakal, David A. 16 12/05
 Šeterle, David 19 14/05
 Thál, Jonáš 18 14/05
 Vyšňa, Martin 18 19/05
 Zvaný, Pavel 19 14/05

Recenze

Ajvaz, Michal: Prázdné ulice (Aleš Haman) 23 3/05
 Ali, Monica: Ve čtvrti Brick Lane (Pavla Hácová) 21 9/05
 Arko, Andrej: Počestné příběhy (Aleš Kozár) 22 10/05
 Auster, Paul: Kniha iluzí (Michal Jareš) 23 16/05
 Baum, Lyman Frank: Čarodějná země Oz (Ivo Fencel) 22 15/05
 Berka, Jiří: Ve znamení ryb (Lenka Krausová) 20 11/05
 Bergman, Ingmar: Nevěra (Anežka Kuzmičová) 21 2/05
 Birjukov, Sergej: Roku ukor (Jakub Grombír) 23 19/05
 Blatník, Andrej: Zákon touhy (Hana Mžourková) 21 17/05
 Bloch, Marc: Králové divotvůrci (Jan Randák) 20 7/05
 Bor, D. Ž.: Klonování času (Milan Exner) 2 11/05
 Bor, D. Ž.: Klonování času (Michal Jareš) 2 11/05
 Borges, Jorge Luis: Ars poetica (Pavel Houser) 20 19/05
 Brjusov, Valerij: V zrcadle (Jiří Honzík) 21 12/05
 Bubakoff, Max: Okolnosti smrti S. H. (Jindřich Krejčík) 21 21/05
 Burke, Peter: Francouzská revoluce v dějepisectví (Jan Randák) 22 4/05
 Byatová, A. S.: Mattisova poselství (Šárka Bubíková) 22 11/05
 Canetti, Elias: Hlasy Marrákeše (Michal Topor) 13 20/05
 Coe, Jonathan: Dům spánku (Miroslav Kotásek) 22 3/05
 Cunningham, Michael: Domov na konci světa (Šárka Bubíková) 21 19/05
 Čechov, A. P. – Averčenko, A. T. – Zoščenko, M. M.: Nic k smíchu (Anežka Kuzmičová) 21 18/05
 Čermák, Josef: Franz Kafka. Výmysly a mystifikace (Michal Topor) 20 17/05
 Černý, Václav: Soustavný přehled... Baroko a klasicismus (Anežka Kuzmičová) 22 14/05
 Češka, Jakub: Království symbolů. Motivická analýza románů Milana Kundery (Aleš Haman) 2 14/05
 Češka, Jakub: Království symbolů. Motivická analýza románů Milana Kundery (Erik Gilk) 2 14/05
 Čornej, Petr: Tajemství českých kronik (Andrea Chrobáková–Lněničková) 20 5/05
 Dahl, Roald: Prevítovi (Zuzana Bubnová) 20 14/05
 Demel, Dalibor: Kdo rozbije hory (Šárka Jánková) 22 7/05
 Dick, Philip K.: Vykolejený čas (Robert Hýsek) 21 6/05
 Diviš, Ivan: Říkadla a kecadla (Štefan Švec) 20 9/05
 Drašnar, Jiří: Venuše spící v krajině (Aleš Haman) 2 4/05
 Drašnar, Jiří: Venuše spící v krajině (Alena Šporková) 2 4/05
 Dryje, František: Surrealismus není Umění (Jan Gabriel) 20 13/05
 Duch s rozkvetlým penisem (Martin Škabraha) 22 5/05
 Dülmen, Richard von: Bezectní lidé (Petr Odehnal) 22 11/05
 Dutka, Edgar: Slečno, ras přichází (Alena Šporková) 23 2/05
 Dvořák, Jan: Občejné odchody (Vladimír Novotný) 20 10/05
 Dvořák, Jiří: Zpátky do Afriky (Gabriel Pleska) 21 18/05
 Dvořák, Ladislav: Stromy (Ladislav Reisinger) 23 12/05
 Erml, Richard: Bez lítosti (malé dějiny jednoho rozvodu) (Alena Šporková) 22 8/05
 Fahrner, Martin: Pošetilost doktora vinnetoulogie (Erik Gilk) 2 8/05
 Fahrner, Martin: Pošetilost doktora vinnetoulogie (Gabriel Pleska) 2 8/05
 Faulkner, William: Prapory v prachu (Martin Škabraha) 23 14/05
 Feyerabend, Paul: Věda jako umění (Jan Randák) 23 2/05
 Fibich, Ondřej: Rytíři svatého Jana aneb Duše jihočeské krajiny kolem Radomyšle (Jiří Staněk) 21 12/05
 Fischerová, Sylva: Zázrak (Milan Jungmann) 21 17/05
 Fischerová, Viola: Co vyprávěla Dlouhá chvíle (Gabriel Pleska) 21 20/05
 Francek, Jindřich: Čarodějnické příběhy (Petr Odehnal) 22 17/05
 Fuka, Zdeněk: Podzimní rovnodennost (Hana Mžourková) 21 20/05
 Fuks, Ladislav: Obraz Martina Blaskowitze (Veronika Košnarová) 20 9/05
 Gilcher-Holteyová, Ingrid: Hnutí 68 na Západě (Jan Randák) 23 6/05
 Gilk, Erik: Poetiky a kontexty prózy Karla Poláčka (Aleš Haman) 21 21/05
 Glover, Sue: Tulení žena, Slaměná židle, Podruhyň (Alena Dvořáková) 20 16/05
 Goff, Jacques Le: Peníze a život (Jan Randák) 22 20/05
 Gombrowicz, Witold: Bakakaj (Jiří Koten) 21 7/05
 Goodhead, Giles: My proti nim (Marek Nagy) 22 1/05
 Gordimerová, Nadine: Poutníci (Alena Dvořáková) 20 10/05
 Greenblatt, Stephen: Podivuhodná vlastnictví. Zázraky Nového světa (Jan Randák) 20 18/05
 Grmolec, Zdeněk: Akvárium. Intimní duely (Erik Gilk) 22 13/05
 Grögerová, Bohumila: Čas mezi tehdy a teď (Eva Koudelková) 21 12/05

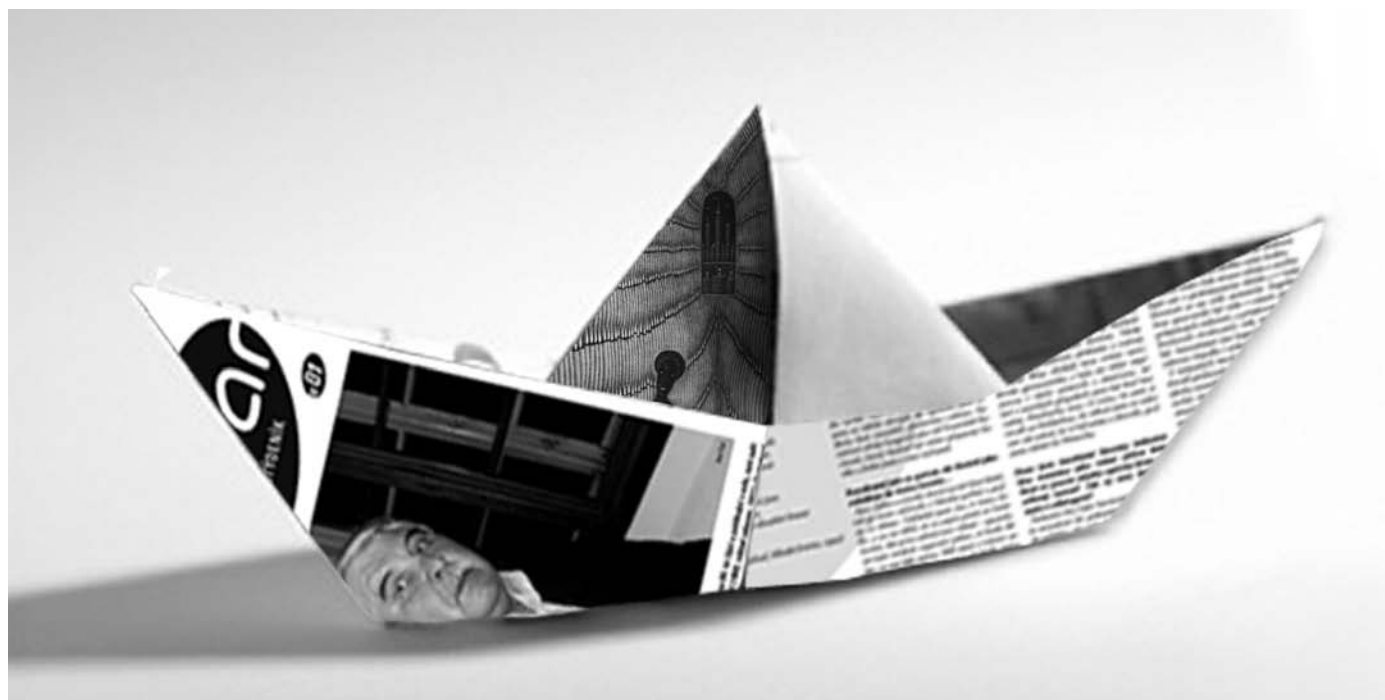
Grögerová, Bohumila: Klikyháky paměti. Rozhovor Radima Kopáče (Vladimír Novotný) 22 18/05
 Hájek, Pavel: Smutky (Nikola Richtrová) 23 12/05
 Hally, Hudaýberdi: Trojúhelník člověk (Jakub Grombír) 23 9/05
 Helle, Helle: Představa o nekomplikovaném životě s mužem (Michaela Weberová) 21 13/05
 Herrmann, Ignát: Nedělní povídky (Martin Tomášek) 20 6/05
 Hilsenrath, Edgar: Pohádka o poslední myšlence (Jakub Grombír) 20 7/05
 Hoffmeister, Adolf: Kaleidoskop (Vladimír Novotný) 21 6/05
 Holcman, Josef: Sváry (Petr Odehnal) 23 8/05
 Hora, která polykala lidi (Martin Škabraha) 23 7/05
 Horváthová, Tereza: Modrý tygr (Gabriel Pleska) 23 17/05
 Houser, Pavel: Vlkodlaci (Štefan Švec) 21 15/05
 Hradecký, Daniel: Muž v průlomu (Mirek Kovářík) 20 4/05
 Hruška, Petr: Zelený svět (Radek Fridrich) 2 2/05
 Hruška, Petr: Zelený svět (Michal Jareš) 2 2/05
 Charitonov, Mark: Učitel lhaní (Bára Berková) 21 1/05
 Christensen, Lars Saabye: Poloviční bratr (Ondřej Vimr) 22 9/05
 Inseminátor (Vojtěch Čepelák) 20 6/05
 Iz veka v vek (Vladimír Novotný) 2 17/05
 Iz veka v vek (Norbert Holub) 2 18/05
 Jaeggiová, Fleur: Proleterka (Anna Cermanová) 23 18/05
 Janáček, Pavel: Literární brak (Jiří Koten) 20 15/05
 Jan Blahoslav Čapek – Jubilejní sborník (Aleš Fetters) 21 6/05
 Jandourek, Jan: Vražda je krásná (Petr Hrtánek) 22 2/05
 Janský, Pavel: Dštění (Karel Kolařík) 20 19/05
 Jirásek, Pavel: Doba popová (Jiří J. K. Nebeský) 21 2/05
 Jirous, Ivan M.: Rattus norvegicus (Jakub Chrobák) 21 10/05
 Jong, Eelke de–Bakker, Cornelis: Bludný bruslař (Pavel Houser) 2 12/05
 Jong, Eelke de–Bakker, Cornelis: Bludný bruslař (Jiří Rychlý) 2 12/05
 Juříčková, Miluše: Cestami Sigrid Undsetové (Ondřej Vimr) 23 18/05
 Justl, Vladimír (ed.): Živé slovo – 45 (+ 3) zamyšlení nad tajemstvím poezie a hlasu (Mojmír Trávníček) 21 3/05
 Kafka, Tomáš: Verše v roce (Karel Piorecký) 22 18/05
 Kameníček, Jan: Mezi spánkem (Milan Jungmann) 21 14/05
 Kaminer, Wladimir: Cesta do Trulaly (Lenka Housková) 23 9/05
 Kaprál, Zeno: Suché roaráty (Mojmír Trávníček) 23 1/05
 Kershaw, Ian: Hitler. 1936–1945: Nemesis (Vítězslav Sommer) 23 7/05
 King, Danny: Deník zloděje (Zuzana Bubnová) 23 1/05, 21 4/05
 Klíma, Ladislav: Mea. Sebrané spisy 1 (Veronika Košnarová) 20 21/05
 Klíma, Vladimír: Dobří duchové a démoni (Martin Škabraha) 23 11/05
 Klossowski, Pierre: Sade můj bližní (Miroslav Kotásek) 20 1/05
 Kolář, Stanislav: Seven Responses to the Holocaust in American Fiction (Šárka Bubíková) 23 4/05
 Komárek, Stanislav: Černý domeček (Gabriel Pleska) 20 9/05
 Kopáč, Radim: Pomalá slunce hlasů (Aleš Haman) 21 11/05
 Kosík, Karel: Poslední eseje (Martin Škabraha) 22 16/05
 Kováčová, Kateřina: Hnízda (Jiří Koten) 2 19/05
 Kováčová, Kateřina: Hnízda (Gabriel Pleska) 2 19/05
 Kovanda, Jaroslav: Jako kojený anděl (Petr Odehnal) 22 2/05
 Král, Oldřich: Čínská filozofie (Lukáš Zadrava) 21 11/05
 Kristeva, Julie: Jazyk lásky (Veronika Košnarová) 21 13/05
 Křen, Jan: Dvě století střední Evropy (Petr Janoušek) 20 20/05
 Křístek, Václav: Cesta na poledne (Erik Gilk) 20 1/05
 Křivánek, Vladimír: Zátíší s loňskými ořechy (Miloš Pohorský) 21 4/05
 Kuběna, Jiří: Blíženci V Krvi. Dílo V. (Karel Kolařík) 20 14/05
 Kulka, Tomáš: Umění a falzum. Monismus a dualismus v estetice (Marek Nagy) 22 14/05
 Kundera, Ludvík: Mrznoucí mrhnutí (Karel Kolařík) 20 8/05
 Kundera, Ludvík: Různá řečiště (Milan Jungmann) 2 13/05
 Kundera, Ludvík: Různá řečiště (Karel Kolařík) 2 13/05
 Kyloušek, Petr: Dějiny francouzsko-kanadské a quebecké literatury (Veronika Košnarová) 20 17/05
 Lainšček, Feri: Halgato (Hana Chmelíková) 22 8/05
 Leary, Denis: Rakovinu nevyčleš (Zuzana Bubnová) 20 3/05
 Lindgren, Torgny: Přerušovaný příběh (Anežka Kuzmičová) 22 20/05
 Ludva, Roman: Poslední ohňostroj (Lenka Krausová) 21 10/05
 Malia, Martin: Sovětská tragédie (Andrea Chrobáková–Lněničková) 21 7/05
 Mariás, Javier: Srdce tak bílé (Pavel Kotrla) 22 8/05
 Martel, Yann: Pí a jeho život (Jiří Flajšar) 20 2/05
 Memy ve vědě a filozofii? (Pavel Houser) 23 10/05
 Míka, Tomáš: Und (Vladimír Novotný) 2 20/05
 Míka, Tomáš: Und (Michal Topor) 2 20/05
 Miłosz, Czesław: To (Jitka Jarošová) 21 3/05
 Moníková, Libuše: Fasáda (Eva Komender) 2 9/05
 Moníková, Libuše: Fasáda (Jana Matějková) 2 9/05
 Motýl, Petr: Maják na konci světa (Martin Skýpala) 21 1/05
 Moucha, Josef: Mimochoodem (Karel Franczyk) 2 6/05
 Moucha, Josef: Mimochoodem (Ondřej Horák) 2 6/05
 Murakami, Haruki: Na jih od hranic (Petr Hrbáč) 20 5/05
 Nebeský, J. K. K. (ed.): Před milionem měsíců (Tereza Žáčková) 22 3/05
 Nebeský, Václav Bolemlir: Básně (Martin Tomášek) 22 15/05
 Neff, Ondřej: Jules Verne a jeho svět (Ivo Fencel) 23 12/05
 Nielsen, Hans–Jørgen: Fotbalový anděl (Martin Humpál) 22 21/05
 Nosková, Věra: Bereme co je (Vladimír Novotný) 22 13/05
 Novák, Jan + Stanovský, Martin: Žižkovské vertikály (Petr Motýl) 22 3/05
 Nuland, Sherwin B.: Špinavé ruce (Pavel Houser) 23 13/05
 Nuska, Bohumil: Ptačí údolí aneb Idylka (Jiří Janáček) 23 4/05
 Nuska, Bohumil: O Paní Vševládné (Jiří Janáček) 22 19/05
 Odehnal, Petr: a budu tak i synovi (Milan Exner) 23 15/05
 Příbáň, Michal (ed.): Z dějin českého myšlení o literatuře 2, 3 (Michal Bauer) 21 1/05
 Paasilinna, Arto: Zajícův rok (Michal Jareš) 2 1/05
 Paasilinna, Arto: Zajícův rok (Gabriel Pleska) 2 1/05
 Paasilinna, Arto: Stará dáma vaří jed (Michal Jareš) 21 19/05
 Palán, Aleš: Než krokodýl spolkně stín (Karel Kolařík) 23 20/05
 Paleček, Vladimír: Mimomezikam (Jakub Grombír) 23 11/05

- Papoušek, Vladimír – Tureček, Dalibor: Hledání literárních dějin (Anežka Kuzmičová) 21 15/05
 Pátá koróna (Jaroslav Balvín) 20 8/05
 Peake, Mervyn: Gormenghast. Svazek 1: Titus Žal (Erik Gilk) 22 6/05
 Pektor, Tomáš: Skřípote střípků (Karel Piorecký) 21 5/05
 Pennac, Daniel: Jako román (Tereza Žáčková) 2 16/05
 Pennac, Daniel: Jako román (Gabriel Pleska) 2 16/05
 Peprník, Michal: Metamorfóza jako kulturní metafora (Olga Zderadičková) 21 9/05
 Peregrin, Jaroslav: Kapitoly z analytické filozofie (Pavel Houser) 21 15/05
 Peřinová, Iva: Zápisky křídlem a kopyty (Jiří Janáček) 20 13/05
 Pilous, Jiří: Se srpem v zádech aneb Malé dějiny posranosti (Jiří Rychlý) 23 19/05
 Písně a verše staré Číny (Lukáš Zádrapa) 22 1/05
 Pízl, Jaroslav: Sběratelé knih (Petr Hrtánek) 21 3/05
 Pospiszyl, Tomáš: Octobriana a ruský underground (Michal Jareš) 14 10/05
 Potok, Chaim: Davitina harfa (Jana Skýpalová) 22 10/05
 Pressburger, Chava: Deník mého bratra (Michal Bauer) 21 7/05
 Putík, Jaroslav: Pohyblivé písky (Milan Jungmann) 22 12/05
 Rajchman, Pavel: Neanone (Mirek Kovářik) 23 7/05
 Raková, Svatava: Vira, rasa a etnicita v koloniální Americe (Jan Randák) 22 12/05
 Reich-Ranicki, Marcel: Můj život (Eva Koudelková) 22 4/05
 Reisinger, Vladislav: Ticho a jiné stroje (Milan Exner) 21 14/05
 Reynek, Bohuslav: Dnes jen o té prašivíně (Karel Kolařík) 21 18/05
 Roger Krowiak (Jana Matějková) 23 10/05
 Rotrekl, Zdeněk: Skryté tváře (Karel Kolařík) 20 21/05
 Rudčenkova, Kateřina: Popel a slast (Radim Kopáč) 21 2/05
 Růžová, Zora: Schody do muzea (Karel Kolařík) 21 16/05
 Ryčl, Václav: Život je hrozný společník (Norbert Holub) 2 7/05
 Ryčl, Václav: Život je hrozný společník (Petr Kukal) 2 7/05
 Sak, Robert: „Život na vídrholci“ (Tomáš Bojar) 22 6/05
 Sei, Keiko: Konečná stanice (Miroslav Kotásek) 20 11/05
 Sidonová, Kateřina: Jakub (Alena Šporková) 23 5/05
 Skála, František: (katalog výstavy) (Petr Vaňous) 21 4/05
 Skubic, Andrej E.: Fužinské blues (Libor Doležal) 20 21/05
 Slabý, Ondřej: Nenasytité síte (Veronika Langrová) 22 17/05
 Slanina, Leoš Bacon: Divoká kočka, divoká myš (Karel Kolařík) 20 15/05
 Slavičková, Miloslava: Princip koláže v Hrabalově díle (Jiří Pechar) 9 3/05
 Slovenská čítanka. 14 ostrých (Helena Vypelová) 23 18/05
 Sobek, Pavel: Atlasové zpěvy (Karel Piorecký) 21 5/05
 Solo Lovce: Vrháč nožů (Lenka Housková) 23 10/05
 Správcová, Božena: Čaroděj dřímá v každém z nás (Mojmír Trávníček) 22 5/05
 Stein, Karel: Pomníčky Lužických hor a Českého Švýcarska (Jiří Janáček) 23 14/05
 Šabach, Petr: Ramon (Zuzana Bubnová) 21 11/05
 Šafránek, Šimon: 23 (Eva Komender) 2 5/05
 Šafránek, Šimon: 23 (Radim Kopáč) 2 5/05
 Šebek, Vítězslav: Zvěrolékař v ráji (Emil Lukeš) 23 9/05
 Šec, František: Sezona (Jakub Chrobák) 20 20/05
 Šedo, Leoš: Kleště (Aleš Haman) 21 16/05
 Šiktanc, Karel: Řeč vestoje (Jiří Trávníček) 21 17/05
 Šmaus, Martin: Děvčátko, rozdělej ohniček (Alena Šporková) 23 21/05
 Španger, Petr: Dům ani ne k životu (Nikola Richtrová) 23 13/05
 Šrut, Pavel: Příšerky a příšeři (Gabriel Pleska) 22 21/05
 Štaif, Jiří: Obezřetná elita (Rudolf Kučera) 20 16/05
 Štipl, Zdeněk: Oči zavřít jsem nemohla (Alena Šporková) 20 18/05
 Švanda, Martin: Petrolejová vesnice (Radek Fridrich) 23 7/05
 Švestka, Karel: Kauza Rohovští v Tasově (Ivo Harák) 21 19/05
 Tále, Samko: Kniha o hřbitově (Helena Vypelová) 21 8/05
 Tár, Sándor: Šedý holub (Jakub Grombír) 23 21/05
 Tauler, Jan: Propast k propasti volá (Jakub Síchálek) 23 6/05
 Ten, který vyšel z domu... (Pavel Kotrla) 23 1/05
 Tinková, Daniela: Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa (Martin Škabraha) 23 8/05
 Tocqueville, Alexis de: Starý režim a Revoluce (Tomáš Bojar) 23 3/05
 Tokarczuková, Olga: Hra na spoustu bubínků (Anežka Kuzmičová) 21 13/05
 Topol, Jáchym: Kloktat dehet (Aleš Haman) 21 20/05
 Torch, Pavel: Zvláštní význam palačinek (Zuzana Bubnová) 21 9/05
 Toussaint, Jean-Philippe: Milovat se (Eva Komender) 2 3/05
 Toussaint, Jean-Philippe: Milovat se (Ondřej Horák) 2 3/05
 Trojan, Jakub S.: Jiskření a zážehy (Samuel Titěra) 20 3/05
 Třešňák, Vlastimil: Melouch (Alena Šporková) 23 13/05
 Tvrdoň, Jaroslav: Tam nahoře (Aleš Haman) 2 15/05
 Tvrdoň, Jaroslav: Tam nahoře (Gabriel Pleska) 2 15/05
 Urban, Miloš: Santiniho jazyk (Petr Hrtánek) 2 21/05
 Urban, Miloš: Santiniho jazyk (Lenka Krausová) 2 21/05
 Už tě nemiluju (Petr Hrtánek) 21 14/05
 Vachek, Karel: Teorie hmoty (Tomáš Bojar) 20 12/05
 Valoch, Jiří: Kytička (více či méně nepřesných haiku) (Jiří Trávníček) 21 5/05
 V dobách nejistých (Jiří Janáček) 22 9/05
 Verba in Imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám (Jan Randák) 23 15/05
 Virilio, Paul: Informatická bomba (Jiří Olšovský) 23 11/05
 Vlk, Zdeněk: Tereza a mokrá čtvrt (Helena Vypelová) 23 5/05
 Vodáková, Martina: Čas lásky a nelásky (Aleš Haman) 2 10/05
 Vodáková, Martina: Čas lásky a nelásky (Zuzana Bubnová) 2 10/05
 Vodňanský, Jan: Čerstvá zvěrstva (Zuzana Bubnová) 22 16/05
 Volek, Emil: Znak, funkce, hodnota (Anežka Kuzmičová) 21 8/05
 Vonnegut, Kurt jr: Květná neděle (Michal Peprník) 21 5/05
 Vopěnka, Martin: Moje cesta do ztracena (Tomáš Breň) 23 20/05
 Vopěnka, Petr: Vyprávění o krásě novobarokní matematiky (Václav Balcar) 20 12/05
 Všeticka, František: Možnosti Meleté (Petr Hora) 23 16/05
 Wharton, William: Hlídka v Ardenách (Alena Dvořáková) 23 5/05
 Zabij mě líp (Petr Hrtánek) 21 14/05
 Zonová, Anna: Za trest a za odměnu (Karolína Jirkalová) 20 4/05
 Ztracený deník sovětské školačky Niny Lugovské 1932–1937 (Jakub Grombír) 20 2/05
 Žáček, Jiří (ed.): V Tramtárii, tam je hej (Emil Lukeš) 21 10/05
 Život je všude. Almanach 1956 (Milan Jungmann) 21 16/05

Pravidelné rubriky

- A léta běží (k zvážení) (s. 24)
 Autor: Průvodce odvrácenou stranou aneb Orbis pictus moderního úchylna (do 13/05) (s. 24)
 Baltské šproty (M. Škrabal, N. Slabihoudová)
 Bidlo, Václav: Fejeton (od 8/05) (s. 24)
 Chateau, Ladislava: Francouzské okno (od 14/05)
 Jareš, Michal: Mladé cesty (do 2/05)
 Jareš, Michal: Zlá ovce (s. 24)
 Kulturní krmitko (s. 3)
 Literární život (I. Fencl, O. Hejnic, L. Kasal, T. T. Kús, G. Pleska, J. Plyczan, B. Správcová, M. Škrabal)
 Novotný, Vladimír: Pro_Tvar (od 8/05)
 Severní vítr
 Šofar, Jakub: Natáčky (s. 10)
 Šofar, Jakub: Rozečteno (do 7/05) (s. 24)
 Štampach, Ivan O.: Na hranici (od 16/05)
 Švec, Štefan: Ústní voda (do 7/05) (s. 9)
 Tvar_Odečet
 Tvar_Oznámení
 Tvar_Staženo
 Výlov (od 8/05, M. Bečková, R. Fridrich, M. Jareš, L. Kasal, G. Pleska, B. Správcová, M. Škrabal) (s. 19)

tvar v roce 2006

- číslo 3 – 9. 2.
 číslo 4 – 23. 2.
 číslo 5 – 9. 3.
 číslo 6 – 23. 3.
 číslo 7 – 6. 4.
 číslo 8 – 20. 4.
 číslo 9 – 4. 5.
 číslo 10 – 18. 5.
 číslo 11 – 1. 6.
 číslo 12 – 15. 6.
 číslo 13 – 29. 6.

- číslo 14 – 7. 9.
 číslo 15 – 21. 9.
 číslo 16 – 5. 10.
 číslo 17 – 19. 10.
 číslo 18 – 2. 11.
 číslo 19 – 16. 11.
 číslo 20 – 30. 11.
 číslo 21 – 14. 12.

„Dítěti je planetou jeho matka a jiné planety dítě v okamžiku zrození nepotřebuje...“

tvrdil již před pěti sty lety lékař, mág a filozof Theophrastus Paracelsus. Jeho originální přístupy k léčbě pacientů, studia alchymie a magie a v neposlední řadě jeho pohnutý život z něj učinily i literární postavu, na které své pero obrusili spisovatelé, kteří dosáhli i vyšších horolezeckých táborů Parnasu.

Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim, zvaný Paracelsus, se narodil v roce 1493 v rodině lékaře v městečku Einsiedeln ve švýcarském kantonu Schwyz. Prvé zkušenosti získával již pod vedením svého otce, později snad studoval na italských univerzitách. Jeho akademické vzdělání není hodnověrně doloženo – spíše máme před sebou obraz poutníka, který procházel zeměmi Evropy a pobýval přitom na jejich univerzitách. Když konečně v roce 1527 získal, na základě prokazatelně úspěšných výsledků v praktické léčbě, místo profesora na lékařské fakultě univerzity v Basileji, uvedl se způsobem vskutku netradičním. O svatojánské noci, kterou u ohně slavili studenti zdejší univerzity, vmísil se do všeobecného veselí nový profesor a k překvapení všech přítomných začal do ohně metat knihy Avicennovy, Galénovy a dalších lékařských autorit středověku. „Všechny univerzity a všichni staří spisovatelé dohromady jsou méně nadaní než vousy mé brady a temeno mé hlavy,“ volal přitom sebevědomě.

Paracelsus odsuzoval teoretickou učinnost, jejímž sídlem univerzity byly. Za svých cest celým Německem, Uhrami, Středomořím, Španělskem, Francií, Anglií, Skandinávií, Litvou a Polskem zpozoroval, že rozmanité přírodní síly na obyvatele té které země působily jinak než na něj, procházejícího cizince. To ho přivedlo k přesvědčení, že „v jedné každé zemi roste její nemoc sama, její léčivo samo, její lékař sám“. Nemoci nelze pouze studovat na univerzitách, ale „lékař musí k nemoci jako kráva k jeslím“. Na svých více než dvacet let trvajících cestách si všiml podnebí, hornin, rostlin a termálních vod. Svá pozorování shrnul do teorie, podle níž budova lékařského umění spočívá na čtyřech disciplínách: filozofii, astronomii, alchymii a etice. Filozofii myslí v podstatě renesanční chápání přírody. Příroda je základem lékařského umění, protože člověk je extraktem, kvintesencí veškerého stvoření a všech sil, které proudí světem. Bůh stvořil člověka z „hlíny země“, uslechtilé látky, která je výtažkem z oblohy a ze všech živlů. Přitažlivou silou těchto látek člověk k sobě přitahuje jak dobré, tak nepřátelské síly hvězd a živlů. Proto je druhým sloupem lékařského umění astronomie. Přitom Paracelsus odmítal šarlatánské sestavování horoskopů, které využívá touhy lidí poznat svůj budoucí osud.

Astrologické předpovědi považuje za nedostatečné, neboť se děje mnohé, co předpověděno nebylo a co je většinou důležitější než to, co předpověděno bylo. Hvězdy mají svůj vlastní život a štěstí člověka spočívá v něm samém a ne v konstelacích hvězd, které působily v okamžiku zrození. Podle Paracelsa je dítěti planetou jeho matka a jiné planety nebo hvězdy dítě nepotřebuje.

Svět však tvoří jednotu, která je dána prvotní příčinou – a tou je Bůh. Postupně dochází k rozrušení a věci nesou stopy vlivu jednotlivých planet, kterých v Paracelsově době bylo známo sedm. Mezi těmito planetami a orgány lidského těla existují vztahy, které Paracelsus nazývá korespondencemi. Slunci odpovídá mozek, Měsíci plíce, Merkuru zuby, Venuši ledviny, Marsu krev, Jupiteru játra a Saturnu slezina. Význam těchto korespondencí spočívá v tom, že při podávání léku je podle Paracelsa potřebné přihlížet k vhodnosti postavení planet. Paracelsus jako první dospěl ke dvěma zásadám, které jsou běžnou součástí dnešní lékařské praxe, ovšem bez dobového astrologického pozadí: podávání léku má být *lokální*, vztahující se k určitému tělesnému orgánu, a má být *časově* určené.

Kromě planetárních korespondencí existují i vztahy mezi jednotlivými tělesnými orgány a kovy a minerály. Renesanční filozofie považovala celý vesmír za živý organismus, a Paracelsus, který se v mládí na vlastní pěst seznamoval s prací horníků v rudných dolech v Korutanech, znal jejich rčení o tom, že *zlato roste v hoře*. Větší význam však v Paracelsově díle zaujímají práce o „lázních zdraví“, o minerálních pramenech. Na mnoha místech své poutě provádí jejich rozbor z hlediska účinnosti při léčbě nemocí a stává se jedním z předchůdců moderní balneologie. Zdůrazňuje přitom, že účinek lázní musí být doplňován patřičnou dietou a že ani nejlepší lázně nemohou zaručit naprostý úspěch, protože neexistuje žádný lék naprosto účinný za všech okolností. Žádný recept se nehodí pro všechny nemoci, a proto „lékař nesmí všem nemocným jednu a tutéž píseň zpívat“.

Univerzální všelék ale hledala alchymie a podle některých jím byly zejména různé *vitrioly*, zpravidla síran měďnatý rozpouštěný v „arabské gumě“, do kterého se namáčely obvazy nasáklé krví z ran a vše se vystavilo působení slunečních paprsků. V Paracelsově době se velké popularity těšila léčba rtutí – zvláště při léčbě chorob zavlečené z Ameriky – syfilidy. Tato nová nemoc vyvolávala hrůzu a šířila se způsobem připomínajícím dnešní pandemii AIDS. Byla považována za trest boží za všeobecnou bezbožnost a nemravnost, ale pouhé moralizování ještě nepřinášelo obranu proti hroznému onemocnění. Užívání rtuti při její léčbě zavedli lazebníci, kteří pomocí rtuti léčili úspěšně řadu kožních chorob. Paracelsus ale rozpoznal, že v případě syfilidy se jedná o onemocnění chronické

a léčba rtutí může mít jen účinek podpůrný. Navíc intenzivní užívání rtuti, která je prudce jedovatá, mělo za následek, že více pacientů zemřelo na otravu rtutí než na následky choroby samé. Paracelsus přípravě rtuti věnoval velkou pozornost, a protože rtuť byla považována vedle síry a soli za hlavní substanci používanou alchymisty při jejich práci, prohlásil alchymii vedle filozofie a astrologie za základní pilíř lékařské vědy. Cílem alchymie je v lékařství podle něj příprava léku, který je čistý a ryzí. V každém alchymistickém procesu jde o oddělování užitelného od neupotřebitelného strusky, o *destilaci* směřující k ryzosti. Vytlačováním šťávy z rostlin a jejich destilací získával Paracelsus *kvintesence*, z nichž míchal tinktury, oleje a balzámy. Směsi byly sestavovány se zřetelem k astrologickým korespondencím a na základě podobnosti tělesného orgánu a tvaru byliny. Proti jaterním chorobám například podával léky z jaterníku, rostliny, jejíž tvar listů má podobu jater. Za svého stálého putování Evropou pracoval Paracelsus na svém *Bylináři*. Před drogami dováženy ze zámoří dával přednost užívání těch bylin, které rostou v prostředí, v němž nemocný žije. *Kde nemoc, tam lék*, bylo jeho heslem. Také lékař je kusem přírody své země, a proto lékař může úspěšně léčit jen v té zemi, jejíž povaha se stala jeho povahou. Aby se lépe přiblížil místním podmínkám, stykal se Paracelsus i se společenskou spodinou, ke které byli počítáni Židé, Cikáni, lazebníci, nevyhýbal se ani kontaktům se všeobecně opovrhovanými katy. Styk s těmito lidmi na společenské periferii, kteří měli blízko k tomu, co bychom dnes nazvali „lidovým léčitelstvím“, mu umožnil pronikat ke konkrétním poznatkům, na nichž založil svoji léčbu. Že to byla léčba úspěšná i tam, kde selhávaly prostředky současné medicíny, nasvědčuje i množství jeho prominentních pacientů, mezi něž patřil například i známý německý humanistický spisovatel Erasmus Rotterdamský či známý švýcarský tiskař a nakladatel Frobenius. S léčbou těchto „prominentů“ je spojen i Paracelsův pobyt v Moravském Krumlově, kam byl v roce 1537 přivolán k loži nemocného dědičného maršálka Českého království pana Jana z Lipé. Podařilo se mu ho vyléčit, ale netajil se tím, že onemocnění pana z Lipé vzniklo „hýřivým způsobem života“. V Moravském Krumlově Paracelsus pilně pracoval, dokončil tu třetí díl své knihy *Grosse Wundarznei* a první díl spisu *Astronomia magna*. Bohužel, léčba maršálkova syna Bertolda z Lipé, který trpěl nějakým očním neduhem, skončila tím, že po Paracelsově zákroku oslepl na jedno oko a manželka Jana ze Žerotína, která trpěla silnými bolestmi v podbřišku, po požití Paracelsova léku v křečích zemřela. Paracelsus byl nucen Moravu opustit a zanedlouho zemřel za nevyjasněných okolností v Rakousku.

Paracelsus byl generačním soupeřníkem Georga Fausta (asi 1480–1540), který se rovněž zabýval medicínou, astrologií a alchy-

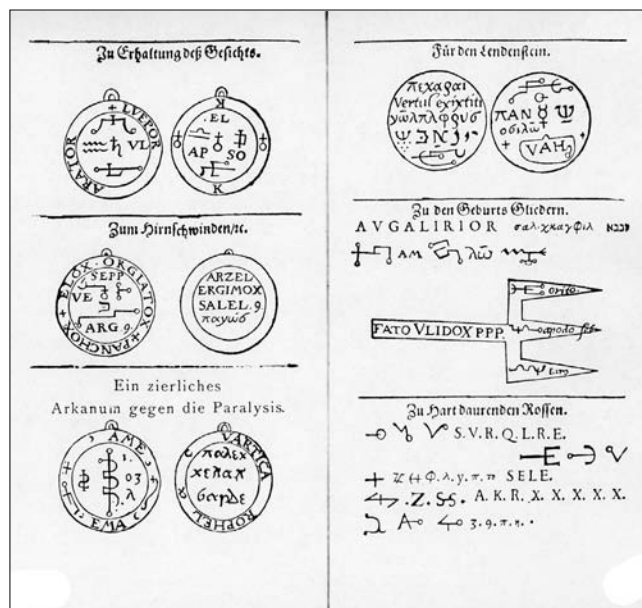
mií. „Pověst zázračného a nadpřirozených sil přecházela na oba doktory, byla ještě vystupňována fantazií lidu. Oběma bylo společně vypořádání se a zúčtování s ostatními učenci tehdejší doby. Konec obou je zahalen rouškou tajemství a hádankou: Paracelsus umírá překvapivě na vrcholu svého života jako chudák, Faustova cesta se ztrácí v temnotě a o jeho konci víme jen ze zpráv, které se rozbíjely až do smyšlenek, pověstí a fantazií,“ napsal ve své studii *Paracelsus v krásné literatuře* Jaromír Tesař. Faustovská látka ovšem již v roce 1587 vyzrála v onu slavnou, ve Frankfurtu vtištěnou knihu *Historia von Dr. Johann Fausten*, o přepnou o ústřední motiv paktu s čertem a hrůzyplný konec hříšníka, kterým se humanismus a renesance vrátili ke středověkému motivu „paktu s ďáblem“. Tak připadl větší díl posmrtné slávy Faustovi, ačkoli v nesmrtelném zpracování této látky, kterou je Goethův *Faust*, se hlavní hrdina daleko více podobá historickému Paracelsovi než Faustovi. Goethovo dílo však inspirovalo v roce 1835 anglického básníka Roberta Browninga k napsání dramatické básně *Paracelsus*.

Prvé vydání sebraných Paracelsových spisů vycházelo v osmi svazcích v Basileji v letech 1589–1591 a je kompletně zastoupeno v zámeckých knihovnách Křivoklát a Mnichovo Hradiště, jeho *Astronomia magna* se nachází v zámeckých knihovnách na Křivoklátě, Opočně, Českém Krumlově a ve Slavkově. Nejbohatěji jsou Paracelsovy spisy zastoupeny v zámecké knihovně vybudované rodem Valdštejnů v Duchcově, která je od počátku minulého století uložena na zámku v Mnichově Hradišti. S Paracelsem se ale setkáváme i v zámeckých knihovnách Solca, Kunín, Nové Hradky v jižních Čechách, Mladá Vožice, Doksy, Rožtůž a Chotěboř.

Paracelsova *Archidoxa* obsahující i jeho „okultní filozofii“ vyšla ve Štrasburku roku 1574 a nacházíme je například v zámecké knihovně Herálec, jejich basilejské vydání z roku 1582 se nachází v zámecké knihovně Mnichovo Hradiště přiřazené k Paracelsově Libri XIII paraphorum (Štrasburk, 1575).

Ve dvacátém století vyšla řada kritických vydání Paracelsových děl: 14 svazků Paracelsových sebraných spisů vydávaných v letech 1922–1933 nakladatelstvím R. Oldenbourg v Mnichově se nachází v zámecké knihovně Budiškovice, další Paracelsova díla najdeme v nových vydáních v zámeckých knihovnách Pobežovice a Lyse. Nacistická propaganda v Paracelsovi spatřovala zakladatele moderní medicíny a učence německých rysů, jak je zřejmé z titulu knihy Hanse Hartmana *Paracelsus – Eine deutsche Vision*, vydané v Berlíně roku 1941 a nalézající se v zámecké knihovně Velké Březno.

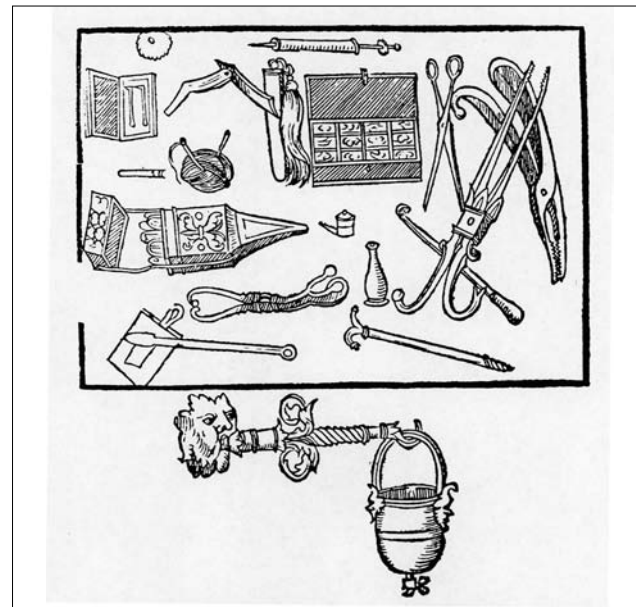
**Luboš Antonín,
Oddělení zámeckých knihoven
Knihovny Národního muzea**

Paracelsus: *Archidoxa magica*, Ženeva 1568

Paracelsovo heslo „Alterius non sit, qui Suus esse potest“ – Nepatří druhému, stačí-li sobě sám – svědčí nejenom o jeho výrazném smyslu pro individualitu, ale také o jeho sebevědomí.

Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus Paracelsus: *Erster Theil der grossen Wundartzung*, Frankfurt 1562

lásky podle Josefa

Předsmrtná agonie pouličního muzikanta. Na cementu. Mezi odpadky. Na Václavském náměstí. Před prořídilým davem se zabíjí spleťtými akordy, které z posledních sil vytlouká ze svého nástroje, *Fender Stratocaster Solid Body*, drásá struny, aby vyloudil přesně ty tóny, které se mu zdají pravdivé, a on, Josef, stojí na křižovatce a močí si do kalhot, protože už to nemůže vydržet a není kam si odskočit, nestalo se to poprvé. Nějaká dívka se mu dívá na kalhoty a říká: „Nestalo se vám něco? Je všechno v pořádku?“ Chce pomoci. „Děkuju, to nic, to jen ta muzika, vždycky to tak dopadne. Vždycky. Tím se taky liší dobrá muzika od špatné.“ Dívka nevěří, provrtává ho pohledem – buď před ní něco skrývá, nebo je blázen. Pátrá: „Jste cvok?“

„Hádám, že jo,“ – dívá se na kalhoty, nakonec se na ni usměje a snaží se vypadat laškovně. – „Jestli chlap neudrží moč, když slyší dobrou muziku, je nejspíš blázen. Jinak to být nemůže, co myslíte?“

Možná ani ona sama nemá všech pět pohromadě. Proč ne? Kolemjdoucí se pomoci na ulici za bílého dne a ona se snaží vyšetřit, proč to dělá. Je snad zdravotní sestra? Na doktorku nevypadá.

Ale, ježiši, jaká to je holka! Vysoká a štíhlá, džíny prakticky jen předstírají, že aspoň trochu zakrývají zadek, vznosný na dlouhých nohou (jak by ne, září, ještě horko, a Praha je takové tělesné město, nikdo z toho nedělá vědu), na krku sluchátka, vlasy, když se trošku nakloníš, voní trávou, obličej záhadný, jako měly ty smrtelně nebezpečné čarodějky z dětských snů, pleť taková svěží a jemná, že se zdá, že zevnitř září, rysy tváře pravidelné, bez jediné vady, prostě nemůžeš uvěřit, že jsou náhodným výsledkem genů, kombinace DNA. Jak nepřijít o rozum?

„Tak vy říkáte, že za to může muzika?“ – dívka se nechce nechat odbýt, vypadá to, že ji to doopravdy zajímá.

Panebože, zkouší si představit pitomější okolnosti k seznámení s dívkou: na ulici, mokré kalhoty se lepí na stehna, teplý pach moče lechtá chřípí.

„Jasně, holka. Mám s tím problém, vždycky jsem měl. Jak mě muzika dostane, nemůžu se ovládnout. Jak alkohol, vážně, žádná legrace.“

Muzikant si už balí věci, hlouček se rozchází, lidé si jdou po svých, teplý letní soumrak houstne.

Dívka se k Josefovi téměř přitiskne, je zvědavá; on se stahuje, chce si udržet bezpečný odstup, stydí se za ten nasládlý pach moče.

„To musíte být chudák,“ říká. „Mít rád hudbu a nemoc chodit na koncerty... To je teda směla.“

„Docela jo.“

„Nejspíš nějaký popírací reflex,“ na to ona; vlastně ho vedla domů, přirozeně, Josef tomu nemohl uvěřit. „Kolik je vám let? Ne, nechte mě hádat. Čtyřicet?“

„Ještě ne. Ještě si musím počkat.“ Nikdy by si nedokázal představit, že mu tohle nedobrovolné pomočování může přinést užitek. Nebylo by špatné změnit téma, ale dívka, jak se zdá, se k tomu nemá.

„To je fakt směla.“

„Víte, doma jsem si dal repráky na záchod. No ne teda jenom tam, mám je po celém domě. Jestli se nezapomenu, není to takový problém. Na druhou stranu, bary... Vyberu si tichý koutek, a ten osel barman pustí nějakou písničku od Colea Porterera nebo tak něco. Ze starých dobrých časů, jak to tak barmani rádi. *All Through The Night* nebo *Too Darn Hot*.“

„Co říkáte? Chodíte do barů?“ viditelně ji to zaujalo, kruh společných zájmů se rozšiřuje. „Víte, taky si občas někam vyrazím, zdálo se mi, že jsem vás už někde viděla, proto se ptám.“

Josef rychle prohledává paměť, snaží se vzpomenout, jestli ji už někdy viděl. Jasně, že ne. Znamená to, že je společenská, svobodná. Proč by do těch barů chodila? Že by se jí líbilo nasávat a nechat se osahávat ochmelky? To asi ne, na to má příliš hezkou tvářičku i postavu. Moc hezká na to, aby spala s někým z lítosti. Noční kráska za peníze?

„Nemůžete takhle běhat po ulici. Můžeme zaskočit ke mně a kalhoty vyprat, já vám je vyžehlím,“ prohlásila. „Bydlím tady kousek. Co říkáte?“

„Jasně,“ odpovídá dívka. Fakt skvěle. Stačí se včas pochcat a je to zařízeno.

Stoupají po schodech, její byt. To je významný okamžik! Sotva Josef vstoupil, zahltily ho pachy: štiplavý, nepřijemný odér, přímo pekelný zápach, vycházející ze stěn a nábytku. Směs, kterou ještě nikdy necítil, ale celý život věděl, že jednoho dne ucítí. Zatemnil mu rozum. Jako kouzla či narkotika, ale bez zkušeností mohl jen hádat. Pochopil, že mu ten pach utkví v nozdřích a nezmiří ani zítra, ani po týdnu, věděl, že se o půlnoci vzbudí a bude tam, vevnitř, a opravdu to nebyla iluze, protože po nějakém čase jedné noci, když se probudil, uviděl obličej své ženy: pokoušela se zachytit ten pach, linoucí se z jeho chřípí.

Nejspíš za to všechno můžou okolnosti: zářijové horko, dívčina přitažlivost, její přístup k Josefovi neobvyklé reakci, hlavně to, že se jí líbilo poslouchat jeho vyprávění o věcech, které by jiné třeba ani nezajímaly. Dokonce i v Praze se lidé

jen zřídka zajímají o to, co říkají řezníci, ať už inspirování čímkoliv.

Josef nebyl nijak zvlášť výřečný, ale té noci v dívčině bytě, ohromený tajemným pachem, se nemohl zastavit. Zabalený do jejího měkkého županu, dokud mu neuschnou kalhoty a spodky, se sklenicí piva v ruce, se Josef vypyčoval na tu směs pachů cibetu, laku na vlasy a ambry, která se rozlévala po pokoji. Odpovědět neuměla, ale bylo vidět, že otázka ji nepřekvapila. Někdo se jí už na to ptal a možná ne jednou. Jen se usmála a potřásla hlavou, jako by to bylo její tajemství.

Toho večera Josef povyprávěl dívce, že maso taky osobitě voní, záleží to na různých faktorech, na plemeni zvířete, části těla, subtilním druhu tkáně, tučnosti a odstínu barvy. Vezměme třeba telecí – žebírko je vláčné, růžové, pórovité, jakoby kypré, perletově bílé krajky na koncích...

„Ježíši Kriste,“ zašeptala.

Libové maso znamená, že v něm převažují svalová vlákna... A barva – to je to je fyzikální jev, lom světla, nebo zrakový vjem, založený na různé délce vln ve viditelném pásmu elektromagnetického spektra. Jen oko génia dokáže ocenit všechny ty přechody od sotva narůžovělé k tmavě rudé, všechno záleží na hustotě myoglobinu. Nebo třeba tuky, jsou pružné i pevné, kdo by si pomyslel, že běloba může mít tolik odstínů? Telecí je suché, šedavě růžové, pružné... Vepřové... Když vidíš tak metrakové prasátko, když se dotkneš jeho červenavé, vlhké, prvotřídní šunky, zaplaví tě skoro erotický pocit. Ne, ne skoro. To JE erotika. A jak jinak poznáš rozdíl mezi hnusem a krásou, odporností a slastí? Polarizace světa, posun odsud tam: od zásadité pružnosti svalu, od uzavřené struktury bílkoviny, která krásně odráží světlo, do druhé krajnosti k svalovině bledé, ochablé, vlhké, rozkladu proteinů, otevřené bílkovinné struktury. Dokud proces ještě nepokročil dál, je život a štěstí. S hudbou je to taky tak. Dobrá muzika je erotická, plyne z intuitivního ezoterického chápání, z pocitu, ze zapomenutého instinktu, který touží najít cestu na povrch, na denní světlo. Dlouho se jen dohaduješ, až jednou konečně pochopíš, že vláčnost masa konečně neurčuje nic jiného než míra stažení svalu v okamžiku smrti, teplota, v níž je poražený kus uchovávan, řezý, které uvolní svalové napětí, proporce pojivové tkáně... Je důležité si uvědomit, co je nevyhnutelné: krev přestává proudit, nedostatek kyslíku způsobí přeměnu polysacharidů na glukózu, která se redukuje na kyselinu mléčnou. Tuhnutí mrtvol, kyselina, nebyti.

„Rozumím,“ vyslovila dívka, žehlící kalhoty, sotva postřehnutelně třesoucím se hlasem.

„Co je?“ zeptal se Josef.

Sehnula se, natáhla ruku k jeho láhvi a upila důkladným douškem. „Nic,“ odpověděla. „Nic. Jsi básník.“

„Ne, já jsem řezník.“

„Ó!“ div se neudávila, ale podařilo se jí polknout ještě před záchvatem hihňání, který brzo přerostl v checht.

„Co se stalo?“

„Řezník,“ úplně se dusila smíchy. „Řezník. Bože můj! Řezník... Ne nic, nic se nestalo. Všechno je v pořádku. Jen nemůžu uvěřit, nic víc. Promiň, fakt se omlouvám. Víš, já tě vůbec neznám a jednu chvíli jsem si pomyslela, že jsi nějaký šílenec, co mě tu klidně podržizne, nebo co.“

Nic víc se tu noc nestalo. Jestli se do té doby ve vzduchu vznášela nějaká možnost, nevyřčený příslib, magnetismus – teď zmizela a všechno se vrátilo na své místo. Obyčejná, bezpečná, strážlivá skutečnost.

Trochu s ostychem si Josef oblékl kalhoty, poděkoval dívce a odešel. Nepokoušela se ho zdržet, nepozvala ho, aby se zase někdy zastavil. Dokonce se snad zdálo, že ji v posledních minutách už přestal zajímat a jen chtěla, aby co nejrychleji odešel. Na prahu, když Josef na okamžik zaváhal, ho zlehka postrčila a zavřela dveře. Buď ji zklamalo jeho zaměstnání, nebo si prostě uvědomila, co ji čeká, jestli jsou takové věci vůbec možné?

Tu alchymii, která onen večer zapůsobila mezi nimi v dívčině pokoji, nikdy nepochopí diletanty, obyčejní, omezení lidé, kterým chybí mistrovský vhled, umožňující vidět, kde končí francouzský výsek a kde začíná anglický. Jako by dívčin smích byl jiskra, která zažehla vášeň a touhu. Podobně špetka soli zvýrazní chuť klobásy.

Druhý den, když učení, tupý mládenec s kulatým obličejem, kterému se zdálo, že vlasy sepnuté v týle a náušnice lepší jeho vzhled, zapomněl nabrousit nože, poprvé mu od Josefa nepřiletěl pohledek. Beze slova vytahal nože ze stojanu a strávil celou hodinu tím, že je brousil sám, ostřil, hladil a leštil, palcem zkoušel ostří, a brousil dál, dokud nebyl spokojen. A když se učení přišel omluvit, jen se pousmál a nic neřekl, chlapce zamrazilo.

Láska byla jako plamen, vypálila v srdci díry, žárem se opařila voda z cév: krev tak zhoustla, že Josefa museli převézt do nemocnice a amputovat prsty na nohou. Aby zůstal naživu, Josef po hrstech polykal aspirin, kyselina acetylsalicylová ředí krev a podporuje zásobování mozkových buněk kyslíkem. Když se takhle postaral o buňky, dokázal se jakž takž krotit a nevrhnout se do všech těch strašných, šílených věcí, po kterých toužil v těch okamžicích, kdy se mu tepny

Saulius Tomas Kondrotas

změnily v potoky hořící lávy. Aspoň veřejné mínění je takové. Lékaři nepřestávají tvrdit, že Josef bere aspirin úplně zbytečně a že jeho duševní zdraví je bez úhony.

Objevily se i názory, a to Josefovi ani v nejmenším nepřišlo na mysl, že je to láska. On je takový nevzdělaný, říkali lidé, nechodil na koncerty, neliboval si v drahých vínech a uměleckých dílech, cpe se knedlíky s masem, nic netuší o vybraných jídlech, jak by mohl poznat velkou lásku od obyčejné horečky?

Jiná skupina se shodovala na tom, že Josef zamilovaný je a uvědomuje si to, ale tito lidé zastávali názor, že celou tuhle aspirinovou historii si vymyslel jen kvůli tomu, aby si manželka myslila, že je to opravdu horečka a ne že mu pomotala hlavu ta polonahá ženská, jejíž fotku má schovanou pod pokladnou.

Co je to za fotku? Neměl fotoaparát ten první večer, když se s dívkou setkal. Z jejího bytu nic neodnesl. Tak odkud tedy má tu fotografii?

To bylo tak. Josef netrpělivě čekal dva dny, a když už touhou spatřit dívku nemohl vydržet, znovu k ní zašel. Bohužel nebyla doma. Dveře nikdo neotevřel. Počkal ještě pár dní a zkusil to znovu, modlil se, aby nebyla pryč. Bohužel. Vyzpovídal sousedy, ale nikdo o ní nic nevěděl: ani kdy odchází, ani kdy se vracívá, ani co dělá, jestli má nějaké přátele nebo rodinu, nic. Zvykl si zajít tam každý den a zaklepat na dveře. Ale v bytě za celou dobu nebylo ani živé duše, i když jednou měl Josef dojem, že by tam někdo mohl být. Za dveřmi jako by byly slyšet tiché kroky, zatajený dech, ale možná se mu to jen zdálo. Někdy Josefovi připadalo, že celá ta historie od začátku byla jen sen nebo že popletl adresu, ačkoli pochyby okamžitě rozptýlila vůně, linoucí se z bytu. Ta vůně. Jediněná, zvláštní.

Co ho tak vzrušovalo, co ho nutilo k úplnému šílenství, nevěděl. Neměl žádný plán, neměl zdání, co by se stalo, kdyby dívku uviděl. Všechno přenechal kontextu okamžiku, doufal, že hra okolností mu napoví, co říct a co dělat, až ten čas nadejde.

Jednu noc po těžkém pracovním dni se vlekl domů, když tu se v pusté ulici ode zdi odlepil stín a zastoupil mu cestu. Ještě mladá, ale nehezka žena, vlastně žena dost odpudivého zevnějšku, se na něj smyslně usmála a olízla si rty. Počasí bylo hrozné, celý den pršelo. Josef jen potřásl hlavou a aniž by zpomalil, pokusil se ji obejít, ale šlapky, která si spletla jeho únavu s opilostí, nebylo tak lehké se zbavit. Chvilí se tam přetlačovali, až bylo konečně jasné, že z toho nic nebude, a žena se konečně vzdala, vztekle přetáhla Josefa deštníkem přes hlavu a ztratila se, ale v noci, kdy už Josef tvrdě spal, jeho žena, u níž vzbudilo podezření husté aroma, vycházející z Josefova chřípí, mu prohrabala kapsy kabátu a objevila lesklý papírek, jaký na křižovatkách rozdávají lidé z veřejných domů. Na kartičce byla polonahá blondýna, se kterou, jak se zdálo, se člověk může v tom podniku za peníze blíže seznámit. Josefova žena položila papírek na postel Josefovi pod nos, vzala si polštář a odešla si lehnout na gauč do obýváku. Plakala a vzlykala celou noc a ráno ještě spala, když Josef odešel s tou kartičkou v kapse, kam ji prostitutka včera večer strčila.

Všichni ti stálí zákazníci, kteří k Josefovi přicházivali pro hovězty řízků a telecí játra, dva kroky od Václavského náměstí, by nepocítili ani stín podezření o Josefovi zhoubné vášni, nebýt toho přebytku aspirinu v jeho organismu. Jednoho dne se mu z nosu spustila krev, potřásla bílou zástěru a pokapala i staromódní smaltovanou mísu s právě namletým vepřovým.

Ne že by lidé Josefovi obzvlášť zazlívali tuhle organickou přísadu do sekané, vždyť Josef prodával maso lacino a většina zákazníků by si nemohla dovolit být nějak vybíravá, i kdyby nakrásně chtěli, ale tato událost byla jasnou známkou, že s řezníkem se děje něco nedobrého. A opravdu jedna postarší paní zašeptala manželovi do ucha: „Pane bože, on je zamilovaný, nevíš sis? Chudák, úplně mu z toho přeskočilo.“

Ženu nedůvěřivě vyslechla celá fronta: to, co se právě stalo, rozhodně neodpovídalo obvyklé představě o zamilovanosti. Nikdo nevěděl, že nadbytek aspirinu způsobil řezníkovi náhlé krvácení. Zákazníci jen stáli a hleděli, dvanáct obyčejných mužů a žen, trochu unavených, s našedlou pleť, ještě ne úplně všim zklamání, ale dostatečně zralí, aby neměli zbytečné iluze, skoro nikdy se nedivili, žádné touhy, žádné bezesné noci, polštáře promočené slzami, už nic takového, a náhle – bác ho! – v jediném okamžiku se vše vybavuje spolu s bolestným poznáním, že oni sami už nikdy takovou vášeň nezažijí. Nikdy.

A oni neodolali, s radostí se oddali divné eucharistii. S touhou získat aspoň kapičku té božské, mocné síly, která donutila Josefa prolít krev, v mžiku se stali sektou, skupinou věřících, sjednocených beznadějí svého řezníka. Starobylý kanižalský instinkt je přiměl vzít si ten den jediné sekanou. Který prorok by si kdy mohl pomyslet, že cit se tak jednoduše může proměnit v tělo?

Asi po týdnu nebo dvou už o Josefovi lásce věděla celá Praha. Na zdech se objevily obrázky, barbarskými barvami zobrazující věci, o kterých se nikdo neodvažuje promluvit veřejně. Klesnout ve vyjádření k piktogramům je jev velmi netypický pro město, kde je dovoleno vše. Jednoho večera se ve

vagonu metra děvčátko zeptalo otce, co by si vzal na Měsíc, kdyby si mohl vybrat jen jednu věc.

„Nevím,“ odpověděl. „Co by sis vybrala ty?“

„Vánoce,“ řekla. „A ty?“

„Hm,“ zamyslel se. „Třeba sprchu? Nebo možná by se hodilo kolo?“

A tehdy to konečně pochopil, celý vagon to mohl vidět, protože všichni přemýšleli o jednom a tom samém. Otcí zvlhly oči, otevřel ústa plná prožraných zubů, ale v poslední chvíli se ovládl, všem se znatelně ulevilo, a zanechal ve vzduchu jen vznášející se příkrov ticha, ten zahalil neviditelnou škvíru vakua, která se otevřela, aby polkla jeho nahá, nestydatá slova.

Aby příběh byl o opravdové lásce, měla by být nebesy pozhánána a zatracena. Kdyby se zamilovaní vzali a žili by si jak prasata v žitě, byl by to záznam v matrice, a ne příběh o lásce. Legenda o Josefovi odpovídá kánonu. Dosáhla nejvyššího bodu, když Josef odemkl pokladnu, vybral všechny peníze a sesypal je do kapsy bílé zakrvácené zástěry. Ještě si zastrčil za opasek dva největší řeznické nože a vyšel z obchodu s podmrácenou, rozhodnou tváří. Zákazníci neprotestovali – už dávno čekali na druhé dějství.

V zakrváceném oděvu, ozbrojen dvěma strašlivými noži, zalitý potem a udýchaný z běhu, nevyupal Josef zrovna jako typický klient, když vkročil do onoho podniku pochybné pověsti. Ochranka se neodvážila zastoupit mu cestu. S jedním nožem v ruce se zastavil uprostřed sálu a ztěžka oddechoval. Ze rtů se mu táhla slina, na spánku nabíhala tlustá žíla – ryzí agrese. Bomba. Levandulová vůně a plyšový interiér – červenavé světlo, stěny játrové barvy a čalounění nábytku v tónu čerstvého vepřového – ho jakž takž uklidnily. Josef se obrátil na madam – s pobledlým obličejem, přilepenými řasami, s telefonním sluchátkem, tam stála připravená zavolat policii – a mávl na ni, aby mu sluchátka podala. Udělala to. Co teď bude?

Třeba Astor Piazzolla, akordeonový virtuos, *Quinteto Nuevo Tango*, jehož vášnivá, vzrušující hudba se v kaskádách valila z reproduktorů ve stěnách, kořeněná směs milongy a habanery, nestoudné rytmy, které přinutily Josefa pustit z rukou nůž, stát jako socha v louži své vlastní moče a žasnout, jak se tu vlastně ocitl. Kam dal rozum, když popadl nože a vyběhl z krámu? Myslel, že jako hrdina vysvobodí princeznu z dračího doupěte? S rozhodností učiní přítrž vlastním mukám? Rozhlédl se. Kde je to dračí doupě? Tady viděl jen neslušné potahy barvy vepřového hrudí a standardní přeslazenou hudbu, linoucí se seshora. To, co se započalo jako odvážné, byť i teatrální rozhodnutí, skončilo přízemně: močí si do kalhot, nevydržel to, nemohl nic dělat, jen věděl, že znovu zabředl do té samé bídy, kterou to všechno začalo.

Ta dívka je tu také; vysoká a štíhlá si proklestila cestu korálkovým závěsem, polonahá, její úžasné tělo jako čerstvé jehněčí, rty příliš výrazně nalíčené, příliš pudru, v jedné ruce tašku, usmívá se, ale se slzami v očích, popadla ho za ruku a vede ho ven, ani se

neohlédla, ani nic neřekla madam, která ještě stojí na stejném místě a ve svém dlouhém životě už viděla dost dramatických odchodů, ale ani jeden jako tento: za ohnivých tónů tanga si kavalír celou cestu ke dveřím močí do kalhot.

Kdyby se život řídil stejnými pravidly jako italská opera, náš milostný příběh by tu skončil, neboť – přinejmenším v očích města – všechny následující události jsou nedůležité.

Josef opustil ženu a přestěhoval se ke své milé, která se ale ukázala být ne zcela takovou, jakou si ji představoval. První dva tři týdny byla dívka jako cukrkandl, ale zakrátko se z ní stala ve všech ohledech nepřijemná ženská. Jasně, že magnetizující dokonalost jejího těla nezmizela, ale povaha – bože, slituj se.

Celé to léto krátkých sukýnek, nepřikrývajících ani zadek, se točila za Josefem v masně a nedělala nic užitečného, jen s očividným uspokojením sváděla zákazníky. Zanedlouho tam začali nakupovat výhradně muži, přicházivali často a zboží si vybírali nadmíru pečlivě. Řada byla vždycky velmi dlouhá. Z obchodního pohledu to nebylo špatné, ale Josefa to vše jen dráždilo. Přestal být úslužný a přátelský, stal se z něho hulvát, stejný, jako byli všichni ostatní řezníci ve městě. Řízky a karbanátky najednou byly nestejněměrné tloušťky a znatelně různé velikosti, býčí ohánky už nesekal pěkně přes klouby, žaludky a střeva nevytvářal do čista a v mletém mase nechával příliš mnoho tuku.

K Josefově ještě většímu rozčarování dívka se zákaznický otevřeně řešila své záležitosti: jak nudný byl její život a jak špatně jí léčili hemoroidy. O hemoroidech toho věděla tolik, že by mohla napsat knihu, a byla připravena se o tyto ezoterické zvěsti podělit s kýmkoli. Nebyť její svěžího a nevinného zevnějšku, posluchače by to nejspíš tak nezaujalo, ale její rty, oči a nos udělaly z jejího problému pravý unikát.

A jako by toho ještě nebylo dost, jednoho dne zašel Josef do skladu pro vepřovou kýtu a přistihl dívku, jak stojí před jeho přihlouplým učněm, který seděl na sudu a oběma rukama jí horoucně hladil stehna.

Na druhý den Josef otevřel masnu, ale když se začali troubit první zákazníci, dívka nikde nebyla. Na otázky po ní Josef odpovídal, že jí není dobře a zůstala doma, že se jí zase zhoršily hemoroidy. V podvečer se fronta zkrátila na polovinu, všichni si maso vybírali ve spěchu a ten den se už víc neukázali. Dívka se neobjevila ani další den, ani potom – už ji nikdy nikdo neviděl a Josef už ani neskrýval, že se s ní rozešel, prostě si sbalil věci do kufru a odešel. Mimo jiné to znělo důvěryhodně i proto, že Josefovův příručí se taky vypařil.

Poznenáhla Josef pookřál, dostal dobrou náladu, začali se vracet starí klienti. Znovu byl příjemný, pro každého našel laskavé slovo a pěknou telecí ledvinku, řízky byly jeden jako druhý, žaludky bílé jako sníh, jako z prádelny.

Pomluvy, samozřejmě, se také vyrojily, některé obzvlášť jedovaté. Leckdo například s podezřením dumal nad tím, jak to přijde, že několik týdnů po zmizení dívky a učně měl Josef

tolik bílých klobás a že byly obzvlášť lahodné? Kdo by ale bral takové výmysly vážně?

Kdo ví, zda tyhle řeči došly až k Josefovým uším, ale nezdálo se, že by si nad tím nějak lámal hlavu. Jako za starých dobrych časů se zajímal jen o maso.

Podle Josefa maso není tak obyčejná, nedůležitá věc, jak by se někomu zdálo. Maso vždycky ztělesňuje nějaké zakončení, cíl. Neživé zvíře není jen krvavá oběť instinktu primitivního dravce nebo článek v potravním řetězci, ve kterém cirkuluje energie a chemické prvky. Pro takového znalce, jako je Josef, je čerstvě poražený kus jako zázračné dílo a krátké zastavení na cestě k ještě úžasnějšímu bytí hmoty, a to: maloobchodní a velkoobchodní výsek, pečené ramínko a hřbítek, bifteky, krkovičky, žebírka a buček, rolády a šunka, sekaná a – vrchol všeho – klobása.

Z litevštiny přeložila Lucie Korbélyová

Současný litevský prozaik, scenárista, publicista a fotograf **Saulius Tomas Kondrotas** se narodil 30. ledna 1953 v Kaunasu, kde vychodil i základní a střední školu. V roce 1976 ukončil studium filozofie a psychologie na Vilniuské univerzitě. V letech 1975–1976 pracoval jako redaktor encyklopedií, v letech 1977–1980 přednášel filozofii na katedře marxismu Institutu výtvarných umění. Říká se, že možná právě toto prostředí dalo Kondrotasovi podnět k tvorbě. Psal od svých studentských let, první povídky publikoval již v roce 1969, ale teprve kolem roku 1980 se rozhodl stát se profesionálním spisovatelem. Kromě povídek psal i scénáře pro film, televizi a divadlo, kritické články nebo rozhlasové reklamy. V roce 1986, ve svých třiatřiceti letech, emigroval do Ameriky, kde cestoval a prezentoval svoje knihy. Pak žil několik let v Mnichově, kde od roku 1989 pracoval v litevské redakci Rádia Svobodná Evropa. V roce 1995 se rozhlasová stanice na pozvání českého prezidenta Václava Havla přestěhovala do Prahy a spolu s ní i Kondrotas. V Praze působil do roku 2003, kdy bylo vysílání ukončeno. V současné době žije v Los Angeles. Krom své mateřštiny mluví plynule rusky, anglicky, německy. Sám o sobě říká, že není patriot a že osud Litvy jej nezajímá více než osudy jiných zemí a národů, přesto jej však s Litvou chtěl spojuje jeho původ.

jiří záček

Válka pohlaví (Černá kronika)

Zas je tu lásky čas
a feromony zfetování milenci
se proplétají všemi chapadly
ve válce pohlaví,
magnety uvnitř těl je přikovávají k sobě,
muže a ženy,
kteří si nebudou rozumět,
kteří se budou nenávidět,
kteří se budou ženit a vdávat a rozvádět,
kteří se budou mlátit a škrtit a bodat a střílet
a plodit děti,
aby bylo čím plnit sirotčince, vězení a márnice,
aby se měl kdo ženit a vdávat a rozvádět,
aby bylo koho mlátit a škrtit a bodat a střílet.....

Jak píseň o lásce

List nepadá,
list slétá jako pták,
jak motýl zkrhělý mrazem,
závratnou spirálou se snáší na zem,
přistane v trávě na zahrádce,
okamžik panáčkuje
a teprve pak znehybní a odumře
jak píseň o lásce,
jež trvala tak krátce.

Život je boj

Sýkorky bojují s vrabci,
děvčata soupeří s chlapci,
jasany zápasí s javory,
vaničky soupeří s lavory,
Alláh zápasí s Hospodinem,
ropa soupeří se zemním plynem,
hafani bojují s kočkami,
krůpěje soupeří s vločkami,

hlavy bojují s pohlavími,
čilí zápasí s lenivými,
lopaty soupeří s rýči,
švihadla bojují s míči,
motorčky závodí s auty,
recepce soupeří s rauty,
chytráci bojují s hlupáky,
fešáci bojují s šupáky,
svoboda zápasí s nesvobodou,
studená soupeří s teplou vodou,
tráva bojuje s mechem,
dřevo soupeří s plechem,
střevíce zápasí s dřeváky,
praváci soupeří s leváky.
P. S.

Múzy milování válčí v posteli,
múzy smilování plní kostely.

Svoboda

At' žije svoboda!
řvou jásající davy –
ti, kteří touží svobodně
pracovat, snít a milovat,
i ti, co chtějí svobodně
podvádět, krást a vraždit.

A vy?

Zlatý list

Už je tu měsíc listopad,
kdy chladne zem i klíny.
Zaslouží leda nakopat
za všechny svoje splíny.

Stele nám zlato pod nohy
a do větru je háže;
list padající z oblohy,
to je má celá gáže,

lorář za mé zlozvyky,
o, že bloumám venku
ihlízím pln lyriky,
můj pes šuká fenku.

můžu čekat od lidí
přátelskými zraky?
ž mému psovi závidí,
ať to zkusí taky.)

školení

š křivici z let nesvobody?
lo nás napraví a přeškolí?
lo nás pomstí, když ne Doyle a Bodie?
omatickou pistolí.

mo sapiens

Brown, pan Makarov, pan Duval i pan Opitz,
my lidé všichni pocházíme z opic,
a proto ve svých skromných životech
se opičíme. Po idiotech.

Hladový básník

Ten, komu chybí disciplína,
může mít nouzi o žvanec.
Hladový básník hůře zpívá
než sytý bankéř nebo poslanec.

Vichřice

Vichr se zvedl pozdě k ránu.
Neprchej z mého objeti.
Na koho hledí oko hurikánu,
ten bude příští obětí.

Žít v prezentu

Sektáři lásky planou nenávisť.
Makléři pravdy lžou a lžou.
Čistí jsou špinaví a špinavci jsou čistí:
tradiční česká reality show.

TOVÁRNA NA ABSOLUTNO – rubrika pro začínající či dosud publikačně neprovařené básníky pokračuje ve své činnosti. Personál se zavázal každou dávku veršů pečlivě prostudovat, ty pozoruhodné pak zveřejnit. Pozor! Rubrika má kromě jiného sloužit jako příprava na literární provoz, na věčné ústrky, negativní posudky, odmítání ze strany nakladatelských domů, ba na uštěpačné kritiky, na to, že někdo bude vašim veršům rozumět líp než vy apod. Vybrané i nevybrané texty budeme komentovat a šetřit vás nebudeme: spisovatelské očkování! Obálky a e-maily označené heslem **Továrna na absolutno** (obsahující vaši tvorbu, jméno a zpáteční adresu) směrujte do redakce **Tvaru (Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, tvar@ucl.cas.cz)**

Drazí,

vítejte opět v našem závodě, účetní i jiné uzávěrky proběhly hladce, jakož i výroční zemetání, dezinfekce a deratizace. V rámci pravidelné fyzické i duchovní očisty (a to by vás mohlo zajímat) jsme vyrazili hlavního kontrolora RNDr. Karla Mrzelce, CSc., protože při namátkové kontrole vyšlo najevo, že neodůvodněně upozadoval autory, používající trocheje. A ještě pár dalších vad na jeho práci a charakteru kontrola našla, ale jimi vás nebudeme zatěžovat – Mrzelce zkrátka máme z krku a jeho funkci jsem převzal já, do této chvíle prostý řadový kontrolor Bc. Vitold Ljaguška. Uvědomuji si v plném rozsahu svou nově nabytou odpovědnost vůči poezii a rád bych, tak jako můj dobrý, ušlechtilý předchůdce, této věrně sloužil, nikoli aby ona sloužila mně. Abych stvrdil upřímnost svých slov, přijal jsem závazek: Žádného z autorů nevyženu od vrat naší Továrny, aniž bych mu poskytl několik řádků té nejpocitivější chvály či spílání. Nenechte se, vy ostatní, mýlit mou zdánlivou příkrostí, má jednotlivá spílání se vždy týkají celku, tj. všeho, co adept poslal, zatímco otištěné jsou jen ty nejpovedenější kusy... U soudu by takový postup neobstál kvůli chybějícím předmětům doličným, ale u nás v Továrně přece nejde o jednotlivá slova, spíše o tendence, směřování, výrobní postupy, a ty jsou relativně stálé, ať už je výsledkem zajímavý prototyp či zmetek.

Při přebírání agendy jsem mj. zjistil, že pan Mrzelec (CSc.) tu čertvíproč nechal nehorázně dlouho válet příspěvek **Jana Musila** – a tak se pustíme nejprve do něj.

JAN MUSIL

Lesem

Les stojící čelem
hledí vstříc mým náladám.
Poslouchá i šum mého živorenění,
když k večeru jdu
po ztichlých pěšinách
a nevím,
co počít si mám
se svým tělem
plným nervů, emocí
a spoře fungujících žláz.
Přenecháš svoji duši bohu
nebo mému snu,
ve kterém kajicně poklekám
uprostřed noci
a na tvé nahé tělo
hledím zcela bez soudnosti?
A přes výstrahy tvých očí
na tebe zas začnu pastí klást,
ale tak tiše,
aby tvé probuzení neslyšelo,
co do rána o nás napsal snář.
Přitom dobře vím,
co by to v nás opět probudilo,
kdybch se tě začal dotýkat.
Těm rozvířeným emocím
by nezabránil
ani notorický lhář.

(10. 1. 2004)

Musilovy texty jsou vyrovnané délky – asi tak jako exemplář, který jsem vybral na ukázkou. I mé výhrady jsou v tomto případě přenosné z jednoho jeho textu na druhý: v první řadě Janu Musilovi vytýkám těžkopádnost – způsobenou částečně nefungujícím rytmem (ano, i v nerýmovaných básních je rytmus důležitý, holoubkové), částečně vzletnými výrazy – které snad mají dílu dodat básnivosti, avšak v kontextu působí spíš naivně, ba mar-nivě. Nejvíc mi ale chybí cosi jako „tah na bránu“, napětí, něco, co by slova a slova a slova udrželo pohromadě. Je to takové okrasné chození kolem chladnoucí kaše, a protože při tom chození neza-kopneš ani o kdovíjak trefné obraty, ani o obrazy – nudíš se. Tedy, já se nudím. Co s tím? Asi znovu zkusit hledat slova (nikoliv nejkrásnější, nýbrž nejpřesnější), škrtat, přemýšlet o tom, jak fun-gují, zkoušet to všelijak.

MARCELA ZENGROVÁ

Pointe du Raz

byl to ten
který špinavýma rukama
sedě na útesu pojídal slávky

a pak mi obléskaným rukávem
osušil oči
drahá
mám k vám prosbu
kdyby kdokoli se tázal
vašich ok na punčochách
jak smýšlíte o rybářích
dejte prst na ústa
a zašeptejte pouze: pšššt!

a to i kdyby vaše obočí
vzneslo se k nebesům
a spojilo se v siluetu vran

nechcete ochutnat?
zbyly tu kabátky temných slávek
a ještě něco by uspokojilo ústa
statné jedlice
jakou jste zajistě i vy

vím že brzy odejdete
a po vás závan spáleného masa
ještě dlouho bude dráždit moje chřípí

řekl
a zamyšleně si otřel ruce
do mapy Francie

Když kolem Mikeš šel

básnivko obecná
z obilí jsi
a plašíš krysy
máš vlasy od kouře
a potřhané rysy

uhlíkem smutku
kreslíš stoh
a kdo ti nerozumí
bývá neznaboh

básnivko obecná
ze stébel viješ druhy
do úst jim vkládáš
planý rým

zatímco podél tratí
ztrácí se bramborový dým

na prahu Hrusic
kocour spal
a kdyby nespál tvrdě
byl by zatleskal

Bez názvu

je ráno
syrové a zdravé
jak bývá května
a jinde kývl park
jak v Praze kývla Letná
kdysi na nápisy máje

zraje

turisté dneška
skořápký ořečů
s vypouklými očky
slaninou vzruchů
krmí kočky

Marcela Zengrová mne dnes potěšila – a to nejen barevností přibalených koláží. A tak z jejího konvolutu vybírám hned tři kusy. Ó, Marcelo to mile a plavně básní... Někdy možná až moc, místy by snad slušelo trochu více kázně – to se však týká spíš textů, které jsem nevybral.

JONÁŠ THÁL

I
Do ticha stébel
vetká úsvit tenata
pro tisíc perel

II
Zdali rozjímá
květina ve skleničce?
Prach ji objal, tma

III
Vran krákorání
prořízne záhyby mlh,
smysly poraní

IV
Plameny listů

nese na svých rtech
Země
laská je něžně

V
Sám v pokoji
Vůně tuše a kovu
tma se připojí

Jonáš Thál je zde v Továrně již téměř štamgastem. Tentokrát jako by se cele oddal péni. Lepší mi připadají texty číňan-sky stručné. Ty delší, přírodu opěvující, koketují již poněkud s jalovostí. Ano, Jonáši, stručnost by mohla být vaší cestou. A zároveň – což si ještě více pohlát s kompozicí, to jest s vý-běrem a řazením jednotlivých trojverší? Aby celek byl více než součtem svých částí?

PAVEL ŠKAPA

Jak vzniká inflace

Inflace vzniká tak, že přijdeš

Do

Obchodu

Koupíš si jedno mýdlo

Které zaplatíš

Tak

Jako

Bys

Hned

Potom

Jel na dovolenou

Mezery v textu

(kolik mezer

v textu to–

lik chalup

u cesty

kolik řízků

od cesty

tolik věnců

nevěsty)

Pavel Škapa poslal texty značně nevyrovnané: některé zdárně zachraňuje pointa, jiné se staly obětí grafických experimentů, či spíš: nejsou ničím jiným než těmito rébusoidními pokusy. Proč musí být celkem normální věta *Tak, jako bys hned potom jel na dovolenou* podrobena takovému grafickému masakru či proč musí být celý text druhé básně v závorce, a navíc je zpřerážen do úzkého sloupečku, to mi zůstává záhadou. (A myslím, že ani Karel Mrzelec, doktor a CSc., by na to nekoukal jinak než husa do flašky.)

MARTINA KAVKOVÁ

s.

hubování nejdřív tiše poslouchám
a pak zvednu oči do výše
tvého krku budu hledat tepnu
kterou umlčím

a nadepíšu si nový sešit
kde bude stát
jak mi jsou blízcí všim

mám se dívat do očí
když podvádím

Setkání s němotou.

v lisovaném povídání může dopis
dospět k ohybu rozhovoru
po řeči i po jazyku
malá vzdálenost

je adresát najednou tmou
a odplouváno do moří
vzpomínám –
tak se možná vrátí potichu
bez řeči

koneckonců

vody dosud spí

meziřečí

meandry

jak zní ti zákruty

stačí překážka; jsi

řeka vyhloubená do kamene

in concreto: voda tě snědla

klepáním už podruhé

nevstoupím do téže – tebe

každá nejistota

vrtkavá úzkost hyne
když mezi řečí ticho

mám v plánu
ulétnout

Martina Kavková – nástup! A rovnou na holou pravítkem! A jestli mi ještě někdo z vás zkusí napsat do průvodního dopisu slovo „báfně“ (sic!) nebo nějaký podobně tzv. vysmátý obrat, tak tady s tím normálně už seknu! Fuj, to jsem se roščílil, a tak teda teď ty báfně. *Chodím / a mé stopy stále za mnou*, to se mi docela líbí, v záblescích. Celkový dojem jest však poněkud chaotický – a teď nemám na mysli jen grafickou úpravu – někde to vlaje, někde odstává, občas se to rozpovídá až do žvatlavosti a z ničeho nic se to zase úzkostně svine do klubička a nevymáčkneš z toho ani slovo... To by samo o sobě nevadilo, kdyby... v tom chaluhovitým vlání byl nějaký pevný střed, důvod proč to všechno... Zatím se ztrácí v nezřetelnosti. Možná by prospělo trochu více disciplíny. Odstupu. Nebo obého.

JOSEF ČEVELA

stvrzenka zatmění
list zapadl do náruče
stromu
květ se zelenal
dobro
noci pro potěchu
probíhalo kolem ticho
zašuměl splín
blesk ze skla
rozbil se do střepů
pochodoval v prachu
polní cesty
do kukuřičných polí
brambory kvetly
včely spaly
obnažené soumrakem
hladily si svá křídla
něhou otíraly
chlad
si hladily řadra
vlezly si pod kůži
a probíraly tuk
začal tah sluk

asfalt
rozpálený deštěm
když vře a padá párou
lokomotivy
jezdí na duše
se naplnila vodou
drážka
přetekla
hněvem
kopretiny jsou bílé
a trhají se vleže
upažením

I **Josef Čevela** prokázal veliké odhodlání psát, to je dobře. Ale zatím to nějak není ono. Třeba ta první báseň, pořád se

cosi sbírá, baťoh praská ve švech, pěchuje se neurčitým lyričnem k neunesení, pořád čekám, já čtenář, co bude. A ono nakonec přijde: *probíraly tuk / začal tah sluk*. Dvojité nelson. Druhý text je o něco podařenější, ale tu pravou cestu je potřeba trpělivě hledat, nejlépe škrtáním. První, co bych poškrta, jsou všelijaké hlavou vymyšlené ozdoby. Ty autor nejlépe pozná po čase. Nechat báseň dostatečně dlouho uležet, trochu na ni pozapomenout a pak ji znovu vzít do parády. Tak.

JAN STOKLASA Světě

jsi velký a větší v noci
roletky víček sviští mezi pražci
prsty slyší po hmatníku
zrychlené obočí se tázavě krčí

kávová zrnka klíčí rozemletá
v temnotě zkyslých svíček

Malá noční

Oko jak díra s krystalem noci
polštář je lhář, když předstírá spánek
budík netrpělivě odklepává

Mrtvé můry ztěžkly o hodinu
nohy všech židlí zchromly dřimotou
v rytmu Malé Mozartovy
houpe se oběšený pavouk

Trojzvuk kutnohorský

noha vylíže puklinu v kameni

...

zeď vydává zvuk a zastrčí ruce
do žlutých kapes lamp

...

děti se hrůzou krčí do trojic

Jan Stoklasa. To jméno se již v Továrně na absolutno vyskytlo, nemýlím-li se. I tato zasluka jeví se mi libou. Noc, hrůza, zrníčka a hodiny. A ještě pár dalších oblíbených motivů by se našlo. Chválím, něco se v těch textech děje, ačkoliv jsou zároveň statické. To napětí mezi děním a neděním, mezi tichem a hlukem, ano, ano...

JOSEF PLOTZER

J. S. Bach

Není tak veliké slovo
abych je mohl na kopci
zajímavě vychrlit
lidské smečce
a grandiózním mrakům
snad jen to tlusté
gdoule
jenž se mi zase nevejde do úst

Transpozice

ještě se houpou klíče ve dveřích
dusot na schodech
umlká sólo
v symfonii tiší bezvětří
záclon oddaně přihlížejících
stoupajícímu zápachu z váz

s bezmocně otevřenými náručemi
květín na pošlapaném záhoně
dne i přes promarněnost
opět nevšedním

už je tu zase podzim

a básníci si oddechli
od léta
v kterém dřímala jejich inspirace
a oni říkali to je konec
a určitě se některý chtěl utopit
a než se k tomu rozhybal
rozžaly se stromy
a on najednou zahlédl
v jasném průzoru srdce
léto
jako kvasící vzpomínku

Josef Plotzer. Jak to říci? Na první pohled pěkné, při bližším zkoumání však jako by se poezie vždy na poslední chvíli buď rozprchlá do všech stran podivnou rozbíhavostí asociací, nebo jest naopak ubita komplikovaným převrácením. Nezbyvá než popřát pevnou ruku a více dostředivosti, aspoň tolik, kolik jí autor prokázal ve vybrané Transpozici a J. S. Bachovi.

MARTIN ŽANTOVSKÝ

Jsme ozvěna
slavné doby,
nezměrná
lobby;
pýcha,
ztvárněná
do podoby
ticha,
a zejména
zloby...

Jen těžko
hoří
srdce utopená
v moři.

Bojuji o klid
s tichem,
když dům nezní
tvým smíchem...

Posledním z dnešní dávky je **Martin Žantovský**, který pracuje v zvláštním žánru – epigramů, či spíše zalomených chytřích sentencí. I tak možno, přiznám však, že k tomu nemám nic moc co dodat, není to právě můj oblíbený druh čtení. Zde záleží na dokonalosti výbrusu každého jednotlivého útvaru a mnohdy se to Martinovi daří.

Inu, milí dodavatelé, pro dnešek jsem svými játry dopleskal a loučím se s vámi s mnoha srdečnými pozdravy.

Za kolektiv pracovníků Továrny na absolutno

hlavní kontrolor

Bc. Vitold Ljaguška v. r.

Za správnost: Božena Správcová

VÝLOV

Udržet se na trhu s jakýmkoliv produktem je poměrně obtížné. Udržet se na trhu s knihami je ještě obtížnější, neboť knihy jsou přece jen mnohem jinší výrobky než např. prkna. Avšak trh ve své slepotě ke knihám přistupuje stejně jako ke zboží běžné, víceméně krátkodobé spotřeby. Nakladatelé se tedy snaží přizpůsobit se pravidlům a tu více, tu méně se pokoušejí – zjednodušeně řečeno – vyrábět knihy po způsobu výroby prken. Nakladatelství Host není a za současného stavu kapitalismu ani nemůže být výjimkou, pokud chce se svými výrobky obstát. Do Výlovy tentokrát připluly tři loňské ediční počiny Hosta, z nichž čouhají mnohem více podnikatelské než kulturní motivy majitelů společnosti s ručením omezeným. Popřejme proto přátelům z Hosta, aby jejich manažerské schopnosti byly potvrzeny a aby jim níže zmíněné tři tituly vygenerovaly aspoň těch patnáct procent zisku (ne-

boť jak zní oblíbené úsloví některých podnikatelů-výrobců: Co je pod patnáct, to je jen převážení materiálu).

V 50. letech 20. století publikovala Francouzka **Pauline Réageová** erotický text *Příběh O*, který se napájí jak z tradice sadovské, tak z tradice (řečeno s Danielou Hodrovou) románů zasvěcení, text, jenž ve své době způsobil různé tahanice s cenzurou. Na konci 60. let autorka uveřejnila druhý díl – *Návrat do Roissy*, či přesněji jen jakýsi dovětek. Ten však za prvním dílem značně pokulhává, a sice hlavně proto, že onen odkaz na romány zasvěcení je potlačen na úkor bohapustého popisu jakéhosi bizarního nevěstince pro lepší lidi. Mimochoodem: ani první díl není žádná sláva, na pozadí erotické literatury ho sice přehlédnout nelze, to však neplatí, vělníme-li do pozadí literaturu jako celek a k tomu si knihu přečteme nikoliv v 50. letech, nýbrž dnes. *Tvar* již upozornil na nesmyslné, a dokonce i reklamními důvody obtížně ospravedlnitelné nakladatelské avízo, že text Réageové je nepřístupný do 25 let. Kniha, nazvaná *Příběh*

O / Návrat do Roissy a vyzdobená kýchovitým výtvarným doprovodem Borise Myslivečka, vyšla a *Host* s důsledností hodnou lepších věcí na obálku navlékl papírový proužek, kde onen nemsyl o nepřístupnosti (resp. nevhodnosti) zopakoval. A ne dost na tom: *Příběh O* byl u nás uveřejněn již v roce 1991, nakladatelství jej však nechalo znovu přeložit Matějem Turkem, který se ujal i dosud u nás nepublikovaného druhého dílu. *Příběh O* jsme si tedy v českých zemích přeložili během čtrnácti let hned dvakrát, takové výsady se nedostává ani francouzským klasikům. Ale jejich smůla – mají psát erotiku.

Dora Kaprálová vydala *Návraty do Želary*, knižní rozhovor s **Květou Legátovou**, spisovatelkou, která se v svém pokročilém věku stala docela proslulou (mimo jiné díky ukrutně rozvleklému, leč marketingově dobře zvládnutému filmu *Želary*). Kaprálová se v úvodu knížky sympaticky přiznává, že vlastně celý rozhovor (včetně některých otázek) si napsala Květa Legátová sama. V tom ale tkví asi ta největší potíž. Banality, mudrlantství předstírající

moudrost, objevování trakařů a Amerik, učitelské poučování, roztěkanost, nechtěná komičnost, klíšé, nepochopitelné zalomování některých odpovědí (ba i otázek) do jakýchsi „veršů“, šed, prázdno – možná leccos z toho se mohlo vyrušit či alespoň zmírnit, kdyby Kaprálová do textu výrazněji zasáhla, vždyť je pod ním také podepsána. Avšak to se zřejmě nestalo (nebyla opravena ani věcná chyba týkající se *Reportáže psané na oprátce*). Díla Legátové nepokládám za bůhvíjak zdařilá, ale tento rozhovor je tak špatný, že si ho nezaslouží snad ani průměrná spisovatelka.

Druhý průměrný, jenž se chytil do sítě, je Svatopluk Sulek, malíř, který má to štěstí, že mu movití příbuzní mohou zaplatit vydání reprezentativní monografie. Vznikla tak průměrná kniha **Sulek maluje** s průměrným textem z pera jindy nadprůměrného spisovatele biografii **Pavla Kosatika**. Co s tím? Kdo zaplatí, tomu zahrajeme a – víc nic. Nic, nic... Nic proti ničemu!

Lubor Kasal

NESNADNÝ ŽIVOT BÁSNÍKA

Jiří Rulf: Srdce metronomu. Vybrané básně z let 1979–2004
Doslov Pavel Janáček
Host, Brno 2005

Básnický život Jiřího Rulfa (nar. 1947) nebyl snadný. Bylo mu přes třicet, když koncipoval svou prvotinu *Polední příběh*, a rovných jednačtyřicet, když kulturní fronta komunistického režimu povolila natolik, že mu mohla vyjít první knížka. *Prospekt na rozhlednu* (*Mladá fronta*, 1988) byl ostatně v literárních souvislostech osmaosmdesátého roku výrazným literárním počinem. Od té doby vydal Jiří Rulf dalších šest básnických sbírek. Můžeme říci, že všechny tvoří vzácné jednotný celek, ať už versologicky, tematicky, básnickým výrazem nebo svým životním názorem. Nesnadný byl i vnitřní úděl básníka Rulfova typu. Jde totiž o poezii, která stojí bytostně mimo veškeré sváteční kontexty, ať už jde o náboženskou naději, opojení životem nebo výjimečné zážitky či situace. Žije ve všednodenních souvislostech, jejichž tíhu také pracně a poctivě vyjadřuje.

To, co je všední a jaksi až příliš sekularizované, neznamená v žádném případě banální nebo bezvýznamné věci. Jiří Rulf sice tu a tam podlehl ubíjející jednotvárnosti života natolik, že to postihlo i jeho básnický výraz, ale to není případ našeho výboru; pokud tedy takové nebezpečí hrozilo, nechal je úspěšně za sebou. Řekl bych, že Rulfův výraz je tím lepší, čím je umělejší. Je to celkem přirozené: všednodenní nelze adekvátně vyjádřit všedním jazykem, musí být vždy poněkud „exaltovaný“, aby svou věc pozdvihl na horizont vnímatelnosti. V tomto smyslu vidím v Rulfově poezii dva vrcholy. Tím prvním je jeho absolutní prvotina *Polední příběh* (1983), tím druhým jeho zralá kniha z roku 1999 *Maloměstské elegie*. Obě budou zřejmě patřit do zlatého fondu české poezie daného období.

Polední příběh, vydaný v samizdatu roku 1983, obsahoval (jak se dozvídáme z doslovu) pět básní; Jiří Rulf do svého výboru

zařadil tři. Každá z nich se skládá z pěti částí a každá z těchto částí obsahuje osm nerýmovaných, rytmicky volných trojverší. Takový *Muž sestupující z bicyklu* by mohl vzdáleně připomenout Rilky „obrazy“, Rulfova síla ale není v symbolu, nýbrž v něčem jiném: je to jakoby zastavený, rozfázovaný čas, návratný a tíživý čas „věčného poledne“, bi-cyklický čas tvora, uvězněného do kola a pronásledujícího vlastní stín. V takovém rámci se báseň vejde mezi podrážku a stín, který vrhá bota. V takovém rámci: „ulice bicyklistů byla velice sama!“ V takovém svírajícím rámci nemůže básník jinak než říci: „Jsem zpěvák / a idiot opakovaných chvil / na oně stojící polední cestě.“

Je to příznání bezmoci vůči sunoucím se stínům bytí, času a věcí bez kontur. A je to právě „umělost“ (a tím i uměleckost) Rulfova postupu, která ze starého tématu, zpracovávaného mytologiemi i existencialismy nejrozličnější provenience, dělá výtvarnou a akustickou plochu výrazu. Tvrdost formy, která ve veršových, strofických a básňových přesazích nepřiléhá tak docela k epickému sedimentu; lyrická postava, která ani nestojí, ani se nepohybuje, nýbrž trhavým pohybem, podobna Zenónovu letícímu šípku, přeskakuje z jednoho bodu prostoru do jiného, aby nakonec znehyněla v čistém bezčase; obměna tématu, které je ve své podstatě týměž tématem, kde se *Muž sestupující z bicyklu* jako by mění v *Muže na kolečkovém křesle* a ten zas v *Muže stojícího na jedné noze*; to všechno dělá z Rulfovy „futuristické poemy“ výsostně a velké umění. Abych se vyjádřil poněkud civilněji: jak rád bychom tuto prvotinu četli celou!

Cestu k vrcholu, totiž k *Maloměstským elegiím*, můžeme vyznačit některými dominantami, které je připravují a zúročí se v nich do vyzrálého, definitivního tvaru. Každá z knih na této cestě byla důležitá a každá z nich by zasloužila víc pozornosti, než kolik dovoluje plocha recenze. V básni *Karel Hynek Mácha jako Dylan Thomas* (*Prospekt na rozhlednu*) čteme důležitý, ač neosobní výraz: „to“. V rámci máchovské kosmologie snad můžeme rezignovat na pokus o jeho interpretaci,

v Rulfově textu se ovšem pohled na vesmír zcivilňuje: „*Je to to, ustrnulé noční světlo, / myš procházející se éterem, / jako kdyby kosmos / byl demokratické myši hnízdo.*“ Poslední dva verše jsou metaforickým originálem.

Citované čtyřverší je myslím dobrou ilustrací Rulfova stylu, který sleduje několik věcí a rovin. Předně je to mikrokosmos, ono všednodenní a obyčejné, pro básnickou generaci „ve stínu“ dost příznačné a charakterizované slovem „myš“. Dále je to vesmírné pozadí, máchovská vize noci a absolutno, dané slovem „kosmos“. Člověk se má k vesmíru asi tak jako myš k zeměkouli; zeměkoule je naše „myši hnízdo“. Nepřehlédněme v Rulfově čtyřverší ani ironii a politický akcent. Hnízdo zůstává hnízdem, kde nás svoboda neosvobozuje od tíhy údělu. Hnízdo je možná vyhráté a útulné, ale je neustále ohrožované zvenku. Rulfův vesmír je odnáboženštělý, máchovsky vyklizený od devocionálií. Je to vanutí takto pochopeného kosmického prostoru, které člověka povznáší a srazí zároveň. Je to „to“.

Sbírka *Rádio Netopýr* (1992; verše z let 1983 až 1987) vyjádří nehostinnost našeho pozemského „hnízda“ úchvatnou personifikací Onanova syna. *Onanův syn* je z rodu velkých alegorií naší moderní poezie, jakou je *Blatného Terrestrialis*, *Mikuláškův Prašivec* nebo *Hrubínův Netvor z Lešanských jeslíček*. Je to kvazilidství samo. Sbírka jako celek má silně příznakový tvar: jeho kompozice a názvosloví vykazuje obdobnou artistnost jako Rulfova prvotina, i když je versologicky podstatně uvolněnější. Sbírka *Dech vítězů* (1992; verše z let 1987–91) pak přináší elegičnost jako takovou a samu elegii jako formu. Nejde ani tak o názvosloví (*Spišská elegie*), jako spíš o to, že jsou ty nejvšednější věci, úkazy a tvorové vnímání v perspektivě ušlechtilého smutku. Vysloví-li básník větu „Ó, voso!“, je to vznešené v etiketě a ontologickém smyslu. A tak ačkoli je tu stále náš kosmický „pronásledovatel“ („*Ten, který mě sleduje / a chodí za mnou, / našlapuje měkce jako kočka*“), objeví se všemu navzdory i radost. „*Možná že už umírám, / protože se mi zdá, / že je tento život nádherný, / a to se dodnes nestávalo.*“

Maloměstské elegie mají dvě části: *Okno a oblak* a *Elegie*; plným právem se v Rulfově vý-

boru ocitla kompletní druhá část, ale vlastně si opět rádi přečteme celou knihu. Poetika obou částí je jemně odlišná: zatímco první směřuje k výpovědi o objektech, totiž o lyrických postavách, prostředí a vzpomínkách, představuje část druhá kontinuální zpověď lyrického subjektu. Značení jednotlivých elegií i jejich kontext jsou spíše mimočeské a odkazují kamsi k Duinu. Začátek *První elegie* je zřetelně rilkovský („*Ach, kdo nám řekne, proč jsme sem vlastně přišli!*“, „*Wer, wenn ich riefte, hörte mich denn!*“), a také Rilkyovo klíčové slovo „anděl“ tu najdeme, ontologicky ovšem jako „prázdné místo“. Rulfův básnický prostor je prostorem bez andělů a totéž platí o Bohu a všech religiózních entitách. Rulfův patos je v důsledku toho mírnější, uvážlivější a prozřetelnější. Je však dobře zřetelný, když také provázanost jednotlivých elegií je rilkovská a pozvedá celý cyklus k mohutnosti symfonie o devíti větách.

S vnitřní propojeností, patosem a lyrickým altruismem *Elegií* souvisí i stírání věcných kontur a abstraktňování souvislosti mezi věcmi; také to je „rilkovské“, chceme-li.

Volný verš se pod Rulfovými rukama mění v odlitek z kovu. Apostrofa, básnická otázka, intonace veršů, syntax a práce s veršovým přesahem, místy jemně archaizující slovní zásoba a slovosledná inverze, to všechno nás bezpečně vede do přístavu, ze kterého vychází veškerý elegický kontext, ať už antický, německý nebo český, totiž k poetice vznešeného. Rulfovy *Elegie* jsou vznešené a „vznešeno“ samo. Je to počin o to obdivuhodnější, že Rulf stojí důsledně mimo veškeré religiózní i kvazireligiózní kontexty. Je důsledně zemitý, jakoby načichlý pachy země, ale jeho zrak směřuje vzhůru: k nebi, odkud nečeká hlas, jen ozvěnu.

Je to krásné a pravdivé. Jako by nám básník říkal: toto je život, a vše ostatní je iluze! Je tedy rilkovský bez Rilka, zato s Dylanem Thomasem. Jeho nejbytostnější naděje je nadějí smrtelné duše, která ví, že je smrtelná, a která (kdo ví) snad i chce být smrtelná! Krása ani smrt, jak říká básník, nejsou obecniny.

Milan Exner

EDITORSKÁ EXHIBICE

Jan Lopatka: Posudky
Uspořádal Michael Špirit
Torst, Praha 2005

V renomované, takzvané „bílé“ řadě nakladatelství *Torst* vyšel další svazek s titulem Jan Lopatka: *Posudky*. Obsahuje přes 130 kritických lektorských a jiných posudků (plus patnáct rukopisných konceptů a dubií). Vcelku se dá říci, že editor Michal Špirit prokázal kritické osobnosti, která tragicky předčasně opustila tento svět na počátku devadesátých let, úctu, jaká se obvykle vzdává největším klasikům národního písemnictví. Pokusil se totiž tímto svazkem doplnit kritikův odkaz do absolutní úplnosti – nemáme-li ovšem na mysli texty soukromé povahy, jako je korespondence apod.

Špiritův doslov k *Posudkům* je vlastně ohlajobou tohoto edičního počínu, v níž se vyrovnává s námitkami, jaké vyslovili někteří recenzenti již při Lopatkově samizdatové publikaci *Šifra*, do níž kritik zařadil také osm svých lektorských posudků z let 1969–1971. Editor chce ospravedlnit nejen původní Lopatkův záměr, nýbrž zároveň chce zdůvodnit i svou snahu předložit literární veřejnosti veškerou dokumentaci, která s kritikovou činností nějak souvisí. Problém podle mého názoru spočívá právě v editorově snaze poskytnout – nejspíše současnému či budoucímu – literárnímu historikovi co nejúplnější materiál, který ovšem zdaleka nemá stejnou vypovídací hodnotu, protože jeho časové zařazení i funkční zaměření je různé.

Špirit sám na to poukazuje ve svém doslovu, když charakterizuje posudky z šedesátých let, kdy Lopatka spolupracoval s nakladatelstvími *Mladá fronta*, *Práce* a *Blok*. Tu by přinejmenším stálo za to zamyslet se aspoň obecně nad profily produkce těchto nakladatelství, rozdíl jejich záměrů, pokud šlo o čtenářskou veřejnost, i nad osobami redaktorů, kteří v té době v těchto institucích působili. Totéž platí v ještě větší míře o pozdějším období, kdy kritik byl již zbaven možnosti veřejně publikovat v režimem povolených periodikách a kdy jeho lektorské posudky byly často „pokrývány“ jinými jmény. Když už editor bohužel nepovažoval za potřebné přiblížit čtenáři osobu jednoho z těchto „pokryvačů“, Evžena Lukeše, jehož jméno nebylo ani zařazeno do rejstříku, nebylo by od věci uvést aspoň některé z redaktorů, kteří riskovali zadáváním posudků politicky „nevhodným“ osobám. Za všechny mohlo v doslovu být připomenuto aspoň jméno mladofrontovní redaktorky Ireny Zitkové (jíž je navíc adresován i jeden z otištěných Lopatkových dopisů), která takto jednala jednak z potřeby získat kvalifikovaný názor lektora, jednak ovšem i ve snaze aspoň částečně finančně vypomoci těm, kdo byli postiženi nepřízní režimu.

Texty, které byly lektorovi nabízeny k posouzení, se s tím, jak se změnila kulturní situace po nástupu normalizace, měnily. Jestliže v šedesátých letech Lopatka podle charakteristiky Špiritovy „četl převážně rukopisy mladších autorů nebo přímo debutantů, představující pomyslný »střední« proud tehdejší literatury s jejími kvaziproblémovými tématy

ze současnosti“, v době normalizace šlo převážně o díla spíše oddechové povahy; editor sám upozorňuje, že šlo „výhradně o rukopisy českých detektivek, science-fiction“ a literaturu humoristickou (až na některé výjimky, jako byl Pavel Řezníček nebo Foglarovy knihy pro mládež). Už tento fakt vyvolává otázku, zda – když už se editor rozhodl vydat celý konvolut posudků včetně dubií – nebylo možno zavázat rozčlenění masy materiálu právě podle rozdílné povahy posuzovaných textů. Zvláštní oddíl by si pak zasloužily posudky psané pro potřeby justice, totiž posudky literárních děl pro obhájce literátů, které se komunistické soudy snažily perzekvovat na základě jejich literární činnosti. Takové posudky, i když se Špirit snaží ukázat, že šlo o „nuancované výklady o literárnosti slovesného projevu“, měly své specifické poslání – do jisté míry sofistifikovaný projevem přivést do rozpaků soudní tribunál, pro nějž bylo takové odborné vyjádření stejně „španělskou vesnicí“. Neznamená to, že by Lopatka (podobně jako Blažíček) nevložit do takového posudku věcné zdůvodnění, že jde o literární dílo, které nemůže být posuzováno jako věcná výpověď. Celé zaměření však bylo ovlivněno mimoliterární apologetickou funkcí, která určovala jeho povahu.

V souvislosti s problematikou členění vystává však ještě jedna závažná otázka: je to otázka, zda editor neměl zvolit postup výběru z masy materiálu, který měl k dispozici z kritikovy pozůstalosti. Méně by možná bylo více, neboť nízká kvalita některých textů vedla lektora k jisté stereotypnosti při jejich odmítání. Možná by bylo

stačilo vybrat pár těch nejfrapantnějších, kde se navíc plně projevil kritikův sarkastický duch, namísto mechanické publikace všeho, co přišlo editorovi pod ruku. Zvláště zřetelné je to tam, kde nedokázal rozlišit mezi kritickým posudkem a dokumentem institucionální povahy – mám na mysli zařazení posudků diplomových prací a podobných materiálů, které zbytečně zatěžují textovou část svazku. S jistou nevyvážeností se setkáváme i v poznámkovém aparátu. Je sice vypracován s obvyklou akribií, ale snaha o maximální informovanost čtenářů vedla někdy editora k obsáhlým historickým komentářům, které by si buď zasloužily samostatnou publikaci, nebo mohly být vynechány, protože by stačil odkaz na příslušnou odbornou literaturu.

Knižní podoba Lopatkových lektorských posudků tedy vyvolává spíše než kladné ocenění smíšené pocity: zaprvé si recenzent klade otázku, zda jde o materiály, které svým významem odpovídají povaze edice, v níž až doposud byly publikovány spíše práce syntetičtější povahy, a zadruhé, zda způsob, jakým byla tato kniha připravena, nesvědčí spíše o editorově absolutní oddanosti odkazu osobnosti, která se pro něho stala (bohužel nedosažitelným) vzorem; tato oddanost ho zavedla k počínání, který je spíše editorovou exhibicí než zásadním rozšířením materiálové dokumentární základny novodobé české literární historie. Nebo Špiritův svazek máme chápat jako příznak nedostatku osobnosti, které by stály o to rozmnožit známou ediční řadu?

Aleš Haman

ZÁSADNÍ SBORNÍK O ČESKÉ KŘESŤANSKÉ LITERATUŘE

Víra a výraz

Uspořádali Tomáš Kubíček a Jan Wiendl
Host, Brno 2005

V dubnu roku 2005 se v Brně uskutečnila významná konference soustředující se na téma „východisek a perspektiv české křesťanské poezie a prózy 20. století“, pojmenovaná veršem z básně Jana Zahradníčka „...bývalo u mne zotvíráno...“ Cílem pořadatelů bylo realizovat zároveň „soustředěnou i tematicky širokou rozpravu“, v níž by zazněly poznatky z různých polí zkoumání křesťanské literatury a ve které by přitom nebyl opomenut či bagatelizován společenský a literárněhistorický kontext. Sborník z této konference, který v reprezentativní podobě (a v rekordním čase) vydalo brněnské nakladatelství Host, je svědectvím, že se pořadatelům jejich záměr podařil.

Sborník nazvaný *Víra a výraz* byl přehledně rozdělen do několika tematických bloků, které bezmála pokryly celou pestrou oblast zkoumání české křesťanské literatury. Vedle zazněvších (nebo pro sborník napsaných) referátů obsahuje kniha také záznamy uskutečněných diskuzí, které následovaly po jednotlivých přednáškových blocích. Zachycené diskuze zpravidla obhacují jednotlivé referáty o nové informace, přinášejí další pohledy na probírané

otázkou a naznačují nové cesty k uchopení daných děl a autorů.

Konference byla uspořádána u příležitosti stého výročí narození Jana Zahradníčka, a proto právě jeho osobnosti a dílu byl věnován jeden obsáhlý blok příspěvků. Zabývají se jím úvodní referáty a obsáhlý oddíl *Jan Zahradníček básník a svědek*. Příspěvky řeší většinou literárněhistorická témata související s autorovým životem nebo se soustřeďují na poetiku jeho tvorby. Ve všech případech se jedná o podnětné práce, otevírající nové pohledy na básnicko-dílo a přinášející nové, často zcela neznámé informace. Zmínit můžeme například příspěvek Michala Bauera, který důkladně mapuje reakce literární veřejnosti na Zahradníčkovo zatčení a věznění, přičemž využívá méně známé archivní dokumenty, a sleduje i pokusy Zahradníčkovy ženy Marie vymoci pro vězněného manžela nižší trest. Velmi podnětný je také referát Jitky Bednářové analyzující Zahradníčkovu vězeňskou korespondenci adresovanou jeho manželce. Věřme, že tento pozoruhodný epistolografický soubor, který Bednářová výstižně charakterizovala a uvedla do souvislosti s autorovým básnickým dílem, dojde brzy knižního vydání. Zajímavou korespondenci analyzoval také Mojmir Trávníček ve svém příspěvku o vztahu Ivana Slavíka a Jana Zahradníčka. Rozbral v něm četné dochované Slavíkovy dopisy a další související texty a přehledně nastínil především Slavíkův přístup k Zahradníčkově osobnosti a dílu a zmapoval jejich kontakty v druhé polovině čtyřicátých let.

Společensko-politickému rozměru katolicismu se věnoval blok tří příspěvků *Katolicismus a velké ideologie 20. století*, v němž byl nastíněn kontext prvorepublikový (Jaroslav Šebek se zaměřil na vztah katolických intelektuálů k dobovým autoritativním hnutím) a kontext válečný a poválečný (především v referátu Stanislava Balíka).

Objevny je i oddíl *Česká tradicionalistická kritika 20. století*, který reflektuje především kritickou produkci českého katolicismu a kritickou recepci katolických autorů. Referáty se zpravidla neomezují na nastínění konkrétních literárních či estetických názorů jednotlivých kritiků, ale často směřují k obecnějším otázkám, které byly v katolickém kriticismu rozebírány. Katolickou kritikou se zabývá například Jiří Zizler, rozebírající dílo Alberta Vyskočila; na recepci katolických autorů se soustředil například Jan Wiendl, který pečlivě vyložil vztah F. X. Šaldy k domácím spirituálním básníkům vstupujícím do literatury na přelomu dvacátých a třicátých let.

Ústředním tématem předposledního oddílu je poetika české křesťanské literatury 20. století. Ačkoliv je tento okruh prakticky nevyčerpatelný, podařilo se organizátorům pokrýt prakticky celé dvacáté století. Je sympatické, že nebylo opomenuto ani jeho vstupní období, kterým byla nepochybně devadesátá léta 19. století. Věnovali se mu Michal Topor ve svém příspěvku o domácích prozaických tvorbě publikované na stránkách časopisu *Nový život* a Libuše Hečzková analyzující prózy Ji-

řího Sumína. Další studie se vyváženě zabývají spirituálně laděnou poezií a prózou celého dvacátého století. Nalezeme mezi nimi například citlivý nástin vývoje poetiky Josefa Kostohryze od Markéty Kořenné nebo podařenou analýzu próz Jana Kameníka od Veroniky Košnarové.

Závěrečný oddíl je opět monografický. Pořadatelé jej věnovali Janu Čepovi a Jakubu Demlovi. Vedle dvou referátů zabývajících se dobovou recepcí Čepových děl stojí za zmínku především podnětný příspěvek Pavla Šidáka zaměřený na problematiku Čepovy poetiky, v němž se jeho autor také soustřeďuje na interpretaci terminologicky nejasného pojmu „katolická poetika“. Jakubu Demlovi je věnován jen jeden referát: Daniela Iwashita na základě analýzy vývoje Demlova textu *Sen jeden svítí* interpretuje básnickovu osobnost i proměny jeho poetiky.

Cesta obsáhlým sborníkem se končí. Je zřejmé, že se objevila kniha, která podává mnohé odpovědi a která vyvolává nové otázky. Mimořádně vydařená publikace *Víra a výraz* je skutečně výstižným obrazem české křesťanské literatury a zároveň i trefnou sondou do současné literární vědy zabývající se touto oblastí. Závěrem nezbyvá než pořadatelům a vydavatelům sborníku pogratulovat ke skvěle odvedené práci, poněvadž taková precizní redakce knihy a její bezodkladné vydání nebývá „v tomto kraji“ zrovna běžné.

Karel Kolařík

TROJAK! TROJAK? TROJAK.

Bogdan Trojak: Kumštkaabinet
Host, Brno 2005

Nakladatelství Host se v rámci své *Edice poezie* rozhodlo vydávat *Velkou řadu*. Jde o soubory básnických děl současných autorů v úhledně vyvedených knížkách. Je to pokus chvályhodný a přál bych mu, aby byl i úspěšný. O prvním titulu napsalo se toho dost, tak jen připomínám, že šlo o svazek Petra Hrušky *Zelený svetr*. Tedy o autora čtyřicátníka. Druhý svazek je souborem tří sbírek a jedné připojené poemy Bogdana Trojaka a nese exkluzivní název, který alespoň mě od počátku nějak varoval: *Kumštkaabinet*. Najdete v něm první Trojakovu sbírku *Kuním štětcem* z roku 1996, druhou *Pan Twardowski* (1998), pak onu zmiňovanou poému *Otto Lilienthal* (2004) a nakonec *Ježernice* (2001). Neobsahuje tedy poslední Trojakovu sbírku *Strýc Kaich se žení* (2004). Knížka je to sympatická svým téměř čtvercovým formátem, poctivou vazbou, grafickou úpravou. Výtvarný doprovod Víta Ondráčka mě nepře-

svědčil, dovedl bych si k té poezii představit jinší, snad realističtější věci...

To, že nakladatelství Host po jednom z nejzajímavějších představitelů generace čtyřicátníků sáhlo po autorovi z generace následující, je počín odvážný. Nakolik to byla volba oprávněná? V Trojakově případě se zdánlivě není čeho bát: držitel *Ortenovy ceny*, autor čtyř sbírek, redaktor; jeho poezie přijímána bez výhrad. Jenže...

Při čtení mi občas zabylo opravdu dost smutno. Zkrátka ne každá autorská poetika je s to unést tak sevěřený celek. Jinak si neumím vysvětlit, že v rámci jedné knihy se tu vedle sebe dostaly až do příliš blízkého a smutného spojení texty z nejryzejších, plně melodických zákrutů zvukových, výtvarných i významových (zejména z úvodních dvou sbírek), s texty z nejchtěnějších, plně mudrování, rýmování, plně spíš vědomí úkolu básnit než básněni. Jako by se tu v jednom svazku ukázala všechna úskalí číhající na současného mladého básníka.

Především: vydávat knihy, dokud se o mně mluví. To je, myslím, Trojakův největší problém. Zatímco první dvě knihy jsou celkem, který vznikl z bytostné potřeby básnit, *Ježernice* připadá mi jako splněný úkol: skupina fantastických básní, které, kdyby k sobě (třeba za pár let) získaly několik podobně čistých, tvořily by nádhernou sbírku, je tu doplněna jakýmisi vzdorovanými nutnostmi, ze kterých jsou až příliš patrné horké spoje, které ještě nestihly vychladnout a získat (škrtáním, opravováním, zkrátka: čekáním) svou vlastní opodstatněnost a nezbytnost. U jiného básníka by to člověk mohl nějak tolerovat, ale u Trojaka, u kterého je mohutnost poezie v jeho nejlepších verších tak hmatatelná, je to málem zločin.

Je to zvláštní paradox, ale nejraději z *Kumštkaabinetu* mám verše první a druhé sbírky, tedy z knih *Kuním štětcem* a *Pan Twardowski*. Tady se ukazuje kouzlo, kterým Trojak čaruje v současné poezii. Je to především (zejména v první sbírce) návrat k obrazu, k výtvarnému základu básně. Melancholické

a temné barvy noci, známé to atributy dekadentní, jsou tu nasvíceny personifikací a vytváří tak prostor, který dává víc než jen melancholickou atmosféru: „Měsíc, nešťastný platněř / dřepící s bílou růží v třtinách u Odry, / roní stříbrné nýty na struny noci.“ (*Bohu-mín*, s. 13) Pochyby, smutek a snad i strach v podobě dábla tu nejsou nějak dramatinizovány, ale převedeny v obraz výtvarný (ten překrásný křivý nůž!) vyvolávají tichý srozuměný souhlas: „A jako by tě ten s kopytkem píchal do srdce / křivým štěpařským nožem.“

To pochopitelně není všechno. Založena na obraze, dobírá se Trojakova poezie postupně v obou sbírkách i své jedinečnosti hudební. Trojak je veliký básník zpěvu. Nemusí to být právě exkluzivní jambi, postaći jednotná intonační linie, opakování několika hláskových skupin, rýmové spoje přesahující hranice strofy. Přidá-li se k tomu znova dokonale výtvarně nahlédnutá představa, je tu nádherná báseň, moje z nejmilejších: „Rakvíčkový kostelík / tichounce ševelí / šeptáním Pater noster. // Ó Pane, dej, / ať moje duše jednou sroste / s vínem o chuti kyselé, / jež vylisují na výsostech / dva přiovilí andělé.“ (*Jižní Morava*, s. 14)

Trojak také od počátku umí obrazy přeplněné několikvrstevnými vjemy. Do barevných kombinací dokáže vsadit aluze náboženské, mytologické, pohádkové. Vzniká tak prostor přeplněný mnoha výzvami, jakési hvězdovité místo setkávání s obrazy, ve kterém je čtenáři s touto poezií dobře: „*Stmívání v bukovém lese. / Večer je rytíř loupežný, / jenž v mošně slunce nese. // Halasno! Noc už jede / na svojí herce hněde. / Kopytka buší o cestu, / a zní to jako ku krestu trn ku krestu... // Ty náhle toužíš dlouze klímat / v bradě svatého Jeronýma / a ve snu potkat za Gutami / tři staré Vlány s paleťami...“* (*Dětství*, s. 16)

Navíc časem lze pozorovat, jak do Trojakovy poezie přibývá dějů, postav, epizodních příběhů, takže má české poezie v *Panu Twardowském* literární text, rozepjatý od drobných pravidelných veršů až k básním v próze a minipovídám, ve kterém je uložena paměť místa s jeho hrůzami i ustavujícími příběhy, s jeho hudbou a obrazy. Když se všechny tyto vlastnosti nahustí v jediném čtyřverší, je to tu před námi; všechno a celé, děsivě nedotknutelné, děsivě čisté, jímavě krásné ve své dluhačnosti: „*Sluneční paprsky: / hoblíři dlouhých*

latí, / jen v bílých košilích, / štíhlí a rozevláti.“ (*Ráno na verandě*, s. 77)

V *Ježernici* je toto všechno stále obsaženo, jen jaksi v rozředené podobě. A to, co přibýlo, je mudrování. Bohužel, když je někdo pěvcem, těžko může být mudrcem, to potom trpí poezie. Tak je to třeba v básni *Bez názvu*. Nahromaděné informace, položené vepředu jako potutelný úsměv, který se vysvětlí dvěma nádhernými závěrečnými verši. Jenomže takto vysvětleny, znějí i tyto klenoty jako pointy z jiného filmu, aspoň já jako čtenář se cítím podveden, protože tu někdo udělal všechnu práci za mě a nechal mi tu smutně definitivní text: „*Nedávno jsem kdesi četl, že v krvinách ženy / plavou tělíska podobná paličkám na buben! // Jako bych to nevěděl! // Kádykoliv se tě dotýkám, mám pocit, jako by / v každé tvé buňce tlouklo do jejího jádra sto / tisíc drobných paliček... // Rezonují skrytým bubnováním. / Jsem tvá ozvučnice.“* (*Bez názvu*, s. 123)

Tu proměnu lze snad popsat ještě i takto: obraz, do té doby především výtvarný a hudebně zajímavý, najednou tyto své atributy ztrácí, i v tomto smyslu zploštěl, je najednou fádní, místo toho do básní vstupuje jakási nucená druhoplávnost, jejímž úkolem je tyto obrazy posvětit a dát jejich existenci oprávnění. Jenže před *Ježernicí* toho nebylo potřeba. Zkrátka: Trojak jako by neuměl čekat, posbíral svůj nejintimnější svět, zabalil, ovázal meta-fyzikou, vydal a... básně zůstaly cudně mlčet, jak o tom svědčí třeba rozsáhlá báseň v próze *Slaměný střelec*, ale i další.

Ale i v této sbírce se poezie nějak nedá umlčet, a je to právě tam, kde si Trojak počkal – když jej báseň našla nepřipraveného: „*Sestupuji na dna tůň, / ústa plná bílé střídý. / V sloupu vody stojím u ní, / skrz své dlaně její vidím.“* (*Ježernice*, s. 131)

Otto Lilienthal, nová skladba ve středu knihy, dokumentuje Trojakovo tíhnutí k příběhu, je to slušná básnická skladba, ale na druhou stranu zas nic, co by mě uchvátilo tak důrazně jako první dvě Trojakovy sbírky.

Ale i tak se zdá, že nakonec to byla dobrá volba. Ukázalo se totiž, že česká poezie má svůj další vývoj, který je ovšem nutně také plný bolestných přehmatů a nepochopitelných přešlapů. Ale jinak by to asi nemělo žádný smysl. Jinak by se poezie stala – jednoduše čitelnou.

Jakub Chrobák

VE STARÉ ŠKOLE

Ladislav Jurkovič: Písmeny proti zdi
Knihář, Brno 2005

Ladislav Jurkovič – vlastně literární vědec a překladatel Ladislav Soldán – se k psaní veršů sice dostává až v poměrně pozdním věku, přesto už stačil vydat tři básnické sbírky: *Ještě naposled* (1999), *Bydliště slov* (2003) a také knihu, již se budeme věnovat nyní. Útlý svazček *Písmeny proti zdi* svědčí o vpravdě realistickém přístupu k umělecké tvorbě; básně se opírá o autorův život jako o ten nejdůležitější z látkových zdrojů, klopytající rytmus volného verše a značně autobiografický mluvčí vyzrazují, že se tyto verše nerodily lehce – byť i psány z potřeby chvíle – potřeby ujasnit si cosi v sobě, vysvětlit, vyslovit.

O autorově realismu svědčí také to, že jde o poezii denotátovou, snažící se *vyvolat jméno*: „*Ano nad Panskou ulicí / Jíž se tak říkalo / Protože tam měli krám / Pekař Černý / Zámeč-*

ník Krátký / Cukrář Procházka / A na poště úřadoval / Pan Kunert / Kdysi kapitán ruských legií / Ale to všechno / Jsou jiné příběhy.“ – Jedná se vlastně o jakési *hledání ztraceného času*; s vědomím, že v reálném světě jde o čas ztracený do nenávratna – ale také s vědomím, že poezie jest oním místem, v němž lze ještě uchovat, zachovat, ba dokonce zpřítomnit. V níž i mrtvý může zastavit vlak: „*Aby se podíval / Jestli jsou na mezi / První fialky.*“ Jedná se ovšem o poezii, která byla dříve žita, než byla posléze zapsána. O básnický deník – ovšem více deník myšlenek, vzpomínek a slov (i těch odjinud vyčtených) než deník zážitků – když tyto samozřejmě před myšlenkami, vzpomínkami a slovy (neboť může jít také o zážitky čtenářské) předcházely (třebaže neznatelně). Žel jde také o poezii klíčovou, jejíž některá místa jen nesnadno bude otevřít nezavěšenému.

V řídkých okamžicích (štěstí? porozumění?) se vzpomínka propojí s přítomným – a současné „*dětské hlásky*“ s údery vodou naplněných kbelíků o sebe, kbelíků naplně-

ných vodou ze studny, která kdysi stávala na místě, na němž si nyní hrají ony děti. V takových okamžicích se věci *an sich* proměňují ve výmluvné symboly; a Jurkovičova poezie se stává obecněji přístupnou, srozumitelnou. (Na pozor se však mám před místy, v nichž se formální nekázeň ruku v ruce s literárními aluzemi domnívá vytvářet Poézii – zde např. v básni *Modlitba*.)

Nesnadné definování věci (mobilu například: „*Z panských postrůj / bývají přístroje / jimž posluhujeme*“) nebo pravdy („*Sáhni si na jáhna / Dívej se faráři do tváře / Bůh se ti nezjeví / Bůh je jinde / Je jinde / Jako všechno co minulo*“) mne přivádí k myšlence, zda ona *kostrbatost* Jurkovičovy-Soldánovy poezie není také dána tím, že její autor nechce, aby pravda (respektive mnohost pohledů na ni, dokonce mnohost pravd) ustoupila kráse oblé a zpívající, příjemné na dotyk i na poslech. Neboť to, o čem vypovídá, není ani snadné, ani příjemné: vizme jen motivy osamění (hospody a hospody, v nich každý u své sklenky

a svých vzpomínek), odcizení (panelový dům a mobilní telefon) i pomíjení (pohřeb Karla Havlíčka Borovského, pohřeb Jiřího Veselského, pohřeb syna).

Zde bych mohl napsat, že jde o poezii hutnou, psanou *ze života* – a udělat tečku. Je nomž: hraná naivita Jurkovičova pohledu se poprávu dovolává Karla Maryska, blízkost lásky a smrti ti připomene poezii lidovou i Jana Skácela. Časté odkazy k jiným tvůrcům ostatně prozrazují ruku zkušeného literárního vědce. Básně *Z Opavy přes Přerov*, jednotejně inspirovaná skutečností vnější a skutečností slova, pak vyzrazuje Jurkovičovo-Soldánovo směřování k poezii gramatické: a tedy fakt, že látkové zdroje jsou podřízeny diktátu jazyka.

Zdá se tudíž, že je odkud dále čerpat – domnívám se, že by příští autorové sbírce prospělo větší tvárné úsilí (větší odvaha k tvarovému experimentu), jež by osobní zkušenost učinilo ještě více esteticky přitažlivou i srozumitelnou.

Ivo Harák

MÁLO ZNÁMÁ MÍSTA PRIVILEGOVANÝCH DĚJIN

Martina Pachmanová: Neznámá území
českého moderního umění: Pod lupou genderu
Argo, Praha 2004

„*Občas chce však tentýž život, který zapomenutí potřebuje, toto zapomenutí dočasně zrušit; tehdy se má totiž právě ukázat, jak nespravedlivá je existence např. nějaké věci, privilegia, kasty, dynastie, do jaké míry si ta věc zasluhuje zaniknout. Tehdy se její minulost kriticky zkoumá, tehdy se přiloží nůž k jejím kořenům, tehdy se postupuje krutě a nedbá se žádné piety. Je to vždy nebezpečný proces, totiž nebezpečný pro život sám: a lidé nebo doby, sloužící životu tak, že minulost soudí a ničí, jsou vždy nebezpeční a ohrožení. Neboť jsme produkty dřívějších pokolení, jsme také produkty jejich poblouznění, vášni a omylů, ba zločinů: není možno se z tohoto řetězu zcela vyvázat.*“ (Friedrich Nietzsche: *O užitku a škodlivosti historie pro život in týž: Nečasové úvahy* I. Praha, 1992, s. 104–105)

„*Přivedl mne k Němu, očistil mne od potupných slov a myšlenek, kterými synové tupí Dcery Boží.*“ (Evangelium Marie z Magdaly, www.inext.cz/astrologician/1emarie.htm)

V době, kdy – zdá se – uvnitř části české literárněvědné obce s novou intenzitou ožilo vědomí problematičnosti literárního dějepisu,

nebude snad neúžitečné připomenout knihu, která vyšla vlastně nedávno a která inspirativně spojuje dvojí: kritičnost vůči dosavadní dějepisné traktaci a konkrétní interpretační práci, byť především v oblasti výtvarného umění.

Po antologii cizích textů (*Neviditelná žena*, 2002) a souboru rozhovorů s družými (*Věrnost v pohybu: Hovory o feminismu, dějinách a vizualitě*, 2001) sestavila Martina Pachmanová do jednoho souboru své texty, nejednou už publikované v časopisech nebo sborníku (*V mužském mozku. Sborník k narozeninám Petra Wittlicha*, 2002).

V souznění se specifickými rezidui „postmoderního“ myšlení (především, samozřejmě, s podněty tzv. gender studies) se Pachmanová v pěti různých stavěných kapitolech pokusila zkomplikovat dosavadní výklady českého umění

tzv. „moderný“, „avantgardy“, a sice v soustředění k (ne)přítomnosti „ženy“ v jejich diskurzech (k popisu něčeho takového jsou ale právě texty Martiny Pachmanové jedním z prvních celistvějších kroků) – napříč nejrůznějšími formami projevu: od regulí institucí, spjatých s uměleckým životem, přes dobové kritické / estetické (ale nakonec i kunsthistorické) postulaty a formulace (např. Šaldův pojem / metafora „*géniova mateřtina*“, viz kapitola „*Géniova mateřtina*“: *Ke konstrukci maskulinity v českém moderním umění*) k umělecké produkci, architektonické praxi (podobě prostorů, viz kapitola *Kolektivní touhy: česká meziválečná avantgardní architektura a budování „nadpohlavního“ prostoru*).

Jedním z podstatných (a explicitních) rysů její práce je dlouhohodný záběr, rozptýl pozornosti (zhruba 1895–1939): výhoda i risk. Dovoluje jí zachycovat, resp. zviditelňovat represivní, předsudečné aspekty modernistického diskurzu, dílčí projekce jeho trvanlivého řádu (právě ta trvanlivost je ale jedním ze zásadních výstupů autorčina průzkumu, včetně překvapení, které takový paradoxní

výstup může vzbuzovat). Pachmanové se daří objevovat příznačné události, místa výskytu, „*důkazy*“ zvrstvenosti lidského, uměleckého pobývání, v němž se „protínají genderové, sexuální, třídní a etnické lidské modely identity“ (s. 249).

Tato jistá achronologičnost ale současně dává kritikům možnost pochybovat: neunikají v takové perspektivě odstíny a dílčí posuny, komplikace sil? (Ne náhodou směřoval Jacques Derrida v rozhovoru s Élisabeth Roudinesco podobnou námitku k Michelu Foucaultovi, viz *Co přinese zítřek*. Praha, 2003, s. 23) Nehrozí, že decentralizující étos zviditelňování, nového rozlišování bude souběžný s jednoduchým kladením protějšků – konstrukcí dominantních, mocných obrazů a figur, jejich genezí, východisek? Pachmanová se znovu a znovu snaží tomuto riziku vyhýbat, připomíná je, ale patrně mu nikdy nemůže docela uniknout, dějinné pásmo, které se snaží navěcovat, je rozlehlé.

To nic nemění na tom, že český modernistický diskurz se v textech Martiny Pachmanové objevně rozevírá, pojem moderny / avantgardy a tedy i kunsthistorická reflexe, v níž nakonec modernistická kritéria zdomácněla, procházejí napětím, zkouškou, problematizací, především v připomínání a hodnocení aktivit žen-umělkyní (do knihy je včleněna řada reprodukcí): balancují mezi rozšířením tohoto pojmu nebo vedením mimo něj. To může souviset s jistou nevyjasněností autorčiny pozice: téma je osobní (viz dedikaci: „*Paměti mé nezapomenutelné babičky a všem zapomenutým ženám*“ a následně poděkování), průzkum s atributy vědecké práce je možné chápat jako hledání stop své vlastní přítomnosti v dějinách. Odtud snad snaha (někdy úporná) zpětně včlenovat zapomenuté umělkyně do avantgardního „příběhu“ (i když to patrně může odpovídat jejich tehdejší touze, odtud by mohla pramenit i fascinace vymykavou osobností Toyen, již je věnována čtvrtá, monografická část knihy (*Potíže s genderem: Já je někdo jiný*), podnětně propojující interpretační zázemí strukturalismu a psychoanalýzy.

Michal Topor

INZERCE

PROGRAM DIVADLA NA ZÁBRADLÍ

ú n o r

Anenské nám. 5-Praha 1-www.nazabradli.cz

1.st	David Eldridge POD MODRÝM NEBEM režie M. Dočekal
2.čt	R. Schimmelpfennig PUSH UP 1-3 režie J. Pokorný
Želva - Teatro Matita - 21.00	
3.pá a 4.so	Liz Lochhead PERFECT DAYS režie A. Nellis
5.ne	Literární večer - DAMÚZA / EK - 20.00
6.po	David Gieselmann PAN KOLPERT režie J. Pokorný
7.út	Victor Lodato POSLEDNÍ POMAZÁNKA režie J. Ornest
Hromádkáři - DAMÚZA / EK - 21.00	
8.st	Ernst Jandl Z CIZOTY režie J. Nebeský
9.čt	A. P. Čechov PLATONOV JE DAREBÁK! režie J. Pokorný
10.pá	A. P. Čechov STRÝČEK VÁŇA režie P. Lébl 11.00 a 19.00
11.so	Thomas Bernhard NÁMĚSTÍ HRDINŮ režie J. Nvota
12.ne	Daleko odsud - DAMÚZA / EK - 20.00
13.po	Rozesněno - DAMÚZA / EK - 20.00
15.st	Miloš Urban NOŽE A RŮŽE režie D. Cesany
16.čt	G. Preissová GAZDINA ROBA režie J. Pokorný
17.pá	A. P. Čechov PLATONOV JE DAREBÁK! režie J. Pokorný
18.so	Liz Lochhead PERFECT DAYS režie A. Nellis
19.ne	Jak sloni k chobotu přišli, O nepořádném křečkovi - DAMÚZA/EK - 15.00
20.po	Striptýz - DAMÚZA / EK - 20.00
21.út	Anton Pavlovič Čechov STRÝČEK VÁŇA režie P. Lébl
22.st	M. Horoščák W. ZJISTIL, ŽE VÁLKA JE V NĚM režie J. Pokorný
DERNIÉRA	
2 bratři - DAMÚZA / EK - 21.00	
23.čt	Ernst Jandl Z CIZOTY režie J. Nebeský
24.pá	David Gieselmann PAN KOLPERT režie J. Pokorný
25.so	A. P. Čechov PLATONOV JE DAREBÁK! režie J. Pokorný
Kúpil som si v IKEA lopatu na vykopanie vlastného hrobu DAMÚZA/EK 17.00	
26.ne	Victor Lodato POSLEDNÍ POMAZÁNKA režie J. Ornest
Tužba - DAMÚZA / EK - 17.00	
27.po	Gabriela Preissová GAZDINA ROBA režie J. Pokorný
28.út	Liz Lochhead PERFECT DAYS režie A. Nellis
Objednávka vstupenek on-line - www.nazabradli.cz	
osobně Anenské nám. 5 • e-mailem - marketing@nazabradli.cz	
telefonicky - 222 868 868 (od 14.00 hod.) • faxem - 222 868 870	
Začátky představení v 19.00 hodin, není-li uvedeno jinak.	
Vstupenky je třeba vyzvednout nejpozději týden po zarezervování.	
Pokladna je otevřena od 14.00 do 20.00.	
O víkendu 2 hodiny před představením.	
Předprodej na březen začíná 15. února v 11.00 hodin.	
Předprodej na únor byl zahájen 16. ledna.	
Vstupenky si můžete zakoupit také v síti TICKETPORTAL a TICKETPRO .	

GRASS SE VYDAL RAČÍM KROKEM

Günter Grass: Jako rak
Přeložil Jiří Stromšík
Atlantis, Brno 2005

„Chystáte se založit mimoparlamentní opozici?“
„Máte v úmyslu vstoupit do volební kampaně?“
„Chcete po vzoru Hanse Wernera Richtera iniciovat vznik něčeho, jako byla Skupina 47?“ – To byly jen některé z mnoha otázek, které vznesl kulturní redaktor renomovaného periodika *Die Zeit*, novin, které si zakládají na objektivních a věcných příspěvcích, když se dozvěděl, že Günter Grass pozval k sobě do Lübecku skupinu mladých spisovatelů. Rozhovor vyšel 1. 12. 2005 v bezprostřední reakci na Grassovu výzvu. Bez ohledu na to, co Grass odpověděl, můžeme v pozadí těchto otázek vytušit silnou pozici, kterou má Grass nejenom v německé literatuře či širěji kultuře, ale v německé společnosti vůbec. Tyto dvě oblasti se totiž v Grassově tvůrčí práci těsně spojují a vzájemně podmiňují. Psaní je pro něj politický čin.

Pověst *enfant terrible* si Grass buduje od své prozaické prvotiny *Plechový bubínek* (1959) a ani posledním v dlouhé řadě svých románů jí nezůstává nic dlužný. Pod názvem *Jako rak* (v orig. *Im Krabsgang*, 2002) jej vydalo nakladatelství Atlantis v Brně jako pátý svazek Grassových spisů. Časově je děj rozložen mezi přítomnost německé společnosti, v níž narůstají neonacistické tendence a rasová nesnášenlivost, a události druhé světové války. Kompozičním svorníkem se stala obrovská zábavní loď, postavená roku 1938 v hamburských loděnicích jako beztrždní plavidlo pro rekreaci německých dělníků. Výsledek a symbol sociálního nacionalismu. Tématem je pak mezera, která zeje v německých dějinách v důsledku nedostatečné reflexe

událostí druhé světové války a která způsobila, že se jednotlivé generace německé společnosti od sebe v mlčení odtáhly.

Co čtenáře okamžitě udeří do očí, je jazyk vyprávění. Jakoby kostrbatý, zadržávající se, věcně těkavý, zpředmětněný. Že bychom byli chvílemi až v pokušení podezírat překladatele. Je to však jazyk vzpomínání, jazyk reflexe, která se musí přizpůsobit překrotnosti myšlení, v němž by nic nemělo být opomenuto, jazyk, který se musí držet věcnosti, nechce-li sklouznout do sebeobhajující zalykavosti. „Slova se mnou ještě mají potíže,“ doznává vypravěč románu, muž krátce před padesátkou, jenž se rozpačitě odhodlává svědčit v procesu s německou společností na pozadí události, které předcházely a následovaly potopení oné obrovské lodi jménem Wilhelm Gustloff téměř na samém sklonku války. K svědectví je přitom předurčen jako nikdo jiný. Z jeho rodného listu totiž vyplývá, že se narodil v okamžiku, kdy šla torpédovaná loď ke dnu spolu s tisíci německými uprchlíky – on a jeho matka jsou jedněmi z mála trosečníků, které se podařilo zachránit. Jemu se však nechce, cítí snad ostych, snad nedůvěru a odkládá tuto svoji „povinnost“, které se místo něj zmocní jeho „minulostí nezatížený“ syn. Ten se rozhodne prostřednictvím internetu vylíčit příběh velkého sociálního projektu – beztrždní lodi Wilhelm Gustloff i jejího konce, kdy, po okraj naloděna německými civilisty, kteří prchali před Rudou armádou, byla zasažena torpédem z ruské ponorky. Jeho prostřednictvím se v románu otevírá jedna z klíčových otázek. Je společnost, která se tak ráda zařiká tolerancí, schopna tolerovat i pohled, který jde tak výrazně proti obecně pokornému sebeobviňování za válečné zločiny, nebo je dostatečně silná, aby přijala své vlastní oběti a ukázala na jiné viníky? A není nakonec ona teze o vlastní vině jen zjednodušujícím zbave-

ním se skutečné odpovědnosti? Odpovědnosti za minulost, která není redukovatelná?

Nejenom jazyk kostrbatě ohmatává události příběhu, i časová linka se zadržává v ustavičném přelévání minulosti a budoucnosti ve snaze rozplést síť motivů, které způsobily, že vypravěčův osmnáctiletý syn zastřelil stejné starého gymnazistu jen kvůli tomu, že projevil sympatii s Židy a zpochybnil heroizaci potopené lodi a spolu s tím i heroizaci sociálního projektu fašistického státu. Ale jak spojit dohromady všechna ta vlákna příběhu, která se začínají sukovat už někdy ve třicátých letech minulého století, aby zadržela před soudním tribunálem na jeho konci? „*Budu se muset pohybovat proti času šejdrem, po způsobu raků, kteří bočným lavírováním předstírají, že lezou pozpátku, a přece se dost rychle pohybují vpřed.*“ A tento račí krok se tedy stává impulzem pro výstavbu syžetu, jehož události zpřítomní dějiny německé společnosti druhé poloviny dvacátého století.

Před nedávnem se k něčemu podobnému odhodlal jiný velký romanopisec. Umberto Eco ve svém posledním románě *Tajuplný plamen královny Loany* nechal svého hrdinu padnout do mlhy amnézie, z níž se pokouší uniknout tak, že se za pomoci dokumentů, které vypovídají o italských dějinách minulého století, pokouší dohledat jejich individuální obraz. Ten, který vytváří jeho vlastní identitu. Grass nemusel intrikovat nehodu, aby zaručil pád do amnézie. Zvláštní typ amnézie totiž rozpoznal v samém základu německé společnosti jako reakci na její roli v druhé světové válce. Ta amnézie vyplývala z jednoduché teze: Němci jsou viníci, nikoliv oběti války. A co ty tisíce mrtvých z lodi Wilhelm Gustloff? ptá se Grass a otevírá tabuizované téma německé historie.

Události jsou však vždy konkrétními činy a konkrétními osudy. I abstraktní teze mají

své konkrétní důsledky. Jak konkrétní, to dosvědčuje i svět Grassova románu. Nejenom kostrbaté věty a šhubavě věcná řeč, nejenom račí čas, v jehož šesti nohách se spojují a uzlují příběhy, ale i přesně vyřezané postavy, kterými Grass zalidňuje vyprávění, bez toho, že by je znásilňoval doslovanou popisností. „*Slova rozslapaná do široka, věty rozvalchované v prádelním mandlu,*“ zní charakteristika určená vypravěčově matce. I sociální realita Německa vyrůstá z podobných přesných řezů, ať už odhalují pozadí pro události předválečné, válečné či ty nejpřítomnější. Jedinečnost konkrétního odráží principy, na nichž se konstruuje obecná pravidla fungování společnosti i selhání těchto principů. Grassovu vypravěči se podařilo podat velmi osobní výpověď, která však právě dokazuje, jak nemožné je určit hranice soukromého a veřejného světa. I Ecův vypravěč nakonec dosvědčuje, jak mnoho jsme průsečíkem vnějších vlivů.

Pro Grassovu generaci byla angažovanost spisovatele něčím samozřejmým. Světy literatury neexistují mimo dosah světa, ve kterém žijeme, zaznívá za Grassovými odpověďmi ze zmíněného rozhovoru. A potvrzením je i poslední Grassův román, který se těsně přimyká ke skutečnosti a opírá se o ni při své významové výstavbě. Když nebudeme mluvit o vlastní minulosti, nejenom, že si uzavřeme cestu k jejímu pochopení, ale vzdáváme se i schopnosti pochopit přítomnost. I proto se vyprávění knihou nezavrhuje, ale odkazuje samo sebe do námi prožívané skutečnosti, v níž se příčiny a důsledky „velkého mlčení“ stále zmožňují a generují v nekonečné anabázi obviňování, takže to nikdy nepřestane. „*Nikdy to nepřestane.*“

Tomáš Kubíček

INZERCE HOST

H
MĚSÍČNÍK
PRO LITERATURU
A ČTENÁŘE

rozhovory se známými a pozoruhodnými osobnostmi české literatury a kultury

kritická reflexe nejdůležitějších aktuálních knižních titulů

ukázky ze vznikající české prózy a poezie autorů všech generací

studie a eseje věnované literatuře přesahy k filozofii, historii, sociologii atd.

reportáže sledující důležité literární a kulturní fenomény současnosti

výročí, literární historie, jazykový glosář, polemiky, ankety

tematické bloky věnované zajímavým osobnostem, žánrům, událostem

pravidelná příloha světová literatura, navazuje na zaniklou stejnojmennou revui

v každém čísle obsáhla recenzní rubrika, podrobně sleduje knižní novinky

rubrika určená začínajícím a nezavedeným autorům

fotografické profily žijících autorů, objevné sondy do historie fotografie

HOST - VYDAVATELSTVÍ
RADLAS 5, 602 00 BRNO
REDAKCE@HOSTBRNO.CZ
WWW.HOSTBRNO.CZ

OZNÁMENÍ

Milan Pitlach vystavuje fotografie v Malé výstavní síni v Liberci. Výstava s názvem **O tanci** potrvá do 11. 2. 2006.

Muzeum Kroměřížska připravilo v Malé galerii Muzea výstavu nazvanou **Nevšední zásluhy tiskařské rodiny Krylů o českou bibliofilii**. Výstava bude ukončena 12. 3. 2006.

Architektonické projekty nazvané **A69 Remixy** jsou k vidění v pražské Galerii Jaroslava Fragnera v Praze do 26. 2. 2006.

Moravská galerie v Brně zve na výstavu **Kresb Otty Gutfreunda**, kterou je možné zhlédnout do 12. 3. 2006.

Společnost maďarských akvarelistů vystavila svoje díla pod jednotným názvem **Barevná voda**. Tu máme možnost navštívit a vstoupit do ní v Maďarském kulturním centru v Praze do 17. 3. 2006.

A69 - architekti, foto Pavel Štecha

Grafické práce umělců Evropy a Ameriky 80. let nazvané hromadně **Horká jehla** vystavuje Galerie výtvarného umění v Chebu do 26. 3. 2006.

tvar

OBJEDNÁVKA

literárního časopisu TVAR pro ČR

Závazně objednávám předplatné Tvaru od čísla _____
v počtu výtisků každého čísla _____

Jméno: _____

(Firma, IČO:) _____

Adresa: _____

Datum: _____

Podpis (razítko): _____

Odešlete na adresu redakce.

A69 - Central Park Praha, návrh bytového komplexu

KVIDON Z FELSŮ: LIPS TULLIAN

„Za tento román zaplatím každý obnos!“ rozhlásil Josef Váchal roku 1924 v *Krvavém románu* o knize vydané koncem 19. století Aloisem Hynkem ve 118 sešitech (2832 stran). Její děj se odehrává na pomezí Saska už počátkem století 18. a titulní hrdina se vlastně zve Filip z Mengštejnu. Je synem městského hejtmana, stane se dragounem, ale po souboji dezertuje a zamiluje se do jisté Hedviky. Tu však provdají za hraběte Martinice: příliš pozdě Filip doráží na svatbu, byv pozdržen Hedvičinou sestřenicí Hildou, do něj taktéž zblázněnou. Je uvězněn, bičován a na rameni ocechován znamením hanby H. Uniká... A zhlíží se v něm další dívky, a to včetně na něj najaté vražedkyně Teresy. „Ó, Bože, já to udělati nemohu!“ zasténala tiše Teresa na ilustraci, když se nad spácem rozmachuje dýkou...

Filipa zbožňuje i mlynářova dcera Berta, která otráví Hedviku. Ta je však oživena jeskynní čarodějkou. Berta ovšem pro Filipa uchystá nápoj lásky. Ten však omylem vypije jiný loupežník. Filip se stává vůdcem Černé rot, vede válku s dragouny a Martinicem a zachrání i jistou dívčinu, po níž zalační jeho vilný kumpán Sahrberg

(a takto ji mámi): „Eliško, Lips je člověk divoký, jehož vášně bývají často až strašné, ale já jsem dobrák od kosti a hezké dívky mám velice rád. Nechtěla byste to se mnou zkusit?“ Vzal ji za ruku. Prudce se vytrhla a zvolala s nevolí: „Nedotýkejte se mne!“ „Ale drahoušku.“ „Co ode mne chcete?“ „Abys mne líbala a milovala.“ odpovídá Sahrberg s cynickým úsměvem. „Myslíš snad, že se zde budu s tebou modliti? Ó ne, k tomu jsi příliš hezká, a proto se déle nezdráhej.“ „Zpátky, bídníče, sic.“ „Hahaha, zde nás nikdo ani nevidí, ani neslyší, a proto buď rozumnou!“ „Nepřibližujte se ke mně!“ „Ptám se tě naposledy, chceš býti dobrovolně mojí milenkou?“ „Nikdy!“ „Pak tě k tomu donutím!“ A jako tygr vrhá se loupežník na ubohou Elišku a rozvášněný ji tiskne pevně. Ona se marně snaží vymaniti. „Pomoc, pomoc!“ křičí pronikavým hlasem. Pevné mužské kroky se rychle blíží a zbabělý Sahrberg ustupuje polekán od oběti. Sám Tullian stojí před ní. „Odpověz mi, Sahrbergu, svěřil jsem ti tuto dívku, abys násilí na ní se dopouštěl?“

Odpověď je nasnadě, a proto zanechme vilného padoucha jeho osudu a chvátejme do kapitol *Lahvička s umrlčí hlavou*, kde se ponoříme do monologu hodného Shakespeara pera: „Ne, nemohu se na to déle dívat. Srdce mně

puká, když musím nečinně k tomu přihlížeti, jak on nenáviděnou stále objímá! Rvu si vlasy, když ji slyším něžná slova lásky a ohnivě polibky s ním vyměňovati. Ó, jak strašná je tato šílená žárlivost, která mé srdce zvolna užírá.“

Nejlahodnějšími perlami loupežnických románů však byly samomluvy a je věru s podivem, jaká tajemství se jimi dala sdělit, aniž by mumlající věděl komu: Příšerný muž položil dívku na stůl a Hilda jej uslyšela sama k sobě mluvit: „Nastává pro mne nejtěžší část mé úlohy. Musím jí svléci poslední šat, pevně ji spoutati a pak teprve smí z omámení procitnouti. Je to sice strašné, co zamýšlím, ale já to vykonati musím, protože bych jiným způsobem kamene moudrosti nenalezl.“ Atd.

Za povšimnutí rovněž stojí, nakolik byl Tullianův „program“ shodný se zásadami na Slovensku v téže době operujícího Jánošíka (1688–1713): „Ne, on nikdy bezbranné nepřepadá a taky kostelce neolupuje. Ha, není vám snad známo, že tento neohrožený loupežník jen boháče trestá, kteří chudinu sužují a vykořisťují? Zapomněli jste, že Lips Tullian peníze těchto vydřiduchů štědrou rukou mezi chudý lid rozdělí?“

Tullian byl ovšem i historickou postavou. Zatkli ho roku 1711 a popravili v Drážďanech o čtyři roky později, načež Schillerovi (1759 až 1805) posloužil coby předloha Karla Moora z *Loupežníků* (1781) a Kájovi Saudkovi jako

námět 124 stran komiksu psaného Jaroslavem Weiglem. Nu, a nám at v *Patvaru* slouží jako nejtýpčtější zástupce krvavě loupežnického románu, oblíbeného to žánru páně Váchala. A zdalipak mu tu knížku po jeho „inzerátu“ i někdo nabídl, zajímalo by mě. A jakoupak asi tenkrát chudý grafik usmlouval cenu?

if

„Ó, Bože, já to udělati nemohu!“ zasténala tiše Teresa. (Strana 248)

VÝROČÍ

Karel Křepelka

* 30. 1. 1946 Frýdlant
† 13. 4. 1999 Brno

Panenství

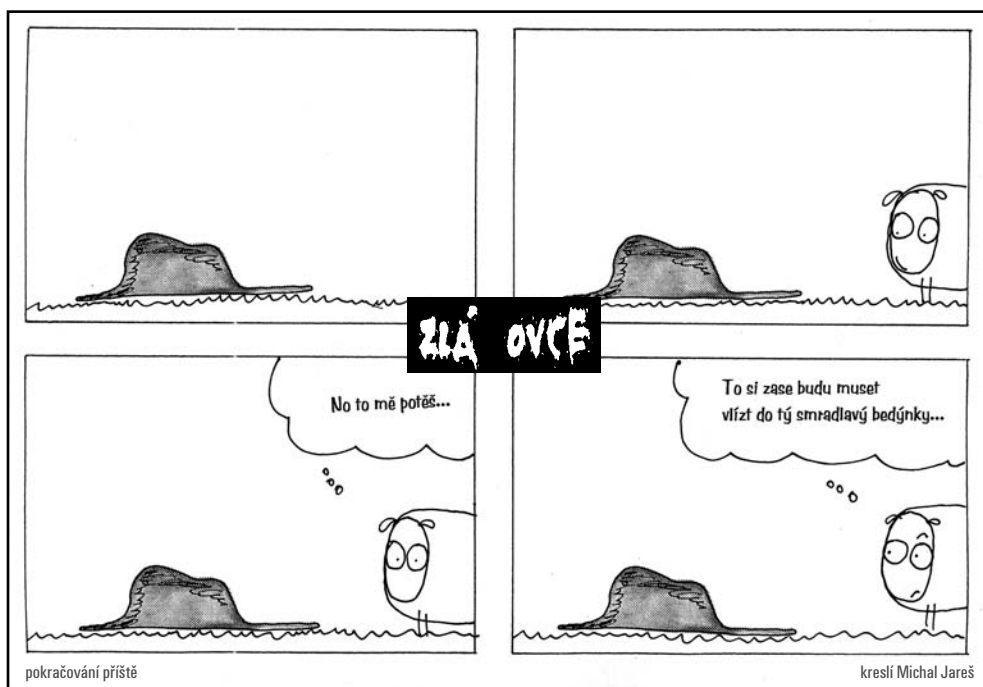
Zima
A vrány slétají se
k mrchovišti
Polím prašti
v kostech
Ticho jen
pro povzdech

I sníh je panenský
teprve až padne

(sb. *Rybí hodinky*, in *Básnické dílo*, 2000)

Dále si na přelomu ledna a února připomínáme tato výročí:

- * 23. 1. 1861 Jiří Stanislav Guth – Jarkovský
- * 24. 1. 1871 Jiří Karásek ze Lvovic
- * 29. 1. 1961 Jan Balabán
- * 3. 2. 1896 Jaroslav Havlíček
- * 4. 2. 1921 Ladislav Grosman

FEJETON

ZRADA BÁSNÍKA Z ROMÁNU

Naopak to snad ani nejde: příběh o neznámém romanopisci, který je hrdinou básně, byl by možná moc lyrický, možná moc epický, rozhodně by se však těžko vešly ukázky z románu do básně. Próza je v tomhle případě tlustší než poezie, a přestože tlusté jsou stejně důležité jako tenké, přece jen přirozený chod věci napovídá, že když se jde tlustým do tenkého, ani z biče neupleteš román pro ženy... Ted' jsem se ovšem trochu zapletl v zápletku tohoto příběhu a pokusím se to srozumitelně rozmotat.

Byl žil jeden mladý (a rozhodně zajímavý) básník a ten se rozhodl – jako mnozí jini před ním i po něm – napsat román. Nicméně na rozdíl od mnohých jiných náš poeta skutečně po dlouhém měsíce, možná roky den co den bušil do klávesnice notebooku a intenzivně fabuloval, až si jednoho dne řekl: To je ono, román je hotov. Ale k úplné spokojenosti je samozřejmě zapotřebí, aby dílko někdo četl a pokochal se jeho hodnotami, to jest přiznal románu, že takové hodnoty

má. Velice si vážím toho, že jsem se stal vedle nikoliv nepatrného zástupu mladých žen tím, koho autor pocítil důvěrou a učinil jej jedním z prvních pokusných čtenářů. Poctivě jsem si rozložitý román rozložil na menší porce a naservíroval si průměrnou denní dávku přečtených stránek, aby na výsledné pozorování testu – účinku na čtenáře – nemusel kamarád dlouho čekat. S touto disciplínou se mi podařilo jen zhruba s týdenním zpožděním knihu po čtvrt roce přečíst. Protože zde neprozradím ani jméno tvůrce, ani název díla, mohu bez obav uvést, že se mi mnohé velmi líbilo a leccos jsem považoval za vhodné autorovi vytknout a splnit tak jeho očekávání, že před závěrečným obíháním redakcí dostane se mu případných upozornění na drobné nesrovnalosti, aby jeho dílo bylo před kolotočem odmítnutí dostatečně vyladěno a tvůrce byl připraven na základní výtky a redakční fráze. Největší problém však byl v tom, že se mi líbily básně. Vypadá to divně, ale vysvětlím.

Přestože román není autobiografický, jeho hrdinou je rovněž básník, na rozdíl od autora

ovšem rozervaný, opuštěný a v současném světě v podstatě nepoužitelný, prostě opravdový básník, pro svět reklamních hodnot, konzumu a pochybného druhu výkonnosti právě tak nepřijatelný, jako je ten svět nepřijatelný pro něj. A přestože s jeho životními postoji ten opravdový básník, nyní tedy romanopisec, nesouhlasí, lehkou rukou je zhmotnil do několika básniček, které v tom románu uvedl. Jenomže ty básničky se zalíbily, a to nejen mně, ale i všem těm obdivovatelkám, především však samotnému autorovi.

Vezměte si, že vlastní verše tepal vždy těžce a pomalu, když se však stylizoval do hrdiny svého románu, dokázal jen tak ledabyly vyplivnout pár básniček, pod které by se nikdy sám nepodepsal. Jenže ony se mu najednou vymkly z rukou a začaly se mu líbit víc než ty, které psal dosud sám za sebe. K dovršení malé tragédie se při pokusu zopakovat tento postup ukázalo, že pokračovat ve veršování ve stylu románového hrdiny už nejde. Románový rozervanec se oddělil (protože próza je dokončena) a začal

žít vlastním literárním životem nezávisle na svém autorovi, který se tak dočkal zcela nové emoce: počal na svého hrdinu žárlit jako na básníka. Kdyby to byl živý člověk, pravděpodobně by se s ním smířil, přijal by jeho tvorbu jako verše mnoha jiných, bez revnivosti. Ale že je to vymyšlená postava z jeho vlastního románu, která ovšem sepsala zcela jasně pár básní, jaké autor sám za sebe sepsat nedokáže, ba neumí se ani ztotožnit s hrdinou svého díla, to je rána pod pás.

Rozebírali jsme to nad bílým vínem dlouho do noci a věřte mi, trápení skutečného básníka nad jím stvořeným neskutečným rivalem bylo opravdu hluboké. Možná že jej tato rozervanost dovede k dalšímu románu, a pak k dalšímu – a nakonec díky nějaké trilogii vznikne konečně celá sbírka báječně rozervaných básní, a možná se náš autor díky tomu trápení nakonec natolik ztotožní se svým hrdinou, že se pod tu sbírku konečně bude ochoten podepsat vlastním jménem. Držím mu palce, a nemyslím to škodolibě.

Václav Bidlo

Ročník XVII. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Michal Jareš, Gabriel Pleska, Božena Správcová, Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Hana Růžičková. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: 110 00 Praha 1, Na Florenci 3, telefon 234 612 399, 234 612 398, fax 234 612 397. E-mail: tvar@ucl.cas.cz, URL: http://archiv.ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Grafické a DTP zpracování Lucie Trnabranská (2T DESIGN). Tiskne Ringier Print, a. s., Praha. Rozšiřuje A. L. L. production spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel.: 234 092 851, fax: 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz; http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru, tel.: 234 612 399 a PNS. Předplatné SR: L. K. Permanent s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel.: 00421 7/444 537 11, fax: 00421 7/443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. production spol. s r. o., PNS, Hvozdňanská 3-5, Praha 4 a redakce. Předplatné může být hrazeno ve valutách. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR – SONS – Na Harfě 9, P. O. Box 2, 190 05 Praha 9, tel.: 266 03 87 14, URL: http://www.brailnet.cz.

2006/02

MK ČR E 5151 * ISSN 0862-657 X * F5151 46771 * 25,- Kč * 26. ledna 2006